

מסכת בבא בתרא פרק חמישי המוכר את הספינה

מתוך 'גמראנוחה'

על שם הורי נפתלי וחנה הולנדר ז"ל

בבא בתרא פרק חמישי המוכר את הספינה

(בבא בתרא עג, א)

משנה:

המוכר את הספינה (סתם) - מכר את התורן ואת הנס ואת העוגין ואת כל המנהיגין אותה (בגמרא מפרשי), אבל לא מכר לא את העבדים (שיש לו לבעל הספינה להנהיגה ולשמוך פרקמטיא שלו שבתוכה) ולא את המרצופין ולא את האנתיקי (מרצופין לתת בתוכן האנתיקי, דהיינו פרקמטיא של ספינה, כדמפרש בגמרא. וכל הני נמי ליתנהו בכלל הקדש: שאם הקדיש את הספינה - לא הקדיש את אלו, מדלא קתני לה בפירקין דלעיל; והיינו טעם דכל הני דחשיבנא בפרקין דלעיל: בית המרחץ, בית הבד, ועיר, ושדה - כולוהו מקרקעי נינהו, וכל הני דחשיב 'לא מכר' - בטלים קצת אגבן לגבי הקדש ומתנה וחלוקת אחין, אבל הני דהאי פירקא מטלטלי נינהו - לא שנא מכר ולא שנא מתנה והקדש: כולן שוין בהנהו דלא מכר: שכסם שלא מכר - כמו כן לא הקדיש ולא נתן).
ובזמן שאמר לו "היא וכל מה שבתוכה" - הרי כולן מכורין.

גמרא:

'תורן' = איסקריא (מש"ט שפורשין עליו את הוילון בראש הספינה); וכן הוא אומר (יחזקאל כז, ה) [ברושים משניר בנו לך את כל לחתים] ארז מלבנון לקחו לעשות תורן עליך (ראיה לדבר ד'תורן' דמתניתין היינו 'איסקריא': שהאיסקריא מארז או מאילן גבוה עושין אותה);
'נס' = אדרא (הוא הוילון שפורסים על התורן להוליך את הספינה ברוח; וייל"א בלע"ז); וכן הוא אומר (יחזקאל כז, ז) שש ברקמה ממצרים היה מפרשך להיות לך לנס [תכלת וארגמן מאי אלישה היה מכסך] (דהיינו אדרא שעשוי מפשתים וקנבוס; מין בגד);
'עוגין': תני רבי חייא: אלו עוגינין שלה (אנקר"ש של ברוזל; ומשליכין במים להעמיד הספינה במקום אחד), וכן הוא אומר (רות א, ג) הלהן תשברנה עד אשר יגדלו הלהן תעגנה לבלתי היות לאיש [אל בנתי כי מר לי מאד מכס כי יצאה בי יד ה'] (ד'עוגין' דמתניתין - לשון עכובר הוא, כדכתיב: הלהן תעגנה - כמו תעשנה: תתעכבו מלהנשא לבעל; אלמא 'עוגין' דמתניתין היינו עיגון);
'מנהיגין': אמר רבי אבא: אלו המשוטין שלה (שקורין ריימ"א שמשוטטין בהן את הספינה), וכן הוא אומר (יחזקאל כז, ו) אלונים מבשן עשו משוטיך [קרישן עשו שן בת אשרים מאי כתיב] (בספינה מיידי ביחזקאל, וקחשיב תשמישי הספינה וכליה; ומדקחשיב המשוטות - שמע מינה דעיקר תשמישי הספינה הן, ונמכרין בכלל הספינה; והלכך אמרינן ד'כל המנהיגין' דמתניתין אתא לרבינוהו); ואי בעית אימא מהכא: (יחזקאל כז, כט) וירדו מאניותיהם כל תופשי משוט [מלחים כל חבלי הים אל הארץ יעמדו] (אלמא עיקר הספינה על ידי שתופסין משוטות, דסלקא דעתא אמינא חבליים המושכין הספינה ליהו עיקר מנהיגין, אבל משוטות לא מידבני - קא משמע לן).

תנו רבנן: המוכר את הספינה מכר את האיסכלה (כבש של הספינה שעולין בו; ולשון יון הוא, וכן פירש רבנו חננאל ורב האי), ואת בור המים שבתוכה (נותנין בו מים המתקין לפי שמי הים מלוחין); רבי נתן אומר: המוכר את הספינה מכר את הביצית; סומכוס אומר: המוכר את הספינה מכר את הדוגית (היינו ספינה קטנה שקושרין לספינה גדולה, וכשרוצין לעלות ליבשה - נכנסין באותה קטנה מהגדולה: שהגדולה אינה יכולה להתקרב אל שפת הים מפני עומקה; קוקיי"ט בלע"ז; ויש לועזים 'בוצא', קרוב ללשון העברי).
אמר רבא: 'ביצית' היינו דוגית; רבי נתן - כבלאה (מבבל עלה) - הוה קארי לה 'בוצית' כדאמרי אינשי 'בוציאתא דמיאשן' ('מישן' = נהר קטן, ואין מהלכין בו אלא בספינות קטנות; ובמסכת שבת אמרינן בפרק 'הזורק' (דף קא). 'הני ביציתא דמישן כו'); סומכוס - דבר ארץ ישראל - קארי לה 'דוגית' (על שם שצדין בה דגים דקלה היא על פני המים), כדכתיב (עמוס ד, ב) [נשבע ד'ה' בקדשו כי הנה ימים באים עליכם ונשא אתכם בצנות] ואחריתכן בסירות דוגה (בספינות קטנות כקדרות, הקרויות 'דוגה', וקלים על פני מים יוליכו אתכם מהרה בגלות).

אמר רבה: אשתעו לי נחותי ימא: האי גלא דמטבע (שרוצה לטבע) לספינה מיתחזי כי צוציתא דנורא חיוורתא ברישא (גירסת הרשב"ם: אית ליה ברישא צוציתא דנורא חיוורתא: שהולך לפניה אש לבנה; ומלאך מזיק הוא), ומחנין ליה

באלותא (מקלות, כמו 'לא באלה ולא ברומח' במסכת שבת (דף טג.)) **דחקיק עליה 'אהיה**
אשר אהיה יה' צבאותאמן אמן סלה' - ונייה (מזעפר).

(אמר רבה אשתנו לי כו'. כל הני עובדי דקא חשיב - משום 'מה רבו מעשיך ה', ומהן להודיע מתן שכרן של צדיקים לעתיד לבא, או לפרש מקראות האמורים בספר איוב המדברים בעופות גדולים ובהמות ודגים גדולים, שכל שיחת תלמידי חכמים צריכה תלמוד.)

אמר רבה: אשתנו לי נחותי ימא: בין גלא לגלא תלת מאה פרסי
(ומשום דאמר בסמוך 'ורמא ליה גלא קלא לחבריה' איצטריך לאשמועינן דמשלש מאות פרסי שמעין קולות לחבירו), **ורומא דגלא תלת מאה פרסי; זימנא חדא הוה אזלינן באורחא, ודלינן גלא** (יותר משיעור גבהו השליכנו: למעלה עד לרקיע; אי נמי: הבלא דרקיע נפיש עד מהלך קרוב לחמש מאות שנה שיש מן הרקיע עד לארץ) **עד דחזינן בי מרבעתיה** (שכיננו) **דכוכבא זוטא** (כוכב קטן שבקטנים), **והויא לי כמבזר ארבעין גריוי בזרא דחרדלא** (בית זרע ארבעים כור של חרדל, דנפיש משל שאר זרעים) [פירוש אחר, על פי הערוך, ושינוי גירסא: והיה מבזק של ברק כאילו ירו ארבעים חיצוי ברזל]; **ואי דלינן טפי - הוה מקלינן מהבליה** (נשרפים מחום כוכב); **ורמי לה גלא קלא לחברתה** (נתן קולו כלומר צעק כדוגמת תהום אל תהום קורא ושמא מלאכים הממונים עליהם הם): **"חבירתי - שבקת מידי בעלמא דלא שטפתיה** (מפני שהגביה כל כך היה סבור שיצא חוץ לשפת הים ושטף את העולם) **- דניתי אנא ונאבדיה** (ונחריה מפני עון הדור) **!" אמר ליה** (גלא לחבריה): **פוק חזי גבורתא דמריך** (כלומר אין לי רשות לצאת): **מלא חוטא חלא** (מלא רוחב חוט) **ולא עברי** (איני יכול לצאת מן החול), **שנאמר** (גמרא קאמר ליה): **(ירמיהו ה, כב) האותי לא תיראו נאם ה' אם מפני לא תחילו אשר שמתי חול גבול לים חוק עולם ולא יעברנהו.**

(והאי עובדא להודיע צדקותיו של הקב"ה שמרחם על בריותיו ואינו נותן רשות לאלו להזיקן וגם שלא לצאת בדרך יחיד)

[בביאור לספורי רבה בר בר חנה יש הערות של הריבא בש"ס ולינא [בחידושי המחברים דף לג, א]; ובין השאר אומר: יש במעשיות שבפרק זה ענינים זרים לבני אדם... ויש גם במעשיות אלה ענינים נרמזים שלא היו נראים להם במראות העין אלא במראות החלום, וזה כי כשהחכמים הולכים בים אוקיינוס ורואין שם נפלאות השם יתברך וגם שהם שם מתבודדין – מחשבינן בענינים נוראים ונפלאות, ובעת השינה יראה להם כענין הרהורים ענינים נפלאים מורים על ענין; והגאונים כתבו כי כל היכא דאמרינן הכא 'לדיד חזי לי' – במראה החלום היה, כשהיה מהלך בים אוקיינוס. ומפרש כמה מהספורים; ומביא עוד מדברי הרשב"א: כבר הגדתי לך ענין לויתן שהוא רמז לשכל והנפש; וענין בהמות שהוא רמז לחומר הגופות ועתה גלו לנו מקום עיקר אצילות הנפש ואיך מתהווה באדם לנפש חיה ועתה מפרש מתי ינהג מנהג הזמן הזה הגופני... ושם מפרש]

אמר רבה [יש גורסין: בר בר חנה]: **לדידי חזי לי הורמין** ('הורמין' בנו"ן גרסינן; כך שמעתי מאבא מרי, ואני שמעתי 'הורמין' בזי"ן: שד, כדאמרינן בסנהדרין (דף לט.) 'מפלגא דתתא דהורמין') **בר** [בן השדה] **לילית; כי קא רהיט** [רץ] **אקופיא דשורא** (על שיני החומה) **דמחוזא, ורהיט פרשא** [פרש על סוס] [לפי תומא]; **כי רכיב חיותא מתתאיה** [כאשר דהר על הסוס לרגלי החומה] **ולא יכיל ליה** (שהיה השדרץ ביותר ומיהו הפרש לא היה מתכוין לכך); **זמנא חדא הוה מסרגאן ליה תרתי כודנייתי** (שהיה אוכף וסרגא נתונין על הפרדות) **וקיימן**

(בכא בתרא עג, ב)

אתרי גישרי דרוגנג (שם אותו הנהר והיו [הגשרים] רחוקין זה מזה), **ושואר מהאי להאי ומהאי להאי** (והיה מדלג מפרדה זו לפרדה זו), **ונקייט תרי מזגי** (פסא) **דחמרא בידיה** (שניהם מלאים יין), **ומוריק מהאי להאי ומהאי להאי** (והיה מוריק תרוייהו ביחד זה בתוך זה בהדי דקמשוור), **ולא נטפא ניטופתא לארעא** (ואינו נשפך אפילו טפה אחת); **ואותו היום** (תהלים קז, כו) **יעלו שמים ירדו תהומות** [נפשם ברעה תתמוגג] (פסוק הוא גבי יורדי הים בספר תהלים) **הוה** (ואף על פי שהיה אותו יום רוח סערה שהיו עולין יורדי הים באניות עד לשמים ויורדין עד תהומות מכח הרוח ואף על פי כן לא נפלה טפה לארץ), **עד דשמעו בי מלכותא** (בי מלכא דשידי שאין דרכו של שד להראות לבני אדם) **וקטלוהו** (והרגוהו מפני שהיה מגלה סודם; ואית דאמר: בי מלכא = קיסר, שהיה ירא שלא יטול המלכות ממנו, שהיה אותו שד מאדם הבא על השידה והיה דר בין האנשים).

אמר רבה: לדידי חזי לי אורזילא בר יומיה (ראם בן יום אחד: דאותו היום נולד) **דהוה כהר תבור** (כן היה גדול); **והר תבור כמה הוי?** - **ארבע פרסי; ומשאכא דצואריה - תלתא פרסי; ובי מרבעתא דרישיה** (מקום

הנחת ראשו כששוכב על הקרקע) - פרסא ופלגא; רמא כופתא וסכר ליה לירדנא (הטיל ידעי וסכר היריעי לירדנא לפי שעה עד שמשמסוהו המים מעט מעט) .

ואמר רבה בר בר חנה: לדידי חזיא לי ההיא אקרוקתא (צפרדע)
דהויא כי אקרא דהגרוניא (גדול היה כאותו כרך); - ואקרא דהגרוניא כמה
הויא? - שתיין בתי (הגמרא קאמר ליה). אתא תנינא (רבה קאמר ליה), בלעה.
אתא פושקנצא (עורב נקבה) ובלעה לתנינא, וסליק [ועלתה] יתיב
[וישבה] באילנא (על ענף אחד כדרך העופות); תא חזי כמה נפיש חיליה
דאילנא!
אמר רב פפא בר שמואל: אי לא הואי התם לא הימני (לא האמנתי)!

ואמר רבה בר בר חנה: זימנא חדא הוה קא אזלינן בספינתא,
וחזינן ההוא כוורא (דג) דיתבא ליה אכלה טינא (שרץ קטן) באוסייה
(בנחיריו של דג נכנס השרץ; ונראה לי דהיינו 'כילבית', כדאמרין בעלמא (שבת ע"ב, ע"ש): שלשה
[בגירסתנו: חמשה] אימות הן חלש על הגבור... אימת כלבית על לויטן) ואדחוהו מ'א ושדיוהו
(הדיחוהו המים והשליכוהו כדרך ים שאינו טובל דבר מת) לגודא [לשפת הים], וחרוב
מיניה שתיין מחוזי (שהשליכו על ששים כרכים ושיברן כולן; שהיה גדול כל כך), ואכול
מיניה שתיין מחוזי (בעודנו לח), ומלחו מיניה שתיין מחוזי (אחרים שהיו
רחוקים משם ומלחו ממנו ונשאוהו למקומן), ומלאו מחד גלגלא דעיניה (מגלגל עינו
לקחו שמן) תלת מאה גרבי משחא; וכי הדרן לבתר תריסר ירחי שתא
(לשנה אחרת) חזינן דהוה קא מנסרי מגרמי מטללתא [מקומות מוצלים,
סוכות] ויתבי [בסוכת] למבנינהו הנך מחוזי (לבנות מעצמות הדג אותן מחוזי
שהפיל) .

אמר רבה בר בר חנה: זימנא חדא הוה קא אזלינן בספינתא,
וחזינן ההוא כוורא דיתבא ליה חלתא אגביה (שהיה חול נקבץ על גבו),
וקדח אגמא עילויה (עשבים על החול); סברינן יבשתא היא (איי הים היא),
וסלקינן ואפינן ובשלינן אגביה; וכד חם גביה - אתהפיך! ואי
לאו דהוה מקרבא ספינתא - הוה טבעינן!

ואמר רבה בר בר חנה: זימנא חדא הוה אזלינן בספינתא, וסגיא
ספינתא בין שיצא (סנפיר) לשיצא דכוורא (סנפירין בגב הדג: אחת לצד הראש ואחת
לצד הזנב) תלתא יומי ותלתא לילוותא: איהו בזקיפא (שהיה הולך כנגד הרוח)
ואנן (אזלינן) בשיפולא (כמו שהרוח הולך: דמים של ים אינן נובעין אלא על ידי רוח הולכין
בהן); וכי תימא לא מסגיא ספינתא טובא - כי אתא רב דימי אמר:
כמיחם קומקומא דמיא (כשיעור שמחממים קומקומם של מים חמין) - מסגיא שתיין
פרסי ושאדי פרשא גירא (כשהיה שום אדם יורה בחץ ובקשת על שפת הים לארץ) וקדמה
ליה (הוה חזינן דקדמה לה ספינתא לגירא) !
ואמר רב אשי: ההוא גילדנא (שם דג קטן הוא) דימא הואי, דאית ליה
תרי שייצי (כלומר: דג זה הוה מדגים קטנים שבים; אבל שאר דגים שבים אין להם אלא סנפיר אחת
באמצע הגב) !

ואמר רבה בר בר חנה: זימנא חדא הוה אזלינן בספינתא, וחזינן
ההוא ציפרא דקאים עד קרצוליה במיא ורישיה ברקיע, ואמרינן:
ליכא מיא (היינו סבורין שאינן עמוקים, הואיל ולא קאי במיא אלא עד קרצוליה) ובעינן
לחות לאקורי נפשין, ונפק בת קלא ואמר לן "לא תיחותו הכא
דנפלת ליה חציצא (גרזן או מעצד) לבר נגרא (חרש עצים) הא שב שני [לפני
שבע שנים] - ולא קא מטיא אארעא; ולאו משום דנפיש מיא (מהלך שבע
שנים לא הגיע החציצא לקרקע) אלא משום דרדפי מיא (מתוך חריפות הנהר לא היה נצלל
עדיין ולא מחמת העומק בלבד)" .
אמר רב אשי: ההוא - 'זיז שדי' הוא, דכתיב (תהלים נ"א) [ידעתי כל
עוף הרים] וזיז שדי עמדי ([עם ה':] ראשו מגיע לרקיע) .

ואמר רבה בר בר חנה: זימנא חדא הוה קא אזלינן במדברא,
וחזינן הנהו אווזי דשמטי גדפיהו משמנייהו (נופלות נוצה שלהן מרוב
שומן), וקא נגדי נחלי דמשחא מתותייהו; אמין להו: "אית לן
בגוייכו חלקא לעלמא דאתי" ? חדא דלי גדפא (הגביהה לי הכנף, דמז "זה חלקך
לעתיך לבא"), וחדא דלי אטמא. כי אתאי לקמיה דרבי אלעזר, אמר לי:

עתידין ישראל ליתן עליהן את הדין (שבחטאתם מתעכב משיח, ויש להם צער בעלי חיים לאותן אווזים מחמת שומנן) !

<סימן כעפרא דתכילתא טרקתיה עקרבא לסלתיא>
ואמר רבה בר בר חנה: זימנא חדא הוה קא אזלינן במדברא, ואיתלוי בהדן ההוא טייעא (סוחר ישמעאל) דהוה שקיל עפרא ומורח ליה, ואמר (ההוא טייעא): "(תא אחוי לך) הא אורחא לדוכתא פלן, והא אורחא לדוכתא פלן". אמרינן ליה: "כמה מרחקינן ממיא?" ואמר לן: "הבו לי עפרא". יהיבנן ליה, ואמר לן: "תמני פרסי". תנינן ויהיבנן ליה, אמר לן דמרחקינן תלתא פרסי; אפכית ליה (האי עפרא בהאי עפרא לנסותו אם היה בקי כל כך) ולא יכילית ליה. אמר לי: "תא אחוי לך מתי מדבר"; אזלי, חזיתינהו, ודמו כמאן דמיבסמי (שהיו שוכבין בפנים צהובות כשתויי יין)

(בבא בתרא עד, א)
וגנו אפרקיד (פניו למעלה; שיפני"ש בלע"ז), והוה זקיפא ברכיה דחד מינייהו, ועייל טייעא תותי ברכיה כי רכיב גמלא וזקיפא רומחיה ולא נגע ביה (כלומר: ראיתי טייעא שהיה מהלך תחת ברכי המת רוכב על הגמל ורומחו בידו, ולא היה נוגע בו בברכיה; וליכא לפרושי דגובה הברכים כשיעור שיכול טייעא ללכת תחת ברכי המת ורומחו בידו ולא היה נוגע בו, דאי שיעורא קאמר, ולא ממש חזא מעשה - הכי הוה ליה למימר 'ועייל פרשא תותי בירכיה כו'; אי נמי 'ועייל גברא'); פסקי חדא קרנא דתכלתא דחד מינייהו (שקלי קרנא: כנף הטלית, להביאו לפני חכמים, ללמוד ממנו דין ציצית: אי כבית שמאי אי כבית הלל, כדלקמן) ולא הוה מסתגי לן (בהמות שהיינו רוכבין לא היו יכולין לילך); אמר לי "דלמא שקלת מידי מינייהו - אהדריה, דגמירי דמאן דשקיל מידי מינייהו - לא מסתגי ליה!" אזלי, אהדריה, והדר מסתגי לן. כי אתאי לקמיה דרבנן, אמרו לי: "כל אבא (רבה בר בר חנה היינו רבי אבא בר חנה, וכמו כן 'רבינא' כמו 'רב אבינא') - חמרא (כלומר: שוטה כחמור), וכל בר בר חנה סיכסא (שוטה, כדאמרינן ב'חלק' (סנהדרין דף ק:) עבדן סיכסן) ? למאי הלכתא עבדת הכי (פסקת ליה) ? למידע אי כבית שמאי אי כבית הלל (דפליגי במסכת מנחות דף מא:), דתנו רבנן: כמה חוטין הוא נותן? בית שמאי אומרים: ארבעה, ובית הלל אומרים: שלשה; וכמה תהא משולשלת כו' ? איבעי לך למימני חוטין ולמימני חוליות (מקמי דתיהדריה ותיתי ותימא לן. חוליות: שלשה חוטין גדיל קרי 'חוליא' במסכת מנחות) .

אמר ליה: תא אחוי לך הר סיני!
אזלי, חזאי, דהדרא ליה עקרבא וקיימא כי חמרי חוורתי [חמורים לבנים]; שמעתי בת קול שאומרת "אוי לי שנשבעתי (מן הגלות כדכתיב קראי טובא בנביאים); ועכשיו שנשבעתי מי מפר לי?" כי אתאי לקמיה דרבנן אמרו לי: כל אבא חמרא? כל בר בר חנה סיכסא? היה לך לומר: "מופר לך!"
והוא (רבה בר בר חנה) סבר דלמא שבועתא דמבול הוא (דכתיב 'אשר נשבעתי מעבור מי נח' וגו' (ישעיהו נד): אותה שבועה היה רוצה להפר, ויחריב את העולם במבול ולפיכך לא רצה להפר) .
ורבנן (דקרו ליה סיכסא) ?
אם כן (לא הוה ליה למימר) 'אוי לי' למה? (אלא משום ד'בכל צרתם לו צר')!

אמר ליה: תא אחוי לך בלועי דקרח!
חזאי תרי ביזעי (בקעים, דכתיב 'ותבקע הארץ אשר וגו' (במדבר טז)), והו קא מפקי קוטר (עשן); שקל גבבא דעמרא ואמשינה במיא (לקח גיזת צמר ושראָה במים), ודעציתה [תקעתי את הגבבא] בראשה דרומחא [בראש רומח] ועייליה התם, וכי אפיק - הוה איחרן איחרוכי (הנהו גבבי אע"פ ששרויין במים). אמר לי: אצית (הסכת ושמע) מאי שמעת! ושמעית דהו אמרינן (שהרי ירדו חיים שאולה) "משה ותורתו אמת, והן בדאין!"
אמר לי: כל תלתין יומי (כל ראש חדש) מהדר להו גיהנם (שמהפכין אותו) להכא כבשר בקלחת (כדי שתתבשל) ואמרי הכי: "משה ותורתו אמת, והן בדאין".

אמר לי: תא אחוי לך היכא דנשקי ארעא ורקיעא אהדדי (מקום גבוה היה שם, שנושקין יחד זה לזה; ולא היו היינו סוף העולם, דהא - מהלך חמש מאות שנים הוי, וארץ ישראל אמצעיתו של עולם היא, כדכתיב (יחזקאל לח) 'יושבי על טבור הארץ' והיינו מקומו של רבה בר בר חנה); שקלתא לסילתאי (סל לחם שלי), אתנחתא בכוותא דרקיעא; אדמצלינא בעייתה

ולא אשכחיתה! אמינא ליה: איכא גנבי הכא? אמר לי: האי -
גלגלא דרקיעא הוא, דהדר (חוזר, כדאמרינן בפסחים (דף צד): 'גלגל חוזר ומחלות
קבועים'); נטר עד למחר הכא - ומשכחת לה.

רבי יוחנן משתעי: זימנא חדא הוה קא אזלינן בספינתא, וחזינן
ההוא כוורא דאפקיה לרישיה מימא, ודמיין עייניה כתרי סיהרי
ונפוץ מיא מתרתי זימיה (גירסת הרשב"ם: 'אוסייה': נחירי; ל"א: 'מתרתי זימיה מיא',
והיינו נמי נחירי) כתרי מברי דסורא (נהרות שבסורא).

רב ספרא משתעי: זימנא חדא הוה קא אזלינן בספינתא, וחזינן
ההוא כוורא דאפקיה לרישיה מימא, והוה ליה קרני, וחקיק עליה:
'אנא בריה קלה (מבריות קטנים) שבים', והוינא תלת מאה פרסי,
ואזילנא לפומא דלויטן (שיאכלני היום).
אמר רב אשי: ההוא - עיזא דימא הוא (שכל מה שיש ביבשה יש בים, חוץ מן החולדה
ב'שחיתת חולין' (דף קכז)). דבחישא (חופרת בים בקרניה לבקש אחר מזונותיה), ואית לה
קרני.

רבי יוחנן משתעי: זימנא חדא הוה קא אזלינן בספינתא, וחזינן
ההיא קרטליתא (ארגז) דהוה קא מקבעי בה אבנים טובות ומרגליות,
והדרי לה מיני דכוורי דמקרי 'כרשא' (כך שמו) נחית

(בבא בתרא עד, ב)

בר אמוראי (אדם שיודע לשוט במים) לאתויה, ורגש ובעי לשמטיה לאטמיה
(שביקש לחתוך יריכו) ושדא זיקא דחלא (חומץ, וברח מריחו), ונחת; נפק בת
קלא, אמר לן: "מאי אית לכו בהדי קרטליתא דדביתיהו דרבי חנינא
בן דוסא דעתידה דשדיא (גירסת הרשב"ם: למישדא ביה. להצניע בו) תכלתא בה
לצדיקי לעלמא דאתי!"

רב יהודה הינדוא משתעי: זימנא חדא הוה אזלינן בספינתא,
וחזינן ההוא אבן טבא (לתוך המים) דהוה הדיר לה [מקיף אותה] תנינא
[נחש-ים]; נחית בר אמוראי לאתויה; אתא תנינא קא בעי למבלע לה
לספינתא! אתא פישקנצא (עורב נקבה) פסקיה לרישיה; אתהפיכו מיא
והוה דמא (מדוב דם שהיה גדול הרבה)! אתא תנינא חכריה, שקליה [לקח את
הראש הכרות של הנחש הראשון] ותליה ליה [חבר את הראש שוב לגוף],
וחיה! הדר אתא קא בעי בלעא לספינתא! הדר אתא ציפרא (ההוא
פושקנצא), פסקיה לרישיה! (ואזיל בר אמוראי) שקלוה לההיא אבן טבא,
שדיוה לספינתא; הוה הני ציפרי מליחי בהדן, אותבינהו עלייהו
(ותלינהו להנהו ציפרי לנסות אם יחיו), (וחיו) שקלוה ופרחו להו (ופרחו להן) בהדה
(בהדי ההיא אבן).

תנו רבנן: מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע שהיו באין בספינה,
והיה רבי אליעזר ישן ורבי יהושע נעור. נזדעזע (חדד חרדה) רבי
יהושע וננער רבי אליעזר, אמר ליה: מה זה יהושע? מפני מה
נזדעזעת? אמר ליה: מאור גדול ראיתי בים. אמר לו: שמא עיניו
של לויטן ראית, דכתיב (איוב מאי) [עטשתיו תהל אור, ו] עיניו כעפעפי שחר.

אמר רב אשי: אמר לי הונא בר נתן: זימנא חדא הוה קא אזלינן
במדברא, והואי אטמא דבשרא בהדן; פתחנא, ונקרינא (מינה חלב וגיד
הנשה), ואנחנא אעשבי; אדמייתין ציבי [עד שהבאנו עצים להסקה] -
חלם אטמא (שנתחברה יחד כמתחלה), וטוינן [צלינו את הרגל]! כי הדרן
לבתר תריסר ירחי שתא, חזינהו להנהו גומרי [גחלים] דהוה קא
מלחשי [שעדיין היו לוחשות]; כי אתאי לקמיה דאמימר, אמר לי:
ההוא עישבא - סמתרי הוה (עשב שמחבר, כדאמרינן ב'המקבל' (ב"מ דף קז): וב'אלו
טריפות' (חולין דף נד): דעבד ליה סמתרי וחיי); הנהו גומרי - דריתמא הוה (רותם שאין
גחליו כבים מהרה).

(בראשית א, כא) ויברא אלהים את התנינים הגדולים [ואת כל נפש החיה הרמשת אשר שרצו המים
למינהם ואת כל עוף כנף למינהו וירא אלהים כי טוב] הכא תרגימו ארזילי דימא (ראמים שבים

(ורבינו חננאל פירש לויתן); רבי יוחנן אמר: זה לויתן נחש בריח (הוא לויתן זכר, וזקוף הוא כבריח) ולויתן נחש עקלתון (לויתן נקבה, שמקיף את כל העולם), שנאמר (ישעיהו כז, א) ביום ההוא יפקוד ה' בחרבו הקשה וגו' [והגדולה והחזקה על לויתן נחש ברח ועל לויתן נחש עקלתון והרג את התנין אשר בים].

<סימן כל שעה ירדן>:

אמר רב יהודה אמר רב: כל מה שברא הקב"ה בעולמו - זכר ונקבה בראם; אף לויתן נחש בריח ולויתן נחש עקלתון - זכר ונקבה בראם (כדכתיב (ישעיהו כז) נחש בריח ונחש עקלתון); ואלמלי נזקקין זה לזה - מחריבין כל העולם כולו (שיהו להן ולדות הרבה גדולים שמחריבין את העולם); מה עשה הקב"ה? סירס את הזכר והרג הנקבה (סירס את הזכר שלא יזקק לשאר דגים; אי נמי דלא ליהוי ליה צער תאוה), ומלחה לצדיקים לעתיד לבא, שנאמר והרג את התנין אשר בים (סיפא דהאי קרא יפקוד ה' בחרבו הקשה (וגו') הוא; ומדלא כתיב 'ויהרג' וכתיב 'יפקוד' קדריש הכי; והכי משמע ליה קרא: יפקוד ה' בחרבו הקשה על לויתן נחש בריח לעתיד לבא, כאשר עשה אל לויתן נחש עקלתון שהרי הרג את התנין אשר בים מששת ימי בראשית); ואף בהמות בהררי אלף (פסוק הוא בתהלים (נ"י) במזמור לאספ: כי לי כל חיתו יער בהמות בהררי אלף על שם שרועה אלף הרים בכל יום) - זכר ונקבה בראם, ואלמלי נזקקין זה לזה מחריבין כל העולם כולו; מה עשה הקב"ה? סירס הזכר וצינן הנקבה ושמרה לצדיקים לעתיד לבא, שנאמר (איוב מ, טז) הנה נא כחו במתניו - זה זכר (כחו במתניו - שלא הטיל זרע מימיו), ואונו בשרירי בטנו - זו נקבה (ואונו בשרירי בטנו - שלא ילדה; ולעיל מיניה כתיב באיוב 'הנה נא בהמות אשר עשיתי עמך' וגו').

התם נמי (גבי לויתן) ליסרסיה לזכר וליצננה לנקבה (ואמאי הרגה)? דגים פריצי (ולא מהניא בהו צינן). וליעביד איפכא?

איבעית אימא: נקבה מליחא מעלי, איבעית אימא: כיון דכתיב (תהלים קד, כו) [שם אניהו ילכון] לויתן זה יצרת לשחק בו (ואמרינן במסכת עבודה זרה (דף ג:): שעה רביעית יושב ומשחק עם לויתן) - בהדי נקבה לאו אורח ארעא. הכא נמי לימלחה לנקבה (ומה בצע להחיותה ולצננה)? כוורא מליחא מעלי, בשרא מליחא לא מעלי.

ואמר רב יהודה אמר רב: בשעה שביקש הקב"ה לבראות את העולם, אמר לו לשר של ים: פתח פין ובלע כל מימות שבעולם (כדי שתראה היבשה)!

אמר לפניו: ריבוננו של עולם - די שאעמוד בשלי (די שאבלע מים שלי, דלהכי כתיב [קהלת א, ז]) [כל הנחלים הלכים אל הים] והים איננו מלא [אל מקום שהנחלים הלכים שם הם שבים ללכת] - שבולע אותם!

מיד בעט בו והרגו, שנאמר (איוב כו, יב) בכחו רגע (לשון שבירה) הים ובתבונתו מחץ רהב.

אמר רבי יצחק: שמע מינה: שרו של ים - רהב שמו; ואלמלא מים מכסין אותו - אין כל בריה יכולה לעמוד בריחו (שהוא מוסרר לפי שמת ולכן היה מסריח), שנאמר (ישעיהו יא, ט) לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי וגו' [כי מלאה הארץ דעה את ה'] כמים לים מכסים; אל תקרי 'לים מכסים' (שהרי הים עצמו מים הוא), אלא 'לשרה של ים מכסים'.

ואמר רב יהודה אמר רב: ירדן יוצא ממערת פמיים. תניא נמי הכי: ירדן יוצא ממערת פמיים, ומהלך בימה של סיבכי ובימה של טבריא, ומתגלגל ויורד לים הגדול, ומתגלגל ויורד עד שמגיע לפיו של לויתן, שנאמר (איוב מ, כג) [הן יעשק נהר לא יחפז] יבטח כי יגיה ירדן אל פיהו;

מתקיף לה רבא בר עולא: האי בבהמות בהררי אלף כתיב?! אלא אמר רבא בר עולא: אימתי בהמות בהררי אלף בטוחות (שלא ימותו כל שעה שיגיה ירדן לפיו של לויתן)? בזמן (כל שעה) שמגיה ירדן בפיו של לויתן (דכל זמן שהוא חי בטוחין הן כמו כן).

<סימן ימים גבריא רעב>

כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן: מאי דכתיב (תהלים כד, ב) כי הוא (הקב"ה) על ימים יסדה (לארץ ישראל) ועל נהרות יכוננה? אלו שבעה ימים וארבעה נהרות שמקיפין את ארץ ישראל; ואלו הן שבעה ימים: ימה של

טבריא, וימה של סדום, וימה של חילת, וימה של חילתא, וימה של סיבכי, וימ אספמיא, וימ הגדול; ואלו הן ארבעה נהרות: ירדן, וירמוך, וקירומיון, ופיגה.
כי אתא רב דימי אמר רבי יונתן: עתיד גבריא לעשות

(בבא בתרא עה, א)

קניגיא (צידת חיות בקשת ורומח; כל מיני צידה קרוי כן; וכן ב'שחיטת חולין' (דף ס:); וכי משה רבינו קניגיא או בליסטרי היה?) עם לויתן, שנאמר (איוב מ, כה) התמשוך לויתן בחכה ובחבל תשקיע לשונו (וכי אתה יכול לעשות קניגיא עם לויתן? מכלל דעתידיה [לקניגיא]); ואלמלא הקב"ה עוזרו - אין יכול לו שנאמר (איוב מ, יט) [הוא ראשית דרכי אל] העושו יגש חרבו (בבהמות כתיב, באיוב; והוא הדין עם לויתן).

כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן: בשעה שלויתן רעב - מוציא הבל מפיו ומרתיח כל מימות שבמצולה שנאמר (איוב מא, כג) ירתיח כסיר מצולה [ים ישים כמרקחה] ואלמלא מכניס ראשו לגן עדן אין כל בריה יכולה לעמוד בריחו (שמתוך שיש לו הבל וחמימות הרבה - יוצא ריח קשה), שנאמר 'ים ישים כמרקחה' (כבשמים; כמו 'רוקח מרקחת' (שמות ל), מתוך שהכניס ראשו לגן עדן); ובשעה שצמא - עושה תלמים תלמים בים (שנראים חפירות עמוקות בים, כתלמים של מחרישה), שנאמר (איוב מא, ד) אחריו (כששתה) יאיר נתיב [יחשבתהום לשיבה]; אמר רב אחא בר יעקב: אין תהום חוזר לאיתנו (מרוב המים שחסרו) עד שבעים שנה שנאמר 'יחשוב תהום לשיבה', ואין 'שיבה' פחותה משבעים.

אמר רבה אמר רבי יוחנן: עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים מבשרו של לויתן, שנאמר (איוב מ, ל) יכרו עליו חברים [יחצוהו בין כנענים], ואין 'כרה' אלא סעודה, שנאמר (מלכים ב ו, כג) ויכרה להם כרה גדולה ויאכלו וישתו [וישלחם וילכו אל אדניהם ולא יספו עוד גדודי ארם לבוא בארץ ישראל]; ואין חברים אלא תלמידי חכמים, שנאמר (שיר השירים ח, ג) היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני, והשאר מחלקין אותו ועושים בו סחורה בשוקי ירושלים, שנאמר (איוב מ, ל) [יכרו עליו חברים] יחצוהו בין כנענים ואין כנענים אלא תגרים שנאמר (הושע יב, ח) כנען בידו מאזני מרמה לעשק אהב; ואי בעית אימא מהכא: (ישעיהו כג, ח) [מי יעץ זאת על צר המעטירה] אשר סוחריה שרים כנעניה נכבדי ארץ.

ואמר רבה אמר רבי יוחנן: עתיד הקב"ה לעשות סוכה לצדיקים (היינו מלמעלה גג, וארבע דפנות מארבע רוחות; 'צל' היינו סיכוך בלא מחיצות) מעורו של לויתן שנאמר (איוב מ, לא) התמלא בסוכות עורו [ובצלצל דגים ראשו]; זכה - עושין לו סוכה, לא זכה עושין לו צלצל שנאמר 'ובצלצל דגים ראשו'; זכה - עושין לו צלצל, לא זכה עושין לו ענק, שנאמר (משלי א, ט) [כי לוית חן הם לראש] וענקים לגרורותיך; זכה - עושין לו ענק, לא זכה - עושין לו קמיע, שנאמר (איוב מ, כט) [התשחק בו כצפור] ותקשרנו לנערותיך [ותקשרנו] - היינו דבר מועט; שקושרו לתלות בצוארו כמין קמיע; והשאר - פורסו הקב"ה על חומות ירושלים, וזיוו מבהיק מסוף העולם ועד סופו, שנאמר (ישעיהו ס, ג) והלכו גוים לאורך ומלכים לנוגה זרחך.

(ישעיהו נד, יב) ושמתי כדכד שמשותיך (חומותיך) [ושעריך לאבני אקדח וכל גבולך לאבני חפץ]; אמר רבי שמואל בר נחמני: פליגי (באבנים של חומות ירושלים: ממה יהיו אלו אבנים שעתידים להיות) תרי מלאכי ברקיעא: גבריא ומיכאל, ואמרי לה תרי אמוראי במערבא, ומאן אינון? - יהודה וחזקיה בני רבי חייא: חד אמר שוהם, וחד אמר שפָּה; אמר להו הקב"ה: להוי כדין וכדין (כדברי זה וכדברי זה, והיינו 'כדכד' משהם ו'שפָּה' תבנה; ואף על פי שמקרא זה קדם לבני רבי חייא טובא, יש לומר שכך נתנבא ישעיה: שכדברי כל המפרשים עתידיה להבנות).

(שם) ושעריך לאבני אקדח (אקדח. קרבונקל"א בלע"ז; ובתרגום יונתן: אבני גומרא) - כי הא דיתיב רבי יוחנן וקא דריש: עתיד הקב"ה להביא אבנים טובות ומרגליות שהם שלשים על שלשים, וחוקק בהן עשר על עשרים (וחוקק עשר של רוחב ברום עשרים, והיינו 'אקדח', לשון קודח: שחוקק בהם; ומשמע נמי אבן טובה שמאירה כאש קודחת, כמו 'קודחי אש' (ישעיהו נ, נ)), ומעמידן בשערי ירושלים.

לגלג עליו אותו תלמיד: השתא כביעתא דציצלא (ביצת עוף קטן ששמו תאציל) לא משכחינן, כולי האי משכחינן?

לימים הפליגה ספינתו בים; חזא מלאכי השרת דיתבי וקא מינסרי
אבנים טובות ומרגליות שהם שלשים על שלשים, וחקוק בהן עשר
ברום עשרים; אמר להו: הני למאן? אמרו ליה: שעתיד הקב"ה
להעמידן בשערי ירושלים!

אתא לקמיה דרבי יוחנן, אמר ליה: דרוש רבי! לך נאה לדרוש:
כאשר אמרת כן ראיתי!

אמר לו: ריקא! אלמלא <לא> ראית לא האמנת? מלגלג על דברי
חכמים אתה! נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות.

מיתיבי (ויקרא כז, יג) [אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים מהית
להם עבדים ואשכר מטת עלכם] ואולך אתכם קוממיות; רבי מאיר אומר:
מאתים אמה, כשתי קומות (קוממיות - שתי קומות; שני ממין דריש) של אדם
הראשון (שמיעטו עד מאה אמה; במסכת חגיגה (דף יב.)) ; רבי יהודה אומר: מאה
אמה, כנגד היכל (של בית שני) וכתליו (שהיה רום מאה אמה; ולפי קומתן צריך שערים
גבוהים, וקשיא לרבי יוחנן דאמר רום עשרים), שנאמר (תהלים קמד, יב) אשר בנינו כנטיעים
מגודלים בנעוריהם בנותינו כזויות מחוטבות תבנית היכל! ?
כי קאמר רבי יוחנן - לכווי דבי זיקא (לחלונות העשוין לאויר, והיינו 'שעריך'
דקרא = חלונות החומה) .

ואמר רבה אמר רבי יוחנן: עתיד הקב"ה לעשות שבע חופות לכל
צדיק וצדיק, שנאמר (ישעיהו ד, ה) וברא ה' על כל מכון הר ציון ועל מקראיה ענן יומם
ועשן ונוגה אש להבה לילה כי על כל כבוד חופה ('ענן יומם' - אחד, ו'עשן' - שנים, ו'נוגה' - שלשה,
'אש' - ארבעה, 'להבה' - חמשה, 'כי על כל כבוד' - ששה, 'חופה' - שבעה; ולי נראה 'כי על כל כבוד' אינו מן
החשבון, אבל 'וסוכה תהיה לצל יומם' דסמך ליה לסיפיה דהאי קרא - הוה השביעי, והאי 'על כל כבוד'
לכדמפרשיה בסמוך אתא) - מלמד שכל אחד ואחד עושה לו הקדוש ברוך הוא
חופה לפי כבודו.

עשן בחופה למה?

אמר רבי חנינא: שכל מי שעניו צרות בתלמידי חכמים (שלא לההנותו
מנכסיו) בעולם הזה - מתמלאות עיניו עשן לעולם הבא.

ואש בחופה למה?

אמר רבי חנינא: מלמד שכל אחד ואחד נכוה מחופתו של חברו (נכוה
חופתו של קטן מחופתו של חברו הגדול ממנו): אוי לה לאותה בושא אוי לה לאותה
כלימה.

כיוצא בדבר אתה אומר (במדבר כז, כ) ונתתה מהודך עליו [למען ישמעו כל עדת בני ישראל]
- ולא כל הודך; זקנים שבאותו הדור (שראו משה ויהושע) אמרו: פני
משה כפני חמה, פני יהושע כפני לבנה! אוי לה לאותה בושא אוי
לה לאותה כלימה (שבזמן מועט נתמעט הכבוד כל כך: שהרי יהושע היה נביא, ומלך כמשה, ולא
יכול להגיע לכבודו) !

אמר רבי חמא <בר> [ברבי] חנינא: עשר חופות עשה הקדוש ברוך
הוא לאדם הראשון בגן עדן שנאמר (יחזקאל כח, יג) בעדן גן אלהים היית כל אבן
יקרה וגו' [מסתכן אדם פטדה ויהלם תרשים שהם וְשִׁפָּה ספיר נפך וברקת וזהב מלאכת תפך ונקבין בן ביום
הבראך כוננו] (בחירם מלך צור כתיב; וכי סבור אתה להיות כאדם הראשון שהיה בגן עדן והיו לו כל החופות
הללו: 'אודם', 'פטדה' וגו', עד 'זהב' - הרי עשר; אבל 'כל אבן יקרה' לא חשיב, דכולל ואחר כך מפרש: מאי
'כל אבן יקרה' דאמרן? - אודם פטדה וגו')
מר זוטרא אמר: אחת עשרה, שנאמר 'כל אבן יקרה'.

אמר רבי יוחנן: וגרוע שבכולן זהב דקא חשיב ליה לבסוף (וזהב אקרא
קא מהדר, לפרושי: גרוע שבכולן זהב) מכלל דחשובין יותר מדאי) .

מאי (שם) 'מלאכת תופך ונקבין בך' ?

אמר רב יהודה אמר רב: אמר לו הקדוש ברוך הוא לחירם מלך צור:
בך נסתכלתי ובוראתי נקבים נקבים באדם (בך נסתכלתי כשבראתי עולמי, שאתה
עתיד למרוד ולעשות עצמך אלוה; ובראתי באדם נקבים שמוציאין ריעי: תוף חלול הוא, ומנוקב; 'ביום הבראך
כוננו': ביום שנתתי אל לבי שתהא נברא - בו ביום כוננו הנקבים באדם) .
ואיכא דאמרי הכי קאמר: בך נסתכלתי

(בבא בתרא עה, ב)

וקנסתי מיתה על אדם הראשון (והיינו 'תופך': הקבר, שהוא חלול כמו תוף) .

מאי (שם) 'ועל מקראיה' ?

אמר רבה אמר רבי יוחנן: לא כירושלים של עולם הזה ירושלים של עולם הבא: ירושלים של עולם הזה - כל הרוצה לעלות עולה; של עולם הבא אין עולין אלא המזומנין לה.

ואמר רבה אמר רבי יוחנן: עתידין צדיקים שנקראין על שמו של הקב"ה (שיהא שמם 'ה'), שנאמר (ישעיהו מג, ד) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו.

[א"ר] שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן: שלשה נקראו על שמו של הקב"ה, ואלו הן: צדיקים ומשיח וירושלים; צדיקים - הא דאמרן;

משיח - דכתיב (יחזקאל כג, ו) [בימיו תושע יהודה וישראל ישכן לבטח] וזה שמו אשר יקראו ה' צדקנו;

ירושלים - דכתיב (יחזקאל מח, לה) סביב שמונה עשר אלף ושם העיר מיום ה' שְׁמָה - אל תקרי 'שְׁמָה' אלא 'שְׁמָה'.

אמר רבי אלעזר: עתידין צדיקים שאומרים (מלאכים יאמרו) לפני ה' 'קדוש' כדרך שאומרים לפני הקב"ה, שנאמר (ישעיהו דג, ג) והיה הנשאר בציון והנוותר בירושלים 'קדוש' יאמר לו [כל הכתוב לחיים בירושלם].

ואמר רבה אמר רבי יוחנן: עתיד הקב"ה להגביה את ירושלים של פסאות למעלה שנאמר (זכריה יד, י) [יסוב כל הארץ כערבה מגבע לרמון נגב ירושלם] וראמה וישבה תחתיה [למשער בנימן עד מקום שער הראשון עד שער הפנים ומגדל חננאל עד יקבי המלך]; מאי 'תחתיה' - כתחתיה.

וממאי דהאי 'תחתיה' - תלתא פרסי הויא?

אמר רבה: אמר לי ההוא סבא: לדידי חזי לי ירושלים קמייתא, ותלתא פרסי הויא; ושמא תאמר יש צער לעלות? תלמוד לומר: (ישעיהו סח, ט) מי אלה כעב תעופינה וכיונים אל ארובותיהם.

אמר רב פפא: שמע מינה (מדקדמי עיבא להעלאת ירושלים): האי עיבא - תלתא פרסי מידלי (מארעא: דהוי עיבא [גבוהה] תלתא פרסי).

אמר רבי חנינא בר פפא: בקש הקדוש ברוך הוא לתת את ירושלים במדה, שנאמר (זכריה ב, ו) ואומר אנה אתה הולך ויאמר אלי למוד את ירושלים (לעשותה קטנה) לראות כמה רחבה וכמה ארכה; אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא: ריבוננו של עולם! הרבה כרכים בראת בעולמך של אומות העולם, ולא נתת מדת ארכן ומדת רחבן; ירושלים ששמך בתוכה ומקדשך בתוכה וצדיקים בתוכה - אתה נותן בה מדה? מיד (זכריה ב, ח) ויאמר אלי רוח דבר אל הנער הלז לאמר פרזות תשב ירושלם מרוב אדם ובהמה בתוכה (מה פרזות הללו - אין להן שיעור בבנין ישובן, אלא כמה שרוצין בונין - אף ירושלים כן).

אמר ריש לקיש: (ירושלים דהויא תלתא פרסי) - עתיד הקב"ה להוסיף על ירושלם אלף טפף גינואות, אלף קפל מגדלים, אלף ליצוי (גימטריא הוא) בירניות, אלף ושני שילה (שנים ואלף פעמים בחשבון בגימטריא שיל"ה) טוטפראות (קטנים מבירניות); [כלומר: עתיד הקב"ה להוסיף בה מגדלים באלף פעמים בחשבון 'קפל' ו'גינאות', באלף פעמים 'טפף' - כל הני גימטריאות הן; והאי דהאריך בסימנין כי האי גוונא - היינו משום דלשון הגון הוא בעירם, בלא חשבון, ויסד החשבון בתיבה המתפעלת), וכל אחת ואחת הויא כצפורי בשלוותה תניא: אמר רבי יוסי: אני ראיתי צפורי בשלוותה, והיו בה מאה ושמונים אלף שווקים של מוכרי ציקי קדירה (מין מאכל).

(יחזקאל מא, ו) והצלעות צלע אל צלע שלש ושלשים פעמים [ובאות בקיר אשר לבית לצלעות סביב סביב להיות אחוזים ולא יהיו אחוזים בקיר הבית] ('שלש ושלשים פעמים': פשטיה דקרא מיירי בתאים, והכא יתורא, דכתיב 'פעמים'; קדריש דמשמע שלשה ירושלים, ובכל אחת שלשים פעמים, זו למעלה מזו; אי נמי 'פעמים' - א'שלש' קאי, והכי קאמר: שלש פעמים זה על גבי זה בשלשים); מאי 'שלש ושלשים פעמים'?

אמר רבי לוי אמר רב פפי משום רבי יהושע דסכני: אם שלשה ירושלים הן (אם ירושלים דלעולם הבא גדולה באורך כשלש ירושלים שהיתה כבר) - כל אחת

ואחת יש בה שלשים מדורין למעלה; אם שלשים ירושלים הן - כל אחת ואחת (בכל בית ובית) יש בה שלשה מדורין למעלה (זה על גב זה).

איתמר: ספינה (מאימתי תהא קנויה ללוקח שלא יוכל מוכר לחזור בו? דהא במטלטלין אין מעות קונות, אלא משיכה או רשותו) [מחלוקת ראשונים אם ספינה דוקא או כל מיני חפצים; ## היחוד בספינה: ממילא היא זזה במים מעצמה הלכך ושוב בתנועת המים ולכן צריך תנועה משמעותית יותר לשם קניין]: **רב אמר:** כיוון שמשך כל שהוא (טפח או חצי טפח) – קנה; ושמואל אמר: לא קנה עד שימשוך את כולה (שיבא סוף הספינה במקום שהיה ראשה עומד, דהיינו שעקרה כולה חוץ למקומה). **לימא כתנאי** [דומה קצת לתוספתא קידושין פ"א מ"ה¹]: **'כיצד במסירה'** (כיצד בהמה גסה נקנית במסירה) [נתן בפרק ראשון דקדושין (פ"א מ"ה, דף כה:): בהמה גסה נקנית במסירה, והדקה במשיכה; וסברא בעלמא הוא: דהא אורחה בהכי והא אורחה בהכי? אחזה (הלוקח) בטלפה (ברגלה במצות המוכר) נעין תוספות; פירש ריב"א: מסירה בעינן מיד ליד... ואין נראה... ורבנו שמואל פירש נמי אחזה בטלפה במצות המוכר], **בשערה**, באוכף שעליה, בשליף (אמתחת) שעליה (וקשור לבהמה), **בפרומביא שבפיה**, בזוג שבצוארה (ואף על פי שלא היזהר ממקומה) – קנאה; **כיצד** (דקה נקנית) **'במשיכה'**? קורא לה והיא באה, או שהכיתה במקל ורצתה לפניו; כיוון שעקרה יד ורגל (היינו משיכה כל שהוא, כרב) – קנאה. רבי אחי - ואמרי לה רבי אחא - אומר: עד שתהלך מלא קומתה (דהיינו עקירת ארבע רגליה); **לימא רב דאמר כתנא קמא**, ושמואל דאמר כרבי אחא? אמר לך רב: אנא דאמרי אפילו לרבי אחא: עד כאן לא קאמר רבי אחא אלא כבעלי חיים, דאף על גב דעקרה יד ורגל - בדוכתה קיימא (גוף הבהמה לא זזה ממקומה, שהרי נשען על אידך יד ורגל שלא עקרה), אבל ספינה - כיוון דנדה בה פורתא - נדה לה כולה (גם ראשה השני נמשך ממקום שהיה שם); ושמואל אמר: אנא דאמרי אפילו כתנא קמא: עד כאן לא קאמר תנא קמא אלא כבעלי חיים, דכיוון דמיעקרא יד ורגל, אידך (יד ורגל נמי) למיעקר קיימא (וכמי שהיא עוקרת דמי, והיכא דעקרה ארבעתן - היינו עקירת כולה חוץ למקומה), אבל ספינה (דכי עקר לה משהו לא ממילא מיעקר כולה ממקומה, הלכך) אי משיך לה כולה - אין (קני), אי לא - לא.

לימא (רב ושמואל) **כהני תנאי** (דלקמן), **דתניא** [תוספתא קידושין פ"א מ"א]: **ספינה נקנית במשיכה; רבי נתן אומר: ספינה ואותיות** (שטר חוב שמוכרו או נותנו לחבירו כדי לקנות את השטר ואת החוב שכתוב בו) **נקנות במשיכה** (קני ליה במשיכה: כשיבא לידו, שימסור לו המוכר)

(בבא בתרא עו, א)

ובשטר (אם כתב לו שטר מכירה על שטרות הללו, כדאמר לקמן: 'קני לך הוא וכל שעבודיה', אבל במסירה בלא שטר - לא קני אלא לצור על פי צלוחיתו) [כלומר: מעשה קניין סתמי של הגבהת הניר קונה נייר ולכן לא קנה אלא את הנייר ולא את השיעבוד; וכל זה רק לפי חכמים במשנה בדף עז, א שאומרים 'אין דמים ראייה', כי אם דמים ראייה - אי אפשר לומר 'לצור על פי צלוחיתו'], וכדלקמן, ומשום הכי בעי שטר אחר עלויה; ולקמיה פריך 'שטר בספינה למה'.

'אותיות'? מאן דכר שמייהו?

חסורי מחסרא והכי קתני: **'ספינה נקנית במשיכה ואותיות במסירה'** (אבל משיכה אינה אלא בדבר שגופו ממון: דמכי משך ליה - זכה ביה; והכי נמי לגבי 'לצור על פי צלוחיתו' תיהני ליה משיכה, כשאר מטלטלין; אבל כדי לגבות החוב - צריך שימסרנו מלוה ליד הלוקח); **רבי נתן אומר: ספינה ואותיות נקנות במשיכה ובשטר**; - שטר לספינה למה לי? מטלטלי היא (ומכי משכה - קנייה כדון מטלטלין)!? אלא לאו הכי קתני (מילתיה דרבי נתן): **'ספינה נקנית במשיכה, ואותיות במסירה; רבי נתן אומר: ספינה במשיכה ואותיות בשטר'** (כלומר: אף בשטר, דתרוייהו בעי: מסירה ושטר, כרבנן, דאמרי לקמן: 'לא קנה עד שיכתוב וימסור'; דאי בשטר לחוד קאמר דאותיות נקנות - אם כן רבי נתן דאמר כמאן? לא כרבי ולא כרבנן! ואם כן איכא שלש מחלוקות בדבר) [נעין תוספות ד"ה רבי נתן, שחולק ואמר לא בעי למימר 'אותיות במשיכה ובשטר'...]. **'ספינה במשיכה'** (למה ליה לרבי נתן למימר)? **היינו תנא קמא?! אלא דרב ושמואל איכא בינייהו** (אלא לאו בדבר ושמואל קמיפלגי: דקאמר תנא קמא 'ספינה נקנית במשיכה כולה' - כשמואל, ואתא רבי נתן - דהוא תנא בתרא, לטפויי: דאפילו במשיכה כל שהוא נקנית - כרב)! **לא, דכולי עלמא אי כרב אי כשמואל, ובספינה כולי עלמא לא פליגי; כי פליגי באותיות** (נקנות במסירה לחוד קמיפלגי, ולא בספינה), **והכי**

¹ איזו היא 'משיכה' - בין שמשך, בין שהנהיג, בין שקרא לה ובאת אחריו - הרי זה 'משיכה'; איזו היא 'מסירה' - כל שמסר לו פרומביא ומוסרה - ה"ז 'מסירה'.

קאמר ליה רבי נתן לתנא קמא: בספינה ודאי מודינא לך (דבמשיכה, כדקאמרת; לרב כדאית ליה ולשמואל כדאית ליה); באותיות, אי איכא שטר – אין, אי לא – לא;

ובפלוגתא דהני תנאי (קמפלגי רבי נתן ורבנן: דרבנן דהכא – רבי, ורבי נתן – היינו רבנן דלקמן: רבי ורבי נתן – סוף משנה, וחברים היו; וגם אמוראי אליבייהו ניהו: בהך ברייתא סתם כרבי, ובאידך כרבי נתן), דתניא [קידושין מז,ב; סנהדרין לא,א]: **אותיות נקנות** (לגבות הלוקח את החוב מן הלוח) **במסירה** (שמסר לו המלוה את השטר, ולא מצי טעין לוח: "לצור על פי צלוחיתך מסור לך") – **דברי רבי; וחכמים אומרים: בין כתב** (לו מוכר ללוקח שטר מכירה על שטר זה ומסר לו אותו שטר מכירה) **ולא מסר** (אבל לא מסר לו עדיין שטר המלוה), **בין מסר ולא כתב – לא קנה עד שיכתוב וימסור** (דמצי למימר ליה "נייד בעלמא זביני לך"; ובשטר מכירה לחוד לא קני: דאין נקנין בשטר אלא קרקע ועבדים); **במאי אוקימתא** (לתנא קמא דרבי נתן)? **כרבי? ספינה נמי תיקני במסירה** (מסירה דספינה היינו שאחז בחבל שקשורה בו ולא הזיזה ממקומה; ואמאי בעי משיכה?), **דתניא: ספינה נקנית במסירה – דברי רבי; וחכמים אומרים: לא קנה**

(בבא בתרא עו, ב)

עד שימשכנה (לרשות המיוחד לו) **או עד שישכור את מקומה** (דרשותו של אדם קונה לו, כדנפקא לן מ'ואם המצא תמצא בידו הגנבה')!

לא קשיא: כאן (הא דאמר רבי 'ספינה במסירה') – (היינו) **ברשות הרבים** (כגון רקק מים שברשות הרבים, דאי אפשר במשיכה: דאין משיכה אלא כשמושך לרשותו, כגון בחצר של שניה או בסימטא, כדלקמן; וכיון דאי אפשר במשיכה – קנה ליה במסירה), **כאן** (והאי דקאמר תנא קמא דרבי נתן, דהיינו רבי, 'ספינה במשיכה') – (היינו) **בסימטא** (כגון מבואות קטנים הפתוחין לרשות הרבים, ויש בהן מים, וספינה עומדת שם; דכיון דאינו רשות הרבים ממש, אלא דזימנין דדחקי בני רשות הרבים ועיילי להתם, ויש רשות לאדם לשבת שם – הרי הוא ברשות כל מי שעומד שם לקנות במשיכה כאילו הוא רשותו; וכיון דאפשר במשיכה – לאו אורחא דסימטא במסירה, ולא מקניא במסירה; ומשום הכי קאמר 'ספינה במשיכה ואותיות במסירה': דמשמע אבל בספינה לא מקניא במסירה, דהאי כי אורחיה והאי כי אורחיה: רשות הרבים במסירה וסימטא במשיכה; כן נראה בעיני).

במאי אוקימתא להא בתרייתא – ברשות הרבים? אימא סיפא: וחכמים אומרים: לא קנה עד שימשכנה; ואי ברשות הרבים – ממאן אוגיר? ותו: משיכה ברשות הרבים מי קניא (וכן עיקר: דתרי פירכי קפריך ברישא, ולבסוף מתרץ להו תרווייהו; והכי קפריך: אי ברשות הרבים מיירי הך ברייתא – היכי קאמרי רבנן 'עד שישכור את מקומה'? מי יוכל להשכירה? ותו: דקאמרי רבנן 'עד שימשכנה' – משיכה ברשות הרבים מי קניא)? **והא אביי ורבא** (– הכי גרסינן בפר"ח), **דאמרי תרווייהו** (סברות ניהו): **'מסירה'** (כגון בספינה ובבהמה גסה) – **קונה ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהם** (דהא לא אפשר במשיכה); **משיכה** (בין בספינה בין בבהמה גסה, וכל שכן בבהמה דקה) **קונה בסימטא ובחצר שהיא של שניהם** (שהוא מקום מיוחד לעומדים שם באותה שעה, וכחצר של שניהן דמי; וכיון דאפשר במשיכה – לא מהניא ביה מסירה כלום: דעיקר מסירה – אורחה ברשות הרבים, ומשיכה – אורחה ברשות שיש לו חלק בו); **והגבהה** (אבל הגבהה) **קונה בכל מקום** (אפילו ברשות המיוחד למוכר לבדו)!

(ומשני): **מאי 'עד שימשכנה' נמי דקאמר** (לא ברשות הרבים מיירי?!)? **ומאי 'עד שישכור את מקומה' דקאמר** (לאו ברשות הרבים קאי!)? **הכי קאמר: עד שימשכנה מרשות הרבים לסימטא** (דקניא ביה משיכה), **ואם רשות בעלים היא – לא קנה עד שישכור את מקומה** (והיכא דברשות מוכר היא לית ליה תקנה לא במסירה ולא במשיכה עד שישכור את מקומה).

לימא אביי ורבא דאמרי כרבי (דאמר 'ספינה נקנית במסירה ברשות הרבים'; ולא כרבנן: דאילו רבנן – לית להו מסירה קונה ברשות הרבים, דמשום הכי אמרי 'לא קנה עד שימשכנה מרשות הרבים לסימטא', והכי שבקי רבנן ואמרי כרבי)?

אמר רב אשי: אי דאמר ליה "לך חזק וקני" (כל היכא דאמר ליה בעל הספינה ללוקח "לך חזק וקני", והוא לקחה ואחז בה – דהיינו מסירה) – **הכי נמי** (כולי עלמא לא פליגי דקני, דודאי נקנית במסירה ברשות הרבים); **הכא במאי עסקינן? דאמר ליה "לך משוך וקני"**: **מר סבר: קפידא** (רבנן סברי קפידא: לא גמר להקנותו אלא במשיכה, ולא במסירה: שאם ירצה מוכר – יוכל לחזור בו כל זמן שלא משכה זה לרשותו), **ומר סבר: מראה מקום הוא לו** (אי בעית אפילו למשכה מיד לרשותך – לך משוך, דהא במסירה אקניתה לך).

אמר רב פפא: האי מאן דמזבין ליה שטרא לחבריה – צריך למיכתב ליה "קני הוא וכל שעבודא דביה" (שטר אחר) [##וכן פירש רבנו גרשום, אך מדוע אין די לכתוב זאת בגוף השטר הנמכר?] (ולפרושי אתא דהלכתא כרבנן, דפליגי עליה דרבי, ואמרי עד שיכתוב וימסור; וגם בא לפרש היאך יכתוב ליה ההוא שטרא).

אמר רב אשי: אמריתה לשמעתא קמיה דרב כהנא, ואמרית ליה (נתווכחתי בשמועה זו ורב אשי כרבי סבירא ליה דאותיות נקנות במסירה בלא שטר אחר): **טעמא**

דכתב ליה הכי, הא לא כתב ליה הכי (אלא מסר, בלא שטר אחר) - לא קני (כרבנן) ?! (ואמאי) וכי לצור על פי צלוחיתו הוא צריך (וכי לצור על פי צלוחיתו קנאו זה? הא סברא היא דמשום גביית חוב הכתוב בו קזבין ליה, והלכך במסירה לחוד מיקני, כרבי)?

אמר לי: אין! לצור ולצור (ואי משום אונאה יתר משתות - ליהוי ביטול מקח, ומחזיר לו דמיו, וזה יחזיר לו שטר חובו).

(בבא בתרא עז, א)

אמר אמימר: הלכתא: אותיות נקנות במסירה, כרבי (וכן ריהטא דגמרא, ומסקנא בהרבה מקומות: דאותיות נקנות במסירה, ולא צריך למכתב "קני לך וכל שעבודיה" ולא שום שטר).
אמר ליה רב אשי לאמימר: גמרא או סברא?
אמר ליה: גמרא.

אמר רב אשי: סברא נמי הוא (דאין השטר מועיל כלום לקנות שטר אחר על ידו, אלא במסירה תליא מילתא): דאותיות (מכירת שטר חוב) - מילי ניהו (דברים הוא מוכר, ולא ממון ממשי; הלכך מעשה בידים, דהיינו מסירה - הוא עיקר קנייתו, אבל שטר אחר לא מהני), ומילי במילי לא מיקנין (שטר לא יקנה בשטר).

ולא? והאמר רבה בר יצחק אמר רב: שני שטרות הם (חלוקין זה מזה):
"זכו בשדה לפלוני" ("אני מקנה לכם בסודר זה שדה זו לצורך פלוני") וכתבו לו את השטר (והן קנו לאותו פלוני כמו שצווה להם) - חוזר בשטר (ואפילו אמר "כתבו ותנו": דכל זמן שלא בא ליד מקבל מתנה - יכול זה לעקור שליחותו, דאין עושין שטר בעל כרחו של נותן: דאם ייפה כחו במתנה בעל פה - לא נחא ליה דתיהוי מתנה בשטר; ואף על גב דאמרין ב'חזקת הבתים' (לעיל דף מ.): 'קנין בפני שנים ואין צריך לומר כתבו', דסתם קנין לכתיבה עומד - הני מילי סתמא: דמסתמא נחא ליה למקנה שיכתבו שטר לקונה, אבל היכא דמחי - לא כתבין בעל כרחו) ואינו חוזר בשדה (שכבר זכו וזכין לו לאדם שלא בפניו); "על מנת שתכתבו לו את השטר" (הכי קאמר "לא יזכה עד שיבא השטר לידו") - חוזר בין בשטר בין בשדה;

ורב חייא בר אבין אמר רב הונא: שלשה שטרות הן; תרי - הא דאמרן; אידך: (מי שצריך למעות, ורוצה למכור מנכסיו לחבירו, ופעמים שהוא מוצא סופר וכותב שטר מכירה כדי שיהא מזומן ליתנו ללוקח כל שעה שירצה למכור): אם קדם מוכר וכתב את השטר

(בבא בתרא עז, ב)

כאותה ששנינו [להלן פ"י מ"ג, דף קס"ב], 'כותבין שטר למוכר אף על פי שאין לוקח עמו' (שמותר לעשות כן אף על גב דמיחזי כשיקרא, דאין כאן הפסד לשום אדם אלא למוכר עצמו: שאם יאבד השטר וימצאנו לוקח שכתב בשמו - יטעון שלקחו מזה המוכר, ואי הוא לא חייש להכי - אנן לא חיישינן בשבילו): כיון שהחזיק זה (הלוקח) בקרקע - נקנה שטר (שנכתב קודם המכירה לזה הלוקח) בכל מקום שהוא (שהרי דעתו של מוכר להקנות השטר ללוקח, וקני ליה לשטר אגב קרקע, כדין כל מטלטלין הנמכרין עם קרקע שנקנין בחזקת קרקע כאילו עבד משיכה במטלטלין גופייהו, וכדמפרש) (מסקנא דמילתיה דאמורא הוא, ולא מן המשנה); וזו היא ששנינו (בקדושין פ"א מ"ה, דף כו.) נפקא לן מקראי: 'נכסים שאין להן אחריות (מטלטלין ושטר) נקנין עם נכסים שיש להן אחריות' (מקרקעי): בכסף ושטר וחזקה (בכסף שקבל מן הקרקע או שהחזיק בה - נקנין גם מטלטלין); (וקטלקא דעתא השתא דהשטר במילי בעלמא מיקני: שנתרצה המוכר להקנות ללוקח, ואף על פי שלא בא השטר לידו דלוקח - קני ליה; כל שכן לעיל, דשטר בשטר מיקני: דאילו הכא אפילו במילי גרידי קני ליה, בלא שטר, וכל שכן דמיקני במילי הכתובים בשטר);

(ומשני): אגב שאני (מאי דקני שטר אגב ארעא - שאני, דכיון שהחזיק בקרקע - קני ליה לשטר אגב ארעא, דמקראי נפקא לן בקדושין, ולא היינו 'מילי' אלא 'מעשה גדול' הוא, כמשיכת הממון עצמו), דהא מטבע (בפרק 'הזהב', והתם מפרש טעמא) דלא ניקני בחליפין (בקנין סודר), ואגב ארעא ניקני, כי הא: דרב פפא הווי ליה תריסר אלפי זוזי בי חוזאי; אקנינהו ניהליה לרב שמואל בר אחא אגב אסיפא דביתיה (ספ ביתו מקרקע, כדי שביאם לו, והיינו 'הרשאה' ואילו לא אקנינהו ניהליה - לא הווי יהבי ליה, דלא ליחייבו באונסא דאורחא, כדאמר בבבא קמא [קדב, בבא מציעא מו, א; לקמן קנב]); כי אתא נפק לאפיה (מורב שמחת מעותיו שהביא) עד תווך (מקום; במסכת נדה [דף לג:]; וכך שמו; ולא שמועין אתא דמשום קנין זה מסרו לו המעות: דכיון דנפק לאפיה שמעינן דהביא המעות).

[המוכר את הספינה...] אבל לא מכר לא את העבדים (המשמרים והמנהיגים הספינה) ולא את המרצופין (שקין גדולים שבהן משימין הפרקמטיא אשר בספינה), ולא את האנתיקי וכו':
מאי 'אנתיקי'?

אמר רב פפא: עיסקא דבגווה (פרקמטיא שבה).

משנה :

מכר את הקרון (עגלה) - לא מכר את הפרדות (המושכות בקרון); ובשאינן אדוקין בו מיירי, כדמפרש בגמרא; דרך פרדות - לקרון, וצמד - לבקר, וכלים - לחמור; ; מכר את הפרדות - לא מכר את הקרון.

מכר את הצמד (הוא העול וכלי העגלה קטנה והעגלה עצמה המחברין את השוורים יחד) - לא מכר את הבקר; מכר את הבקר - לא מכר את הצמד (דברי הכל היא, אלא דפליגי רבי יהודה ורבנן בפירוש דהך מילתא: דלרבי יהודה זימנין מכר זימנין לא מכר, ולרבנן לעולם לא מכר). רבי יהודה אומר: הדמים מודיעין: כיצד? אמר לו "מכור לי צימדך במאתים זוז", הדבר ידוע שאין הצמד במאתים זוז [ולכן ברור שגם המוכר התכוון למכור את השוורים והמקח קיים]!
וחכמים אומרים: אין הדמים ראייה (אלא במתנה ביקש ליתן לו המותר; אי נמי ליהוי מקח טעות, כדאמרינן בגמרא, ויחזיר לו מעותיו ויטול צמדו) [נראה לומר על פי המאירי שמדובר לאחר שעבר הזמן להראות לקרוב או לתגר, ואין מקום לטעון 'אונאה'; ולפיכך היה ויתור של הקונה עד תביעת ביטול המקח או דריש החזר אונאה, ואחר כך ניעור ורוצה לבטל המקח או להחזיר כספים [עד כאן על פי המאירי]; לחילופין, : אין הדמים ראייה שהמוכר התכוון למכור את הבקר, אלא התכוון להונות את הלוקח, ולכן המקח בטל!].

גמרא :

תני רב תחליפא בר מערבא קמיה דרבי אבהו: 'מכר את הקרון מכר את הפרדות'; והא אנן 'לא מכר' תנן?!
אמר ליה: איסמיה (מקמי מתניתין)?
אמר ליה: לא! תיתרגם מתניתין באדוקין בו (שקשורין ביחד בשעת המכירה, הלכך הכל מקר; ומתניתין בשאינן אדוקין).

מכר את הצמד לא מכר את הבקר וכו' :

היכי דמי (דמיפליגי רבי יהודה ורבנן)? אי לימא דקרו (באותה העיר) לצימדא 'צימדא' (העול קורין אותו באותה העיר 'צמד', ולא השוורים) ולבקר 'בקר' (ולא 'צמד') - פשיטא צימדא זבין ליה, בקר לא זבין ליה (ואמאי קאמר רבי יהודה דדמים מודיעין שמכר את הבקר - והלא בקר אינו בכלל 'צמד' כלל, דנימא לשון שלו כך הוא שקרא גם לבקר 'צמד'? ואפילו בשאדוקין בו נמי - לא קני, דהא לא מפלגינן בין אדוקין לשאינן אדוקין כדמפלגינן גבי קרון ופרדות; ולקמיה בשמעתין נמי אמרינן דמתניתין - מילי מילי קתני); ואלא דקרו ליה נמי לבקר 'צימדא' - כוליה זבין ליה (דכי האי גוונא גרסינן גבי המוכר בית לחבירו בבירה גדולה בפרק 'המוכר את הבית' (לעיל דף סא:)) (ואמאי אמרי רבנן 'אין הדמים ראייה' - הא ודאי: כיון דכולי עלמא קורין גם לבקר 'צמד' וגם הדמים מודיעין, עליה דמוכר רמיא לגלויי דלא בקר קא מזבין אלא העול לבדו, ומדלא פירש - אמרינן שמכר הכל)!

לא, צריכא באתרא דקרו ליה לצימדא 'צימדא' ולבקר 'בקר', ואיכא נמי דקרו לבקר 'צימדא' (והשתא מספקא לן בהאי גברא מהי מינייהו הוא: אם קרא לבקר 'צמד' אם לאו); רבי יהודה סבר: הדמים מודיעין (שהוא מן הקורין לבקר צמד ובקר מכר עם הצמד), ורבנן סברי: אין הדמים ראייה (כיון דיש קורין לבקר 'בקר' ולא קרו ליה 'צמד' - לא אמרינן 'הדמים מודיעין': דלמא האי מינייהו הוא, ולא מכר את הבקר, דיד לוקח על התחתונה, דאוקי ממונא בחזקת מריה, ולא אמרינן 'דמים מודיעין'; אבל היכא דכל בני העיר קורין לבקר 'צמד', כיון דפשיטא לן דהאי גברא רגיל לקרות גם לבקר 'צמד' וגם דמים הרבה יש - כולה זבין ליה).
[עיי' יד רמ"ה לסיכום].

ואי אין הדמים ראייה (כלומר: נהי נמי דאין הדמים ראייה, ומכר את הצמד לא מכר את הבקר, דמשמע: אבל הצמד מכור - ואמאי?) - ליהוי ביטול מקח (שיבטל המקח, ויחזיר לו דמיו, ויטול צמדו כדין כל אונאה יתור משתות, דבטל המקח - בפרק 'הזהב' (בבא מציעא דף מט); ובשתות מצומצם אמרינן 'קנה ומחזיר אונאה' ובפחות הויא מחילה) ! ?

(בבא בתרא עח, א)

וכי תימא ביטול מקח לרבנן לית להו (כלומר: דאונאה ודאי אית להו, דמן התורה היא, דכתיב 'לא תנוג' (ויקרא כה)! אבל ביטול מקח לית להו, אלא סבירא להו: יותר משתות כשתות עצמה דמי, וקנה ומחזיר אונאה) - ולא? והתנן (בפרק 'הזהב', בבא מציעא פ"ד מ"ט, דף נב), : 'רבי יהודה אומר: המוכר ספר תורה בהמה ומרגלית - אין להן אונאה; אמרו לו: לא אמרו אלא את אלו'; (ומשני): מאי 'אין דמים ראייה' נמי דקתני: דהוי ביטול מקח (שאינן הדמים ראייה לקנות את הבקר להתקיים המכר, אלא לא מכר את הבקר, ויבטל המקח משום אונאת יתור משתות) !

ואיבעית אימא: כי אמור רבנן אונאה וביטול מקח - בכדי שהדעת טועה (וסבור בלבו שכך שוה, כגון שוה ה' בד' או ו' בח', והלכך בטל מקח: דמקח טעות הוא), אבל

בכדי שאין הדעת טועה (כמתניתין: דצמד ששוה פרוטה אין קונין אותו במנה או מאתים) – לא (ומסתברא כתירוק אחרון, וקמא שינויא דחיקא הוא): **אימור: מתנה יהב ליה** (יש לנו לומר דמתנה בעלמא הוא דיהיב ליה).

(ומפרש הרשב"ם את הסוגיא: רבי יהודה אומר: המוכר ספר תורה בהמה ומרגלית - אין להן אונאה; אמרו לו: לא אמרו אלא את אלו: ואמרין בגמרא [דף נח, ב]: **עד כמה לא הוי אונאה? אמר ר' אמימר: עד כדי דמיהן**; דהיינו יתר משתות לא הוי אונאה אליבא דרבי יהודה, ואפילו להחזיר אונאה, אלא מחילה היא: דעבדי איניש דזבין להו ביוקר; ומדקאמרי ליה: לא אמרו דאין להן אונאה אלא אלו המנוין במשנתנו: עבדים ושטרות וקרקעות, וטעמא יליף התם מקראי, אבל לכל מילי אית להו דין אונאה וביטול מקח - כך פירשו רבותינו, ולא נהירא: דהא לא שמעינן להו מהכא דאית להו ביטול מקח ביתר משתות, אלא שמע מינה דאיכא אונאה וצריך להחזיר הדמים! ונראה בעיני לפרש כן: ואי אין הדמים ראייה לקנות בקר עם הצמד - אמאי מתקיימת מכירת הצמד לגמרי? שלא יחזיר לו זה כלום ללוקח מאונאתו, שכן משמע לשון המשנה: **'מכר את הצמד לא מכר את הבקר'** אבל מכירת הצמד - מכירה מעלייתא היא, ואמאי? לא מיבעיא דאונאתו היה לו להחזיר אילו נתאנה שתות, אלא אפילו **ביטול מקח ליהוי מן הדין** דהא נתאנה יותר משתות טובא! וכי תימא: רבנן לית להו לא החזרת אונאה בשתות ולא ביטול מקח ביתר משתות, אלא בכל ענין קנה ולא יחזיר לו כלום: שאין לנו לכופו בבית דין לכך אם אינו רוצה לצאת ידי שמים – והתנן: **'אמרו לו לא אמרו אלא את אלו'** אבל שאר דברים יש להן אונאה, וצריך להחזיר - ואמאי אמרין במתניתין **'אין הדמים ראייה'** דמשמע שהמכירה תתקיים לגמרי ולא יחזיר לו מוכר ללוקח ממעותיו כלום! והאי דקאמר גמרא **'וכי תימא ביטול מקח לית להו'** - לאו דוקא: דהוא הדין דמאונאת שתות קפריך, אלא משום דקפריך **'וליהוי ביטול מקח'** - דרבנותא קפריך – משום הכי קאמר נמי **'וכי' ביטול מקח כו'.**

משנה:

המוכר את החמור - לא מכר כליו (בגמרא מפרש להו); **נחום המדי אומר: מכר כליו.**

רבי יהודה אומר: פעמים מכורין פעמים אינן מכורין (כולה מיפרשא בגמרא); **כיצד? - היה חמור לפניו וכליו עליו ואמר לו "מכור לי חמורך זה (כמות שהיא עם כלים שעליה)" - הרי כליו מכורין; "חמורך הוא (כלומר: אם זו היא חמורך מכור אותה לי)" - (דהיינו כמוכר את החמור סתם) - אין כליו מכורין** (וסבירא ליה לרבי יהודה דאין כליו מכורין אפילו בעודן עליו).

גמרא:

אמר עולא: מחלוקת (דתנא קמא ונחום המדי בכלים העשויין למשוי החמור כגון שק ודיסקיא) - (בכלים העשויין למשוי החמור, כגון) **בשק ודיסקיא** (שעשויין ליטול בתוכו משאוי ולתת על החמור) **וכומני** (מרכבתא דנשי, וכדלקמן; וגם הוא ממין משאוי: שהאשה יושבת כמשאוי; דסתם חמור לרכיבת אנשים קאי), **דתנא קמא סבר: סתם חמור לרכוב קאי** (חמור לרכיבת אדם עומד, ולא למשאוי; הלכך המוכר את החמור סתם - לא מכר אותם כלים העשויין למשאוי, אלא אותם כלים העשויים לרכיבה, כגון אוכף ומרדעת), **ונחום המדי סבר: סתם חמור למשאוי קאי** (וקנה כולן גם האוכף ומרדעת: דלטעון משאוי על גבן עשויין), **אבל אוכף ומרדעת** (- בין לרכיבה בין למשאוי) **קילקלי** (צינגל"ש: לקשור האוכף בחבישת החמור) **וחבק** (פוטרי"ל; וצרכי רכיבה הן) - **דברי הכל מכורין.**

מיתיבי: **"חמור וכליו אני מוכר לך"** - הרי זה מכר את האוכף ואת המרדעת ואת הקילקלי ואת החבק, אבל לא מכר שק ודיסקיא וכומני; **ובזמן שאמר לו "היא וכל מה שעליה"** - הרי כולן מכורין, **טעמא דאמר ליה "חמור וכליו"** - הוא דקני אוכף ומרדעת, הא לא אמר ליה הכי ("חמור וכליו", אלא סתם מכר לו את החמור) - לא (לא קנה את האוכף ומרדעת; ואם איתא לדעולא, הא מני לא? רבנן ולא נחום המדי! אלא על כרחך באוכף ובמרדעת פליגי, והא ברייתא - רבנן היא)!

(לא!) הוא הדין דאף על גב דלא אמר ליה **"חמור וכליו"** נמי אוכף ומרדעת מכורין (ורבנן היא, ולא נחום המדי: דלנחום מיקנא קני נמי שק ודיסקיא וכומני), והא קא משמע לן: דאף על גב דאמר ליה **"חמור וכליו"** - שק ודיסקיא וכומני לא קני (לא אהני האי ייתור לשון לטפויי שק ודיסקיא, ולא קני להו, כרבנן).

מאי 'כומני'?

אמר רב פפא בר שמואל: מרכבתא דנשי.

איבעיא להו: בעודן עליו מחלוקת (הא שק ודיסקיא מחלוקת בעודן עליו בשעת מכירה), **אבל בשאינן עליו מודה להו נחום המדי** (לרבנן, דאין מכורין; ואפילו אוכף ומרדעת נמי אין מכורין אם אינן עליו) **או דלמא בשאינן עליו מחלוקת** (ואפילו הכי אוכף ומרדעת קנה), **אבל בעודן עליו מודה ליה רבנן לנחום?** **תא שמע:** **'ובזמן שאמר לו "הוא וכל מה שעליו" - הרי כולן מכורין'** (אפילו שק ודיסקיא וכומני; ובעל כרחך בעודן עליו מיירי, דהא קתני **'וכל מה שעליו'** - ואפילו הכי קתני רישא דאינן מכורין בכלל החמור עד דאמר ליה בהדיא **"וכל מה שעליו"** כדקתני סיפא); **אי אמרת בשלמא בעודן**

עליו מחלוקת - הא מני רבנן היא (דאמר: לא מכר את כליו אף על פי שעודן עליו), אלא אי אמרת בשאין עודן עליו מחלוקת, אבל בעודן עליו דברי הכל מכורין - הא מני (לא נחום ולא רבנן: דהא בעודן עליו מיירי, ואפילו הכי לא מכר מסתמא עד דאמר ליה בהדיא "וכל מה שעליה")? (וכי היכי דפריך מסיפא - הוה ליה לפרוכי מרישא, דקתני בהדיא: "לא מכר! אלא משום דעיקר פירכיה ממה דקתני "וכל מה שעליה", דמשמע בעודן עליו - משום הכי אלימא פרוכי מינה דסיפא.)

לעולם בשאין עודן עליו מחלוקת, ורבנן היא, ואימא 'ובזמן שאמר לו "הוא וכל מה שראוי להיות עליו".'

תא שמע: רבי יהודה אומר: 'פעמים מכורין פעמים שאינן מכורין' מאי לאו אמאי דקאמר תנא קמא קאי רבי יהודה (ורבי יהודה בעודן עליו מיירי, דהא קתני "חמורך זו" - כליו מכורין' דמשום דאמר "זו" דמשמע: כמו שהיא טעונה - משום הכי כליו מכורים, ואמאי דקאמר תנא קמא קאי: דשמעינהו דמיפלגי בעודן עליו: למר מכר, ולמר לא מכר, ואתא איהו למימר: 'פעמים מכורין כו' - ולהכריע ביניהם אתא) ! ? לא, רבי יהודה -

(בבא בתרא עח, ב)

מלתא אחריתי קאמר (אינהו איירו בשאין עודן עליו, אבל בעודן עליו - דברי הכל מכור, ואתא רבי יהודה לאפלוגי אדוקיא דידהו: דאפילו בעודן עליו פעמים שאין מכורין).

אמר ליה רבינא לרב אשי:

תא שמע: 'מכר את הקרון לא מכר את הפרדות', ותני רב תחליפא בר מערבא קמיה דרבי אבהו: 'מכר את הקרון מכר את הפרדות'; ואמר ליה: "והא אנן לא מכר' תנן!" ואמר ליה: "איסמיה" ? ואמר ליה: "לא! תתרגם מתניתך באדוקים בו" - מכלל דמתניתין בשאין אדוקים בו, ומדרישא בשאין עודן עליו - סיפא נמי בשאין עודן עליו!

אדרבה! אימא רישא 'אבל לא מכר לא את העבדים ולא את האנתיקי', ואמרינן 'מאי אנתיקי' ? - אמר רב פפא: עיסקא דבגוה (דאית בה מיקרי 'אנתיקי' אבל עיסקא דחוק לספינה - לא מיקריא 'אנתיקי'; הלכך על כרחך בעודן עליו מיירי! ואי נמי כל פרקמטיאות מיקרי 'אנתיקי', מיהו מתניתין לא איצטריך למיתני דלא מכר אלא עיסקא דבגוה, אבל עיסקא דלבראי מינה מימר בעי? - בתמיה), ומדרישא בעודן עליו סיפא נמי בעודן עליו!! אלא תנא - מילי מילי קתני (חדא בעודן עליו, וחדא בשאין עודן עליו; שהכל הולך אחר מנהגו של עולם: יש דבר שהוא בכלל חבירו בעודן עליו, ויש דבר שאין בכללו אפילו בעודן עליו).

[סימן זגס נסן] לשמות החכמים בדברי אביי: אליעזר, שמעון בן גמליאל,

מאיר, נתן, סומכוס, נחום המדי]

אמר אביי: רבי אליעזר, ורבן שמעון בן גמליאל (ב'המוכר את הבית'), ורבי מאיר, ורבי נתן, וסומכוס, ונחום המדי - כולהו סבירא להו: כי מזבין איניש מידי - איהו וכל תשמישתיה מזבין: רבי אליעזר - דתנן [דף סז, ב]: רבי אליעזר אומר: המוכר את בית הבד מכר את הקורה;

רבן שמעון בן גמליאל - דתנן [דף סח, א]: רבן שמעון בן גמליאל אומר: המוכר את העיר מכר את הסנטר;

רבי מאיר - דתניא (דלא תנן לה במתניתין; וכאבא שאול אשכחן לה בתוספתא): רבי מאיר אומר: מכר את הכרם מכר תשמישי הכרם;

רבי נתן וסומכוס - ביצית ודוגית (בריש פירקא [עג, א]); נחום המדי - הא דאמרן

(לאו משום דכולהו סבירא להו כי הדדי, דהאי לית ליה סברא דהאי: דלמר הא מילתא בטל לגבי דהך, ולמר אידך מילתא בטל לגבי אידך; ומיהו בחדא שיטה הולכין: שמוסיפין מכירת תשמישין טפי מרבנן דידהו, חוץ מרבי מאיר לבדו, דסבירא ליה דכולהו מכורין, שהרי אמר 'כל תשמישי כרם'; ומשום הכי לא קאמר אביי 'אמר דבר אחד'; ובכל מקום שאמר אביי 'אמר דבר אחד' בגמרא כן צריך לפרש).

רבי יהודה אומר פעמים מכורין וכו' [פעמים אינן מכורין; כיצד? - היה חמור לפניו וכליו עליו ואמר לו "מכור לי חמורך זה" - הרי כליו מכורין; "חמורך הוא" - אין כליו מכורין];

מאי שנא "חמורך זו" ומאי שנא "חמורך הוא"?

אמר רבא: (כשאמר) "חמורך זו" - ידע דחמרא דידיה הוא (ודאי יודע הוא שחמור זה שלו הוא; והכי הוה ליה למימר "מכור לי חמורך", דהא ליכא קמיה שני חמורים שיאמר "את זה מכור לי"), (והלכך) והאי דקא אמר ליה "זו" - משום כלין קאמר ליה

(כלומר: "חמור זה כמות שהוא"); ; "חמורך הוא" - דלא ידע דחמרא ידיה הוא, והכי קאמר ליה: "חמורך הוא שתמכרנה לי"? ("חמורך הוא" משמע לשון שאילה אמר לו: "אם חמורך הוא ותמכרהו לי"; הלכך לא מכר את כליו: דסבירא ליה לרבי יהודה דהמוכר את החמור סתם - לא מכר את כליו אפילו בעודן עליו) .

משנה :

המוכר את החמור (סתם) - מכר את הסיח (בנו של חמור קרוי 'סיח') ; מכר את הפרה - לא מכר את בנה (בגמרא מפרש מאי שנא פרה מחמור) ; מכר אשפה (מקום עמוק שלשה או גבוה שלשה, שרגיל לתת שם זבל בהמותיו) - מכר זבלה ; מכר בור (של מים מכוונסין) - מכר מימיה ; מכר כוורת (דבורים) - מכר דבורים ; מכר שובך - מכר (שובכו) יונים (שבאים לתוכו) (דכל הני דקחשיב בטיילי להני דקביעי; אבל מכר זבלו - לא מכר אשפתו, מכר מימיו - לא מכר בורו, וכן כולן; ומילתא דפשיטא היא ולא אצטרך למיתני) .

גמרא :

היכי דמי (הן מכירה דחמור ופרה: דבחמור מכר סיח ובפרה לא מכר בנה) ? אי דאמר ליה "היא ובנה" - אפילו פרה ובנה נמי ! אי דלא אמר ליה "היא ובנה" (והלכך לא מכר את בנה: דסבירא ליה להאי תנא דאין הבן נמכר בכלל האם משום דגופין מחולקין הן, ואפשר לבן להיות בלא האם) - אפילו חמור נמי לא (לא ימכר סיח בכלל חמור) ! ? אמר רב פפא : (כל היכא דזבין חמור ופרה - פשיטא ליה לתנא דמתניתין דאין הבנים מכורין, והכא במאי עסקינן?) דאמר ליה "חמור מניקה ופרה מניקה אני מוכר לך" : (והלכך:) בשלמא פרה (בדין הוא דלא מכר בנה כדין המוכר פרה סתם) - (דהאי דאמר ליה "מניקה" לאו לטפויי בנה קאתי אלא) איכא למימר לחלבה בעי לה (דאי לא ליהוי לה חלב ליהוי מקח טעות הלכך מסתמא אין בנה מכור עד שיפרש), אלא חמור (שאין צורך לחלבה) - מאי קאמר ליה (האי דאמר ליה "מניקה") ? שמע מינה (שיש לה ולד) היא ובנה קאמר ליה (ועם הולד מוכרה לו, וכמאן דפריש בהדיא "היא ובנה" דמי) .

ואמאי קרי ליה 'סיח' ?

שמהלך אחר סיחה נאה (בקריאה בנחת וברמיזה הולך למקום שהאדם חפץ, אבל זקן צריך מרדע) .

(משום דמירי לקמיה בסיח נקט לה:) אמר רבי שמואל בר נחמן אמר רבי יוחנן : מאי דכתיב (במדבר כא, כז) על כן יאמרו המושלים וגו' [באו חשבון תבנה ותכונן עיר סיחון] (פשטיה דקרא מיירי שכשנלחם סיחון במלך מואב הראשון, ויקח את כל ארצו מידו, נתנבא בלעם וחביריו שינצח סיחון למואב; ומיהו פרשה יתירה היא: דמה צריך ליכתב זה? אם להשמיענו דעמון ומואב טיהרו בסיחון - הרי כבר כתיב: 'והוא נלחם במלך מואב הראשון' ואין צריך יותר! הלכך לדרשה כתבה משה רבינו: - 'המושלים' - אלו המושלים ביצרים (צדיקים, כדכתיב: [טוב ארך אפים, מגבור] ומושל ברוחו מלוכד עיר (משלי טז, לב), [אמר אלקי ישראל לי דבר צור ישראל: מושל באדם] צדיק מושל יראת אלהים (שמואל ב כג, ג);

'בואו חשבון' - בואו ונחשב חשבוננו של עולם: הפסד מצוה (שמתבטל מריוח בשביל שעוסק במצוה או נתן צדקה ומחסר ממנו) כנגד שכרה (המרובה לעתיד), ושכר עבירה (שלא להשתכר בעבירה עכשיו) כנגד הפסדה (שיפסיד יותר לעתיד) ; 'תבנה ותכונן' - אם אתה עושה כן (לחשוב הפסד כנגד שכר) - תִּכְנֶנָּה בעולם הזה ותכונן לעולם הבא ,

'עיר סיחון' - אם משים אדם עצמו פְּעִיר זה (שמתפתה ביצרו ובדברי האפיקורסים, ואינו מושל ביצרו) שמהלך אחר סיחה נאה, מה כתיב אחריו (במדבר כא, כח) : כי אש יצאה מחשבון וגו' [להבה מקרית סיחון אכלה ער מואב בעלי במות ארנן] תצא אש ממחשבין (הצדיקים), ותאכל את שאינן מחשבין (כדאמרין בפירקין לעיל (דף עה). כל אחד ואחד נכוה מחופתו של חבירו: חופתו של קטן מחופתו של חבירו הגדול ממנו) ,

'ולהבה מקרית סיחון' - מקרית צדיקים שנקראו 'שיחי' (אילנות, כדכתיב (תהלים צב) צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה וכתוב והוא עומד בין ההדסים (זכריה א), ואמר רבי יוחנן (סנהדרין דף צג). 'אין הדסים אלא הצדיקים, כדכתיב ויהי אומן את הדסה וכתוב (שיר ז) אמרתי אעלה בתמר וגו' ואמור רבנן (סנהדרין דף צג). 'אני אמרתי אעלה בתמר' - ולא עלתה בידי אלא סנסן, ומנו? - חנניה מישאל ועזריה; 'תחת אחד השיחים' (בראשית כא) מתרגמינן 'תחות חד מן אילניא', וכתוב נמי 'וכל שיח השדה טרם' (שם ב) ומתרגמינן 'וכל אילני חקלא' ,

'אכלה ער מואב' - זה המהלך אחר יצרו פְּעִיר זה שמהלך אחר סיחה נאה (פְּעִיר שמהלך אחר תאוותו) ,

‘בעלי במות ארנון’ - אלו גסי הרוח (בעלי במות - בעלי גסות, דאמר מר ‘כל המגיס דעתו כו’ בפרק קמא דעבודה זרה (דף יח: ע”ש): אמר ריש לקיש: כל המתלוצץ - נופל בגיהנם, שנאמר: זד יהיר לץ שמו וגו’ [עשה בעברת זדון] [משלי כא, כד]; וכל המתיהיר - נופל בגיהנם, שנאמר: זד יהיר לץ שמו עושה בעברת זדון, ואין עברה אלא גיהנם, שנאמר [צפניה א, טו]: **יום עברה היום ההוא [יום צרה ומצוקה יום שאה ומשואה יום חשך ואפלה יום ענן וערפל]**, דאמר מר: **כל אדם שיש בו גסות הרוח - נופל בגיהנם** (ואכלה נמי האש גסי הרוח המגביהין דעתו, כבמות ארנון הללו), **‘ונירם’** [במדבר כא, ל: ונירם אבד חשבון עד דיבן ונשים עד נפח אשר עד מידבא] אמר רשע: **אין רם**, **‘אבד חשבון’** - אבד חשבון של עולם (כלומר לית דין ולית דיין), **‘עד דיבון’** - אמר הקב”ה: המתן עד שיבא דין, **‘ונשים’**

(בבא בתרא עט, א)

עד נפח’ - עד שתבא אש שאינה צריכה ניפוח (כלומר: אש שמנופח מעצמו, כדכתיב **‘תאכלהו אש לא נופח’** (איוב כ), **‘עד מידבא’** - עד שתדאיב נשמתו (כמו **‘ודאבון נפש’** (דברים כח, טה); ולאדיב [את] נפשך (שמואל א ב, לג)); ואמרי לה עד דעביד (קודשא בריך הוא) מאי דבעי (מאי דבעי למיעבד לרשעים לעולם הבא, דאילו בעולם הזה - דרכם צלחה, כדי לטרדם לעולם הבא; **‘עד’** דריש ליה **‘עד’** דעבד, ו**‘מידבא’** דריש ליה **‘מאי דבעי’**, ובלשון קצר).

אמר רב יהודה אמר רב: כל הפורש מדברי תורה - אש אוכלתו, שנאמר (יחזקאל טו, ז) **ונתתי את פני בהם מהאש יצאו** (מן התורה פירשו, דכתיב (ירמיהו כג, כו) **‘הלא כה דברי כאש’** וכתיב (דברים לג, ב) **‘מימינו אש דת למו’**) **והאש תאכלם** [יודעתם כי אני ה’ בשומי את פני בהם].

כי אתא רב דימי אמר רבי יונתן: כל הפורש עצמו מדברי תורה - נופל בגיהנם, שנאמר (משלי כא, טז) **אדם תועה מדרך השכל בקהל רפאים ינוח**, ואין **‘רפאים’** אלא גיהנם, שנאמר (משלי ט, יח) **ולא ידע כי רפאים שם בעמקי שאול קרואיה** (רפאים בעמקי שאול - כפול לשון הוא).

מכר אשפה מכר זבלה וכו’ [מכר בור - מכר מימיה וכו’]:
תנן התם (במסכת מעילה פ”ג מ”ו): **כל הראוי למזבח ולא לבדק הבית** (כגון שור וכשב ועז תמימים: דהמתפיס תמימים לבדק הבית - עובר בעשה; וכן תורים ובני יונה, סולת ולבונה, ויין ושמן - כל הנך גופן ראוי למזבח ואינו ראוי לכבשן בבנין), **לבדק הבית ולא למזבח** (כגון זהב וכסף ואבנים יקרות וכיוצא בהן), **לא למזבח ולא לבדק הבית** (כגון חלב גבינה מוריים אשפה עשבים וכיוצא בהן) - **מועלין בהן ובמה שבתוכן** (וכל הני דקתני - ראשון ראשון חשוב: דקדשי מזבח חשיבי מקדשי בדק הבית, וקדשי בדק הבית חשיבי מקדשי דמים: שאין ראויין גופן לא למזבח ולא לבדק הבית אלא לימכר וליקח בדמיהן צרכי מזבח או בדק הבית - הכל כמו שפירש בשעה שהקדיש; הלכך: **‘לא זו אף זו קתני’**: דלא מיבעיא הנך קמאי - דחמירי - דמועלין במה שבתוכן, אלא אפילו הנך בתראי - מועלין נמי במה שבתוכן); **כיצד? הקדיש בור מלאה מים** (כשהקדיש לא הזכיר אלא את הבור; מים ראויין לבדק הבית לעשות טיט, ולא למזבח: דמים מכונסין פסולין לניסוך המים, וגם אין מדיחין בשר הקרבנות אלא מאמת המים שבעזרה), **אשפות מלאות זבל** (לא למזבח ולא לבדק הבית), **שובך מלא יונים** (ראוי למזבח ולא לבדק הבית, דלא חזו לשקען בבנין; והשובך עצמו לא הוקדש אלא לדמיו: דאם עוקרין אותו ממקומו ליתנו בבנין - זהו הפסד גדול: שהשובך נמכר ביוקר! ועוד: כל הני דקתני **‘למזבח ולא לבדק הבית כו’** - אמה שבתוכם קאי, והכי קאמר: לא מיבעיא אי הוה מה שבתוכו קדשי מזבח, דקדישי, אלא אי הוה נמי קדשי בדק הבית קדשי), **שדה מלאה עשבים** (עשבים לא חזו לא למזבח ולא לבדק הבית), **אילן נשוי פירות** (לא למזבח ולא לבדק הבית: דלבנין לא חזו, ולקרבן נמי לא חזו, כדכתיב **‘כל שאור וכל דבש לא תקטירו’** (ויקרא ב) ובכורים לכהן הן כתרומה) - **מועלין בהן** (אם נהנה מהן שוה פרוטה; כגון: הצניע חפציו בבור, או הוריד שם חבית של מים לקרר; וכן אם תלה חפציו באילן או נתן יונים בשובך והניח זבלו במקום אשפתו) **ובמה שבתוכן** (אם נהנה מגופן: שאכל מן הפירות ומן היונים ומן המים, כדנפקא לן במסכת מעילה בפרק **‘הנהנה מן ההקדש’** (דף יח: ע”ש) דבמחבר לקרקע יש מעילה אם נהנה, אף על פי שלא פגם; ובתלושין לא היא מעילה עד שיפגם); **אבל הקדיש בור ואחר כך נתמלא מים, אשפה ואחר כך נתמלאה זבל, שובך ואחר כך נתמלא יונים, אילן ואחר כך נשא פירות, שדה ואחר כך נתמלאה עשבים - מועלין בהן ואין מועלין במה שבתוכן** - **דברי רבי יהודה** (דסבירא ליה לרבי יהודה: אין מעילה בגידולין; דמשום גרמא - דקגרים ליה קרקע הקדש ליגדל - אין לנו לעשותו הקדש: דמכל מקום אין ממון דהקדש מעורב בהן); **רבי יוסי** [במשניות: רבי שמעון] **אומר: המקדיש את השדה ואת האילן - מועלין בהן ובגידוליהם מפני שהן גידולי הקדש**.

² גידולי תרומה - דינם תרומה מן התורה? ולהפך: גידולי עבודה זרה הרי הם עבודה זרה?
 רע”ב על מסכת תרומות פרק ט משנה ד

תניא : אמר רבי: נראין דברי רבי יהודה בבור ושובך (במקדיש בור ושובך ריקנין ואחר כך נתמלאו, דאין מועלין במה שבתוכו), ודברי רבי יוסי בשדה ואילן [שמועלין בגידולין] .

האי מאי ? בשלמא (מאי דאמר רבי): 'נראין דברי רבי יהודה בבור ושובך' (דמשמע: אבל בשדה ואילן אין נראין לי אלא דברי רבי יוסי) - מכלל דפליג אשדה ואילן (שפיר קאמר, דהא חזינן דפליג רבי יהודה אדברי יוסי בשדה ואילן) ! אלא (האי דקאמר) 'נראין דברי רבי יוסי בשדה ואילן' (דמשמע: אבל בבור ושובך אין נראין לי) - מכלל דפליג בבור ושובך (בתמיה), והא רבי יוסי - 'שדה ואילן' קאמר (בהדיא, ובבור ושובך מודי ליה, והכי הוה למימר: 'הלכה כרבי יוסי' או 'רואה אני דברי רבי יוסי' ומיהו במאי דקאמר 'נראין דברי רבי יהודה בבור ושובך' איכא לאקשוויי נמי: דהא משמע מכלל דפליג עליה רבי יוסי בבור ושובך; וכיון דמסיפא פריך לה בהדיא טפי - הך פירכא גופא לא חייש לפרוכי מרישא) ! ? וכי תימא לדבריו דרבי יהודה קאמר - והתניא: 'אמר רבי יוסי: אין אני רואה דבריו של רבי יהודה בשדה ואילן מפני שהן גידולי הקדש' בשדה ואילן - הוא דאינו רואה, הא בבור ושובך רואה ! ?

הכי קאמר: נראין דברי רבי יהודה לרבי יוסי בבור ושובך: שאף רבי יוסי לא נחלק עליו אלא בשדה ואילן, אבל בבור ושובך מודי ליה [בשדה ואילן אלה גידולים ממש, ולא כמו בור ושובך שמתמלאים ממקום אחר] ! (כלומר: האי 'ודברי רבי יוסי' דקאמר רבי - לאו א'נראין' קאי: לומר 'ונראין דברי רבי יוסי', אלא כן תפרש אותו: שדברי רבי יוסי בשדה ואילן, אבל בבור ושובך מודי ליה! ורבי - לפרושי אתא: דבבור ושובך לא פליגי: דלא תימא רבי יוסי בבור ושובך נמי פליג, וסבידא ליה כרבי אלעזר ברבי שמעון לקמן בשמעתין, דאמר 'מועלין במה שבתוכן' היכא דהקדישן לבור ושובך ריקנין ואחר כך נתמלאו; ולדבריו דרבי יהודה קאמר 'לדידי מועלין נמי בבור ושובך, דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם, דקנה לו רשות הקדש; אלא לדידך אודי לי מיהא בשדה ואילן, דמועלין בגידולין הבאין לאחר מיכן משום דקינקי מהקדש! וקאמר ליה רבי יהודה לא! קא משמע לן רבי: דבבור ושובך מודי: דלא אליס רשות הקדש לקנות מן רשותו כיד הדיוט: דאילו בהדיוט אתרבאי רשות מ'ואם המצא תמצא בידו' (שמות כב), אבל לא בהקדש) .

תנו רבנן : 'הקדישן ריקנין' (לקמן מפרש אי בבור ושובך, אי בשדה ואילן) ואחר כך נתמלאו - מועלין בהן, ואין מועלין במה שבתוכן. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר: אף מועלין במה שבתוכן ; אמר רבה: מחלוקת בשדה ואילן: דתנא קמא סבר לה כרבי יהודה, ורבי אלעזר ברבי שמעון סבר לה כרבי יוסי; אבל בבור ושובך - דברי הכל מועלין בהן ואין מועלין במה שבתוכן (כרבי יהודה ורבי יוסי, דלא פליגי בהו נמי לעיל) .

אמר ליה אביי (לרבה דבו הקשה; הלכך גרסינן לקמן 'אלא אמר רבה' כלומר: חזר בו, ופירש כן, ולא גרסינן 'אלא אי איתמר הכי איתמר') : ואלא הא דתניא (סיפא דהך ברייתא ד'הקדישן ריקנין' היא, כדקתני) 'הקדישן מלאין - מועלין בהן ובמה שבתוכן; ורבי אלעזר ברבי שמעון מחליף (החליף שיטתו: דלעיל גבי 'הקדישן ריקנין' - מועלין במה שבתוכן; והכא קאמר 'אין מועלין במה שבתוכן'; ומשום דמילתא דתימה היא: דכל שכן הכא הוה ליה למימר 'מועלין במה שבתוכן' - הלכך קתני 'מחליף')'

(בבא בתרא עט, ב)

ואי בשדה ואילן (פליגי לעיל, גבי הקדישן ריקנין, והוא הדין בסיפא [הקדישן מלאין]) - אמאי מחליף (כל שכן הכא דמועלין במה שבתוכן, דאיכא תרתין: גידולי הקדש וגם הקדיש הכל ביחד: דלא גרע ממוכר; אלא אי בבור ושובך מוקמת לה - איכא לפרושי טעם מחלוקתן: במלאין וריקנין, כדמפרש לקמן; אבל בשדה ואילן ליכא למיתב טעמא אמאי מחליף) ?

אלא אמר רבה: מחלוקת (מחלוקת דמלאין וריקנין) **בבור ושובך** (כדמפרש ואזיל), אבל בשדה ואילן (בין מלאין בין וריקנין) דברי הכל מועלין בהן ובמה שבתוכן (כרבי יוסי, דנימוקו עמו); ובבור ושובך בריקנין במאי פליגי [תנא קמא ורבי אלעזר ברבי שמעון] ובמלאין במאי פליגי ? - בריקנין פליגי בפלוגתא דרבי מאיר ורבנן (גבי האומר לאשה "הרי את מקודשת לי על מנת שאתגייר"; "על מנת שתתגיירי" כו' - בהרבה מקומות) : דתנא קמא סבר לה כרבנן ,

גידולי תרומה תרומה - **מדרבנן**, עבדו רבנן תקנתא משום תרומה טמאה ביד כהן, כי היכי דלא לישהי לה לגביה עד זמן הזרע כדי לזרעה ואתי בה לידי תקלה, ומשום הכי גזרו שיהיו גידולי תרומה כתרומה משנה מסכת עבודה זרה פרק ג משנה ז:

שלש אשרות הן: 1. אילן שנטעו מתחלה לשם עבודה זרה - הרי זה אסור. 2. גדעו ופסלו לשם עבודה זרה והחליף, נוטל מה שהחליף. 3. העמיד תחתיו עבודה זרה ובטלה, הרי זה מתר

רש"י עבודה זרה דף מח/א

הרי זו אסורה - עד שיבטלנה העובד כוכבים:

גידעו - עובד כוכבים או ישראל לעבודת כוכבים לצורך עבודת כוכבים לעבוד הגידולין שיגדלו בו מעתה והוא כבר היה נטוע כשבא ישראל ליהנות ממנו:

נוטל מה שהחליף - ושורפו כדין אשרה ועיקרו מותר

דאמרי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ורבי אלעזר ברבי שמעון סבר כרבי מאיר, דאמר: אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. אימור דשמעת ליה לרבי מאיר? כגון פירות דקל, דעבידי דאתו (שהמוכר פירות דקל לחבירו, אף על פי שעדיין לא באו לעולם - אינו יכול לחזור בו משיבואו לעולם, דהא ודאי עבידי דאתו, דומיא ד"על מנת שאתגיד" דדעתיה לאיגודי; וכי האי גוונא נמי מפרשין ל"על מנת שאשתחרר", "על מנת שתשתחרר" כו': שהבטיחו רבו לשחררו; ומיהו רבי מאיר לא איירי בפירות דקל, אלא רב הונא דקאי כוותיה במסכת יבמות בפרק 'האשה רבה' (דף צג.) דאמר רב נחמן בר יצחק: רב הונא - כרב, ורב - כרבי ינאי, ורבי ינאי - כרבי חייא, ורבי חייא - כרבי מאיר; וכולהו סבירא להו אדם מקנה דבר שלא בא לעולם; רב הונא מאי היא? דאיתמר: המוכר פירות דקל לחבירו: אמר רב הונא: עד שלא באו לעולם יכול לחזור בו, משבאו לעולם אינו יכול לחזור בו; ; הני [מים לבור ויונים לשובך] מי יימר דאתו (אם לא יביא מים וישפוך לתוך הבור או יביא יונים לשובך) ?

אמר רבא: משכחת לה במים הבאין דרך חצרו לבור (שהבור עשוי במקום מדרון, דממילא אתו לבור), ויונים הבאין דרך שובכו (הסמוך לזה) לשובך (דודאי עבידי דאתו יונים הנולדים לשובך ריקן זה; ודוקא שובכו, אבל שובך של אחרים - יכולין הן לעכב שלא יבואו לכאן (ולא דמי לפירות דקל) בשם רבינו זקני מנוחתו כבוד) .

ובמלאים במאי פליגי?

אמר רבא: כגון שהקדיש בור סתם, ורבי אלעזר ברבי שמעון סבר לה כאבה (בשילחי 'המוכר את הבית', דאמר: המקדיש את השדה - לא הקדיש אלא חרוב המורכב כו', ומפרשי בגמרא דסבירא בעין רעה מקדיש), דאמר: דנין דין גבוה מדין הדיוט: מה דין הדיוט מצי אמר "בירא זביני לך, מיא לא זביני לך" (והלכך: כי היכי דהדיוט המוכר בור סתם לא מכר את מימיו, כדמפרשין בסמוך, ודלא כמתניתין דאמר 'מכר בור מכר מימיו'), אף דין גבוה: בירא אקדיש, מיא לא אקדיש (ומיהו היכא דאין בו מים בשעת הקדש - קדשי המים הבאין לאחר מכאן, דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם ודעתו היה להקדישו, דבדבר שלא זכה בו עדיין ליכא למימר 'עין רעה' [מי צריך סברה זו? וכי לאחר שהקדיש צריכין אנו לדעתו?]; אבל כשהבור מלא מים והמים והבור שלו הן, והוא הקדיש הבור - איכא למימר דהמים שייר לעצמו), ותנא קמא סבר: אין דנין דין גבוה מדין הדיוט (וברבנן, דפליגי עליה - סבירא להו דבעין יפה מקדיש; אי נמי סבירא להו כרבי נתן, דאמר: 'מכר בור מכר מימיו', ולא גרע הקדש מהדיוט) .

ודין הדיוט - לא? והתנן: 'מכר בור - מכר מימיו'?

אמר רבא: מתניתין - יחידאה היא (רבי נתן קאמר לה; אבל רבנן פליגי עליה), דתניא: 'מכר בור - לא מכר מימיו; רבי נתן אומר: מכר בור - מכר מימיו' (מיהו הלכתא כמתניתין, כדאמר ביבמות (דף מב:); דסתם במתניתין, ומחלוקת בברייתא - הלכה כסתם דמתניתין; ואף על גב דקאמר 'יחידאה היא' - לאו למימר דלא סבירא לן כוותיה, אלא לאשמועינן דרבי אלעזר ברבי שמעון סבירא ליה כרבנן, אבל כשאמורא אומר דבר מדעתו לפסוק הלכתא היתר או איסור או דין, ומקשי ליה ממתניתין, ומשני 'יחידאה היא' - לא סבירא לן כי ההיא משנה, דאמורא סמכין, וכמה דאמר האמורא 'לית הלכתא כמתניתין' דמי) .

(בבא בתרא פ, א)

משנה:

הלוקח פירות שובך מחבירו (כגון שאמר לו בניסן "מכור לי פירות שנה זו מה שילדו בכל חדש", אבל האמהות לא קנה; ודרך היונים לעשות שני ולדות בכל חדש - זכר ונקבה - חוץ מחדש אדר, שאין יולדין; והנהו ולדות גם הם לסוף שני חדשים עושים ולדות בכל חדש, וכל שני ולדות קרוין 'בריכה') - מפריח בריכה ראשונה (הלוקח בריכה ראשונה מניח לפרוח עם האם, שאותן לא מכר, שכן דרך המוכרין פירות שובך לעכב בריכה ראשונה להיות צוות לאמהות להתקיים השובך פן יברחו האמהות, והוא - שובכו לא מכר; הלכך מסתמא גם בריכה ראשונה של שנה זו עיכב עם השובך, דזו היא קיום השובך; ובגמרא מפרש דגם פירות הראשונים דהיא בריכה ראשונה שייר המוכר להיות צוות להך עם בריכה ראשונה, פן תברח: דהא אאמה לא מצטוותא! ומכיון שתברח בריכה ראשונה - תברח גם האם, ונמצא מפסיד שובכו; כך דעתי לפרשה בגמרא) ;

פירות כוורת (של שנה אחת דבורים הנולדים מן הכוורת) - נוטל שלשה נחילים

(שלשה חבורות הנולדות ראשונה בשלשה זמנים מתשעה ימים או עשרה ימים זה אחר זה: שכן דרך הכוורת: בתחלת ימות הקיץ יוצא מן הכוורת נחיל של דבורים ילדות שילדו האמהות, ויושבין על ענף האילן, ומביא כוורת חדש ומכניסן לתוכו; וכן לסוף תשעה או עשרה ימים יוצא נחיל של דבורים אחר, ומביא כוורת אחרת ריקנית, ומכניסן לתוכו; וכן השלישי; וקורין לו 'סירציל'; ויש שעושים עד ז' וח' פעמים במלכות יון, ובמלכות זו רובן עושין שלש פעמים, והשלישי גרוע מכולן, דאחרון אחרון גרוע; הלכך די בשלשה נחילין ראשונים: שהן חשובין) - ומסרס (כלומר: מכאן ואילך יגרום להם המוכר שיסתרסו מאליהן ולא יעשו עוד פירות, כדי שיהו טרודין ועסוקין לעשות דבש, וכל זמן שעושין דבש - אין עושין ולדות; והדבש - של מוכר הוא, שכן דרך הכוורת לאחר שיצאו כל הנחילין עושה דבש; ויש שהורגין אותן ולוקחין הדבש, ויש שמריקין אותן לכוורת ריקנית) ;

חלות דבש - מניח שתי חלות (הכוורת, לאחר שעשתה פירות, ויצאו הנחילין - לוקחין את הדבש, והוא עשוי חלות חלות, ויש בו עשר חלות או עשרים, זה בצד זה, משעוה, ודבש מעורב יחד; והמוכר

חלות כוורתו ולא מכר את הכוורת - רוצה הוא להכניסה בימות הגשמים להצניעה לשנה הבאה לעשות פירות, והלכך - מסתמא שייר שתי חלות להתפרנס בהן הדבורים בימות הגשמים) ;
זיתים לקוץ - מניח שתי גרופיות (ענפים וחזר וצומח, כדאמרין בבראשית רבה:
'ויטע כרם': לא היה לו ליטע לא ייחזר אחד ולא גרופית אחת, ומהיכן היה לו? אמר רבי אבא בר כהנא:
'הכניס עמו זמורות לנטיעות, וייחזרים לתאנים, וגרופיות לזיתים') .

גמרא :

והתניא ' (הלוקח פירות שובך מפרח) **ברכה ראשונה ושניה** ' (וקסלקא דעתא דשתי בריכות הללו מן האמהות, כגון בריכה ראשונה של ניסן וברכה שניה של אייר; והלכך קשיא למתניתין, דלא משיירא אלא בריכה ראשונה של אמהות לבדה, אבל כל מה שילדו האמהות עוד - הכל מכור!) ?
אמר רב כהנא (הכי גרסינן בפירוש ר"ח מרומי) : **לא קשיא : הא לה** (האי 'שניה' - אבריקה ראשונה קאי: שיפריח גם בריכה ראשונה שתלד ההיא בריכה ראשונה לסוף שני חדשים כדי שיהיו צוות לבריכת אמן ראשונה; וכן משמע 'הא לה': האי שניה לה, לבריכה ראשונה משיירין אותה כדי שתתקיים היא) **הא לאמה** (האי 'בריקה ראשונה' דקתני במתניתין ובברייתא - לאמה קאמר: שמשיירין לה לאם בריכה ראשונה ממנה להיות לה לצוותא; ובאה הברייתא להשמיענו דמההיא בריכה ראשונה של אם - משיירין גם ממנה בריכה ראשונה, ומאי דלא פירש במתניתין פירש בברייתא; והאי דקרי לפירות בריכה ראשונה 'שניה' - משום דשניים הם לאמהות של אמן: בני בני שניים הם לזקנים; ובין מתניתין ובין ברייתא - במוכר פירות שובכו סתם מיירי, והמשנה והברייתא במכירה אחת מיירי, ובשובך אחד, כמו שפירשתי, אלא שהברייתא פירשה יותר מן המשנה: דמתניתין לא איירי בבני בריכה ראשונה אם יפריח גם מהם או לא; וכן נראה בעיני, ועיקר; ויש לשונות הרבה דמוקי לה בשני שובכין או בשתי מכירות, ואין בהן ממש, ושיטת השמועה אינה מתישבת בהן כלל) .

(ופריך גמרא: לאמה מאי טעמא - גירסת הרשב"ם); **מאי שנא אמה דמיצטוותא אברתא ואזוגא, דשבקינן לה** (די בבריכה ראשונה דקתני מתניתין 'מפריח בריכה ראשונה' ולא קתני שתי בריכות - פשיטא: דמשום דמצטוותא אברתא, כלומר: אבריקה ראשונה דשבקינן לה, ו'אזוגא' הוא הזכר בן זוגה; כן פ"ח; ולא הוה צריך הגמרא להזכיר דבר זה אלא משום דלא תקשי מה לנו לצוותא דברתא - הלא יש לה בן זוג דמצטוותא בהדיה? הלכך פירש לך דלכל היותר שני מיני צוות בעי מתניתין: בן זוגה ובניה) ?
- איהי נמי (בריקה ראשונה) **תיצטוותא אמה ואזוגא דשבקינן לה** (תצטוות אמה ואבן זוגה, שהרי יש לה שני מיני צוות, ולמה אנו מצריכין להניח לה בריכה ראשונה כדי שלא תברח היא, ומתוך כך תברח גם האם וחרב השובך) ?

(ומשני): **אמה אברתא מיצטוותא, ברתא אמה לא מיצטוותא** (אמה אברתא לבד מצטוותא, שרחמי האם על הבת; אבל ברתא - דהיינו בריכה ראשונה - לא מצטוותא אמה לבד ואבן זוגה, אלא אם כן יש לה בנים! הלכך מניחין גם לבריכה ראשונה בנים: דהשתא איכא חבורות טובא אמה ובן זוגה ובריקה ראשונה ובריקה של בריכה ראשונה - בת הבת: דכיון דאיכא שלש חבורות אפילו בני בריכה ראשונה לא עדיין, דמצטוותי אאמם ואם אמה; ואין להניח להם בנים לאצטוותי בהדיהו: דהשתא האם מצטוותא אברתא: בריכה ראשונה; ובריקה ראשונה מצטוותא נמי אברתא: בריכה שניה לאם, שהיא ראשונה לה! וההיא מצטוותא אמה ואאם אמה, דהווי להו חבורות טובא. כן נראית בעיני שיטת שמועה זו, ויש לשונות רבות ואי אפשר ליישבן) .

פירות כוורת - נוטל שלשה נחילין ומסרס :

במה מסרסן (דלשון 'סירוס' - זכרות משמע פשוטה של משנה) ?

אמר רב יהודה אמר שמואל : בחרדל (להאכילן חרדל, כדמפרש לקמיה) .

אמרי במערבא משמיה דרבי יוסי בר חנינא : לא חרדל מסרסן , אלא

(גרמא בעלמא קגרים להו כדמפרש) : מתוך שפיהן חד (מר) - חוזרות ואוכלות

את דובשנן (ומתוך שביעותן בטיילות מפריה ורביה וחוזרות ועושות דבש ורבינו חננאל פירש אוכלות דבש שבנקבי החלות וחוזרות ומגדלות בנקבים ואיכא למימר דלשנה הבאה יולדו אותן הדבורים ויהיו של מוכר) .

רבי יוחנן אמר : נוטל שלשה נחילין בסירוס (לאו אסירוס של זכרות מיירי כלל, אלא האי 'סירוס' - לשון דילוג הוא, כמו 'קראה סירוסין' במסכת מגילה ירושלמית, והכי קאמר מתניתין: נוטל שלשה נחילין על ידי דילוג ראשון שלישי וחמישי, והמוכר יטול השאר, שיהיה לשניה מן הטובים ומן הכחושיין, שכן דרך סתם מוכרי כוורת) .

במתניתא תנא : נוטל שלשה נחילין בזה אחר זה ; מכאן ואילך נוטל

אחת ומניח אחת (והכי הלכתא, דברייתא עיקר, וגם לשון המשנה דקתני 'ומסרס' - כן משמע:

שתחלה נוטל שלשה נחילין רצופין, ואחר כך מסרס: זה נוטל אחד [הלוקח] נוטל אחד ומניח אחד לצורך המוכר) .

חלות דבש מניח שתי חלות וכו' :

אמר רב כהנא : דבש (אפילו) בכוורת - אינו יוצא מידי מאכל לעולם (ואף על פי שיש עת שהדבורים אוכלין דובשנן - אפילו הכי אינו יוצא מידי מאכל עד שיקצהו בפירוש למאכל דבורים; אי נמי דוקא בכוורת הוי אוכל, אבל אם זב מכוורתו הוי משקה מסתמא, אלא אם כן חישב עליו לאכילה, כדתניא בהדיא בראש ברייתא דמסכת טהרות) .

אלמא קסבר לא בעי מחשבה ? מיתיבי : דבש בכוורת אינו לא אוכל (לטמא בכביצה) **ולא משקה** (לטמא ברביעית? ומיהו לעצמו מקבל אוכל טומאה בכל שהוא, כדמפרש

בתורת כהנים: 'מכל האוכל אשר יאכל' (ויקרא יא); אבל האי דבש בכוורתו - אין לו תורת אוכל כלל, אפילו לקבל טומאה) ?
אמר אביי: לא צריכא אלא לאותן שתי חלות (שמניחין לימות הגשמים לפרנסת הדבורים; ומפורש בתוספתא שהן חלות חיצונות - בפירוש ר"ח)
רבא אמר: רבי אליעזר היא (משום דסתם דבש לא משמע ליה שתי חלות, אלא כל דבש של כוורת; הלכך ניחא ליה לרבא טפי לאוקומה כיחידאה),

(בבא בתרא פ, ב)

דתנן [לעיל טה, ב; שביעית פ"י מ"ז; עוקצין פ"ג מ"י] (כבר פירשתי בפרק 'המוכר את הבית') :
כוורת דבורים: רבי אליעזר אומר: הרי היא כקרקע (והלכך אפילו אם חישב עליה - לא הוי מאכל לקבל טומאה, כדנפקא לן מ'יערת הדבש', וכותבין עליה פרוזבול ואינה מקבלת טומאה במקומה, והרודה ממנה בשבת חייב חטאת; וחכמים אומרים: אין כותבין עליה פרוזבול, ואינה כקרקע, ומקבלת טומאה במקומה, והרודה ממנה בשבת פטור. אמר רבי אלעזר: מאי טעמא דרבי אליעזר? דכתיב (שמואל א' יד, כז) ויטבול אותה ביערת הדבש [וישב ידו אל פיו ותראנה עיניו] - וכי מה ענין יער אצל דבש? אלא לומר לך: מה יער: התולש ממנו בשבת חייב חטאת - אף דבש: הרודה ממנו בשבת חייב חטאת.

מיתיבי: דבש הזב מכוורתו אינו לא אוכל ולא משקה (כלומר: לא מקבל טומאה); בשלמא לאביי ניחא (דמוקי דבש כוורת בשתי חלות, הכא נמי בשתי חלות; הלכך ניחא; ולא תקשי לרב כהנא: דכיון דאיתקצו לדבורים אף על גב דזב - בעי מחשבה), אלא לרבא (דלא בעי לאוקומי בשתי חלות) קשיא (לרב כהנא: דאפילו אי מוקי לה כרבי אליעזר, כיון דזב לא חשיב כקרקע) !

(ולא גרסינן 'בשלמא לאביי אע"ג דזב מוקצה הוא' ופירוש משובש היה בספרים שטעו לומר דלענין שבת מיירי, ולא מילתא היא: דלא שייך למימר האי לישנא: דאינן לא אוכל ולא משקה' אלא לענין טומאה, אבל לענין איסור מוקצה דשבת הוה ליה למימר 'דבש שזב מכוורת אסור'; אלא לענין הלכות טומאה מיתנייא, כדתניא נמי כי האי גוונא בתוספתא בתחלת מסכת טהרות (פ"ב מ"ב): 'דבש הזב מכוורת דבורים - מטמא טומאת משקין; חשב עליו לאוכלין - מטמא טומאת אוכלין')

אמר רב זביד: כגון שזב על גבי כלי מאוס (והלכך: כיון דבתוך הכוורת לא הוי חשיב אוכל, כרבי איננו; והשתא כשיוצא הרי זב על גבי כלי מאוס, הלכך צריך מחשבה; אבל אליבא דרבנן, דחשיבי ליה 'אוכל' בתוך הכוורת - לא מיבטיל שם אוכל מיניה משום כלי מאוס עד שיפסל מלאכול הכלב, כדאמרינן ב'שחיטת חולין' (דף עא.); כן נראה בעיני).

רב אחא בר יעקב אמר: כגון שזב על גבי קשקשין (קיסמין דקין שאין ראוי לאספו; אבל גבי כלי מאוס חשיב אוכל).

מיתיבי: 'דבש בכוורתו אינו לא אוכל ולא משקה; חישב עליו לאכילה - מטמא טומאת אוכלין; למשקין - מטמא טומאת משקין'; בשלמא לאביי ניחא (דמוקי לה בשתי חלות ולא תקשי לרב כהנא); אלא לרבא קשיא (לרב כהנא: דבעל כרחך לאו רבי עקיבא היא, דמחשבה לא מהניא ליה לשווייה כתלוש, כי היכי דלא מהני לפירות מחוברים לקרקע לקבולי טומאה במחשבה) !
אמר לך רבא: תריץ הכי: 'חישב עליו לאכילה - אינו מטמא טומאת אוכלין; למשקין - אינו מטמא טומאת משקין'.
תניא כוותיה דרב כהנא: דבש בכוורתו מטמא טומאת אוכלין שלא במחשבה.

זיתים לקוץ מניח שתי גרופיות:
תנו רבנן: 'הלוקח אילן מחבירו לקוץ - מגביה מן הקרקע טפח (דהדר וצמח ואע"ג דלא הניח שום גרופית) וקוצץ; בתולת השקמה (שלא נקצצה מעולם) - שלשה טפחים; סדן השקמה (שכבר נקצץ פעם אחרת וגדל) - שני טפחים; בקנים ובגפנים - מן הפקק ולמעלה; בדקלים ובארזים - חופר ומשרש, לפי שאין גזען מחליף (אם יניח ממנו חוץ לקרקע, הואיל ונקצץ בראשו)';
ובתולת השקמה - שלשה טפחים בעינן (בתמיה: והלא די בפחות)? ורמינהי [שביעית פ"ד מ"ה]: 'אין קוצצין בתולת השקמה בשביעית מפני שהיא עבודה (שיגדל יותר, וכתוב 'וכרמך לא תזמור' (ויקרא כה)); רבי יהודה אומר: כדרכו - אסור (כדמפרש לקמיה), אלא מגביה עשרה טפחים (ולתנא קמא איכא למימר דלית ליה האי שיעורא, אלא שיעור אחרינא, כגון: משלשה ולמעלה אסור) וקוצץ (למעלה מעשרה היזק הוא לאילן, ומכחישו), או גומם מעם הארץ' - מעם הארץ הוא דקשי, הא אידך (טפח או שני טפחים) מעלי לה (ואמאי קתני לעיל 'שלשה טפחים'? במשהו טגיא) ? !

אמר אביי: שלשה טפחים מעלי לה; מעם הארץ ודאי קשי לה, מכאן ואילך (מן הקרקע עד שלשה ומשלשה עד עשרה) לא מקשי קשי לה (כל כך) ולא עלווי מעלי לה (אלא מספקא לן משום דזימנין קשי וזימנין מעלי); (הלכך) גבי שביעית (שאסור לזמור אילן כדי שיבריא) עבדינן מידי דודאי קשי לה (דפשיטא לן

ביה דלא ישיבין בזימור זה; משום דספק איסור דאורייתא לחומרא; (אבל) גבי מקח וממכר עבדינן מידי דודאי מעלי לה (דעת המוכר לשייר לעצמו כדי מחיית האילן ודאי).

'בדקלים ובארזים חופר ומשרש לפי שאין גזען מחליף'; וארז אין גזעו מחליף? והא דריש רבי חייא בר לולייני: מאי דכתיב (תהלים צב, ג) 'צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה'? אם נאמר 'תמר' (שעושה פירות ואין גזעו מחליף) למה נאמר 'ארז' (שגזעו מחליף ואין עושה פירות)? קשו קראי אהדדי אם מדמהו לארז ותמר מכל וכל, ואם נאמר 'ארז' למה נאמר 'תמר'? - אילו נאמר 'ארז' ולא נאמר 'תמר' הייתי אומר: 'מה ארז אין עושה פירות - אף צדיק אין עושה פירות' (שאוכל צדקותיו בעולם הזה ואין לו לעולם הבא; אי נמי שאין מאכילין אותו פרי מעלליו); לכך נאמר 'תמר' (כדכתיב נמי קרא אחרינא: 'אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו' (ישעיהו ג, י)); ואם נאמר 'תמר' ולא נאמר 'ארז' הייתי אומר: 'מה תמר (אם נקצץ) אין גזעו מחליף - אף צדיק אין גזעו מחליף (אם מת: שלא יוליד בן כמותו; אי נמי: אם יפול - לא יקום)'; לכך נאמר 'ארז' (כדכתיב: כי שבע יפול צדיק וקם [ורשעים יכשלו ברעה] (משלי כד, טז))!

אלא הכא במאי עסקינן? - בשאר מיני ארזים, כדרבה בר רב הונא: דאמר רבה בר רב הונא אמרי בי רב: עשרה מיני ארזים הן, שנאמר (ישעיהו מא, יט) 'אתן במדבר ארז שיטה והדס ועץ שמן אשים וגו' [בערבה ברוש תדהר ותאשור יחדו]; ארז - ארזא (קיצא בלע"ז); שיטה - תורניתא (פי"ן PINE; כל שמות הללו הם היו בקיאים בהם); הדס - אסא; עץ שמן - אפרסמא (שף שממנו עושין הזפת כן נראה בעיני); ברוש - ברתי (בו"י"ש); תדהר - שאגא (איכא דאמר 'שף', ואם כן 'אפרסמא' הוא, שממנו יוצא שמן אפרסמון); ותאשור - שורבינא (לא איתפרש).

(ומקשינן): הני - שבעה הוי?!

כי אתא רב דימי אמר: הוסיפו עליהן (חכמים על אותן שבאותו פסוק) אלונים אלמונים אלמונים: אלוני - בוטני (בוטמי, כדמתרגמא 'תחת האלה' - בוטמא בראשית לה); אלמונים - בלוטי (קיישנ"א, שטעון גלונץ), אלמונים -

(בבא בתרא פא, א)

כסיתא (אילן שגדל בים ויקר הרבה וקורין קוריי"ל).

איכא דאמרי: 'ערונים ערמונים אלמונים': ערונים - ערי (אילן שגדליו בו בייש וקורין לדיי"ר); ערמונים - דולבי (קיישטניי"ר); אלמונים - כסיתא.

משנה:

הקונה שני אילנות (סתמא) בתוך שדה חבירו - הרי זה לא קנה קרקע (לא קנה קרקע סביביו כלל, ואפילו מקום האילן, והרי הוא כמי שקנאן לפירותיו: שכשייבש - יעקרנו וילך).

רבי מאיר אומר: קנה קרקע (דחשבי להו שדה האילן).

הגדילו (הרחיבו הענפים הרבה) - לא יִשְׁפָּה (לא יקצוץ אותן בעל הקרקע אף על פי שהצל רע לבית השלחין: דכיון דאין לו קרקע לבעל האילנות, שהרי שעבד לו שדהו לצורך האילנות כל צרכו, שעל מנת כן לקחו), והעולה מן הגזע (בגמרא מפרש) - שלו (של בעל האילן דמגוף אילנות קאתי), ומן השרשים - של בעל הקרקע (דכיון דמתחת לקרקע יוצא - מקרקעו גדל); ואם מתו (יבשו) - אין לו קרקע (ליטע אילן אחר במקומו).

קנה שלשה - קנה קרקע (דחשיבי שדה האילן; ובגמרא מפרש כמה יש לו קרקע, והיאך נטועים דמצטרפי); הגדילו (חוץ לקרקע שלהן) - יִשְׁפָּה (המוכר: דכיון דאין נטועין בשל מוכר כי אם בקרקע של לוקח, והמוכר לא שעבד לו קרקע שלו - אינו מניחן ליכנס בשלו, מאחר שמזיקין לו); והעולה מן הגזע ומן השרשים - שלו, ואם מתו - יש לו קרקע.

גמרא:

תנן התם [בכורים פ"א מ"ו; לעיל כז, א; גיטין מח, א]: 'הקונה שני אילנות בתוך של חבירו מביא (ואותה שביכרה תחלה קושר בה גמי לידע שמבכרת היא) ואינו קורא (לפי שלא קנה קרקע ולא קרינא ביה פ'רא האדמה אשר נתתה לי' (דברים כו); ולקמיה פריך 'אם כן למה מביא'; רבי מאיר אומר: מביא וקורא (ורבי מאיר לטעמיה, דסבירא ליה קנה קרקע; אבל באילן אחד מודה)'.
אמר רב יהודה אמר שמואל: מחייב היה רבי מאיר (להביא בכורים) אף בלוקח פירות (שבאילו) מן השרש - (הב"ח מוחק) (והאי דקתני 'הקונה שני אילנות' -

משום רבנן נקט להו, דאילו רבי מאיר - אפילו באילן אחד שאין לו קרקע מביא וקורא). ממאי? מדקתני משנה יתירא (הך דבכורים): מכדי תנא ליה ד'יש לו קרקע' -

פשיטא דמביא וקורא! אלא שמע מינה: מחייב היה רבי מאיר אף בלוקח פירות מן השוק (והכי קאמר: אפילו אם כדבריכם כן הוא, דשני אילנות אין להן קרקע - אפילו הכי מביא וקורא: דלא חיישין לקרקע גבי מקרא בכורים)!

והא כתיב (דברים כו,ב) [ולקחת מראשית כל פרי האדמה] אשר תביא מארצך [אשר ה' אלקיך נתן לך ושמנת בטנא והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך לשכן שמו שם] (אבל לוקח פירות לא מביא ולא קורא)? ההוא - למעוטי חוצה לארץ [עיי' תוספות מדוע צריך למעט? הרי כל מצות תלויות בארץ פטורים בח"ל: 1] לפי שנדרש להיקש ל'לא תבשל גדי בחלב אמו' צריך לימוד מחודש; 2) בכורים - חובת גברא וחיובים בחו"ל!]. והא כתיב (שמות כג,יט) ' (ראשית בכורי) אדמתך (תביא) [בית ה' אלקיך לא תבשל גדי בחלב אמו]! ?

למעוטי אדמת עכו"ם (שאם יש לו לעכו"ם קרקע בארץ ישראל, ולקח [הישראל] ממנו פירות - אין מביא מהן בכורים, ונראה בעיני דהכי גרסין: 'והכתיב אדמתך אדמתך שני פעמים: כתיב ראשית בכורי אדמתך בספר ואלה שמות ב'ואלה המשפטים', ובכי תשא; וקמשני חד למעוטי אדמת עכו"ם, וחד למעוטי אדמת גר, שהרי הגר עצמו מן 'המביאין ולא קורין' הוא, כדתנן במסכת בכורים (פ"א מ"ד), שאין יכול לומר 'אשר נשבע לאבותינו לתת לנו'; ואתא האי קרא למעוטי דהקונה מפירות קרקע שלו - לא מביא ולא קורא). והכתיב (דברים כו,י) : [ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה] אשר נתתה לי [ה' והנחתו לפני ה' אלקיך והשתחוית לפני ה' אלקיך]? דיחבת לי זוזי וזבני בהו.

מתיב רבה: הקונה אילן אחד בתוך של חבירו - מביא ואינו קורא, לפי שלא קנה קרקע - דברי רבי מאיר - תיובתא. (וכל הנן קראי דלעיל מידרשי בספרי ובמסכת בכורים בפרק קמא.) אמר ליה רבי שמעון בן אליקים לרבי אלעזר:

(בבא בתרא פא, ב) מאי טעמא דרבי מאיר באילן אחד, ומאי טעמא דרבנן בשני אילנות (כיון דאינו קורא משום דכתיב 'אשר תביא מארצך' למה מביא? הא מהבאה נמי ממעט ליה קרא)? אמר לו: דבר שהראשונים לא אמרו בו טעם תשאלני בבית המדרש כדי לביישני? אמר רבה: מאי קושיא? דלמא רבי מאיר באילן אחד ספוקי מספקא ליה, ורבנן בשני אילנות ספוקי מספקא להו (אי קנה קרקע מן הדין או לא; והאי דאמר 'לא קנה קרקע' - היינו משום דיד המוכר על העליונה, דמספיקא לא מפקין מיניה) ! ומי מספקא ליה? והא קתני [בברייתא] 'לפי שלא קנה קרקע - דברי רבי מאיר'! ?

אימא 'שמא לא קנה קרקע'. וליחוש דדלמא לאו ביכורים נינהו (דשמא לא קנה קרקע), וקא מעייל חולין לעזרה (וודשינן ובסיפרי 'כי ירחק ממך המקום וזבחת' (דברים יב): בריחוק מקום אתה זובח, ואי אתה זובח בקירוב מקום חולין שלך! והוא הדין לכל הבאת חולין בעזרה שאסור! אי נמי מדרבנן - דלמא איכא דחזי ליה דנוהג בהן מנהג חולין, כדינן, וסבור קדשים הן הואיל ואייתניהו בעזרה, ואתי לזלולי בקדשים)?

דמקדיש להו (על התנאי: "אי הוו ביכורים - שפיר, ואי לאו - ליקדשו לקנות בהן קרבן"). והא בעי מיכליניהו (לכהן, ושמא קדושת דמים יש בהן, ונהנה מן ההקדש ומעל)? (ומשני:) דפריק להו (אחר שהניחם לפני המזבח והניף). ודלמא לאו בכורים נינהו, וקא מפקע להו מתרומה ומעשר (ונמצא אוכל טבילים! אבל בכורים הרי חן כתרומה, דכתיב (דברים יב) 'תרומת ידך' - אלו הבכורים; וכל שדהו יכול לעשות בכורים, כדתנן במסכת בכורים (פ"ב מ"ד)? (ומשני:) דמפריש להו.

בשלמא תרומה גדולה יהיב לה לכהן; מעשר שני נמי (אם שנה ראשונה או שניה של שמיטה הוא) יהיב ליה לכהן (דאיהו לא מצי אכיל ליה, דלמא בכורים נינהו); מעשר עני נמי (אם שנת שלש היא) יהיב ליה לכהן עני; אלא מעשר ראשון דלוי הוא, למאן יהיב ליה (ואין לנו לעשות תקנה לגזול את הלויים)? דיהיב ליה לכהן, כרבי אלעזר בן עזריה, דתניא: תרומה גדולה - לכהן; מעשר ראשון - ללוי, דברי רבי עקיבא; רבי אלעזר בן עזריה אומר: מעשר ראשון אף [הב"ח] לכהן (ולא ללוי, כדמפרש בכתובות בפרק 'האשה שנאתרמלה', ומוקי לה לבתר דקנסיניהו עזרא; ומשמע ליה לרבי אלעזר בן עזריה: לוי דקרא - אף כהנים במשמע, דבעשרים וארבעה מקומות נקראו כהנים 'לויים').

ודלמא בכורים נינהו, ובעו קרייה (והיאך יאכל מהם בלא קרייה)? קרייה לא מעכבת (כדאמרינן בפרק בתרא דמסכת מכות). ולא? והאמר רבי זירא: 'כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו, ושאינו ראוי לבילה - בילה מעכבת בו' (במנחות בפרק 'המנחות' [קג,ב] תנן:

מתנדב אדם מנחה של ששים עשרון ומביא בכלי אחד; ואם אמר "הרי עלי ששים ואחד" - מביא ששים בכלי אחד ואחד בכלי אחד; ומפרשנין טעמא בגמרא: משום דששים נבללין ביחד יפה בלוג שמן, אבל ששים ואחד - אי אפשר להבלל; ופרכינן: וכי לא בלל נמי מאי הוי - והתנן אם לא בלל כשר? ומשני: א"ר זירא: כל הראוי לביילה - כגון ששים עשרון - אם לא בלל כשר, אבל ששים ואחד - שאין ראוי לביילה - בילה מעכבת בו; כלומר: מה שאי אפשר להבלל מעכבת בו, דכיון דכתיב 'ויצק עליה שמן', וצוה לבלול, דכתיב 'בלולה' שמע מינה שצוה הקב"ה להביא מנחה שיכול לקיים בהן מצות בלילה, וכשהוא מביא ששים ואחד - מנחה כזו לא צוה להביא, והרי הוא כמביא מנחה מן הקטניות דאינה כלום; שכל דבר שצוה הקב"ה להביא - יש עיכוב בעיקר הבאתו להביא באותו ענין שצוה הכתוב, ולא בענין אחר; אבל מצות האמורות באותה מצוה - כגון תנופה בקרבן, בלילה במנחה - יש שמעכבין אם גילה הכתוב לשנות עליו ולעכב, ויש שאין מעכבין; וגבי בכורים נמי: דחזו לקרייה כענין; ואף על גב דאיכא מביאי בכורים שמביאין ולא קורין במסכת בכורים (פ"א מ"ד) - הני מילי כגון גר, דמעיקרא כי מייתי - על מנת שלא לקרות מייתי להו; וכגון מהחג ועד חנוכה, דמביא ואינו קורא, כדנפקא לן מקראי בסיפרי; אבל הנך בכורים דמייתי להו מספיקא: שמא טעונין קרייה מן התורה, דשמא קנה קרקע, והלכך 'חזו לקרייה' בעינן?]

דעביד להו כרבי יוסי בר חנינא, דאמר: בצרן ושגרן ביד שליח ומת שליח בדרך (או שמת שליח בדרך: שהשליח עצמו בצרן ומת בחצי הדרך, ומינה שליח אחר תחתיו עד לירושלים, או שהביאוהו הבעלים עצמן משם ואילך) - **מביא ואינו קורא; מאי טעמא? דכתיב: ולקחת** (ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא) [דברים כו,ב]: **ולקחת** מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך אשר ה' אלקיך נתן לך ושמת בטנא והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך לשכן שמו שם] **והבאת** [דברים כו,ג]: ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתת לי ה' והנחתו לפני ה' אלקיך והשתחוית לפני ה' אלקיך]

(בבא בתרא פב, א)

עד שתהא לקיחה והבאה כאחד (והאי 'ולקחת' - קרא יתירא הוא: דמצי למיכתב 'והבאת מארצך'; ודרשינן ביה: מי שלוקח - דהיינו בוצר - הוא מביא, דבעינן הבצירה והבאה כולה עד לירושלים באדם אחד), **והא ליכא** (הלכך: היכא דבצרן איהו, והשליח הביאן - לא הויא 'לקיחה והבאה באחד' אלא בשנים! וכן היכא דמית בדרך - לא הויא לקיחה וגמר הבאה באחד; אבל היכא דבצרן שליח והביאן לירושלים - אז קורין הבעלים, דשלוחו של אדם כמותו, ויכול לקרות 'הנה הבאתי וגו'; ומיהו שליח עצמו לא בר קרייה הוא, כדתנן במסכת בכורים: שאין יכול לומר 'אשר נתת לי ה' והכי נמי בצרן ושלחן על ידי שליח, דפטר להו מקרייה, והא ליכא למיפרך דמהבאה נמי יפטר: שהרי בקרקע קדשו, כדתנן במסכת בכורים) .

אמר ליה רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי: מכדי פסוקי נינהו **ליקרי** (ואמאי עביד להו כדרכי יוסי? כמו שמביא מספק - כך יהא קורא מספק: כאדם שקורא בתורה) ? **אמר ליה: משום דמחזי כשיקרא** (שהרי בשביל הבאת ביכורים קא קרי, ושמא לאו בקרקע שלו גדלו, וקא משקר, וכתיב 'דובר שקרים לא יכון לנגד עיני' (תהלים קא); אבל כשקורא בתורה לא מיחזי כשיקרא) .

רב משרשיא בריה דרב חייא אמר: דלמא אתי לאפקועינהו מתרומה ומעשר (מאן דחזי דקרי עלייהו כביכורים ודאים - כשהיה לו ביכורים כאלו לא יפריש מהן תרומה, דקסבר ביכורים ודאין הן; אי נמי האי גברא גופיה; הלכך עבוד בהו היכרא שלא לקרות) .

הגדילו לא יִשְׁפָּה כו' [והעולה מן הגזע - שלו, ומן השרשים - של בעל הקרקע; ואם מתו - אין לו קרקע]:

היכי דמי 'מן הגזע'? והיכי דמי 'מן השרשין'?

אמר רבי יוחנן: כל שרואה פני חמה (היינו כל האילן חוץ מן הקרקע) - **זהו 'מן הגזע', ושאינו רואה פני חמה** (היינו מתחת לקרקע) - **זהו 'מן השרשין'.**

וליחוש דלמא מסקא ארעא שירטון [עיין נמוק"י דף מא,א: חובת הראיה על הלקוח], **ואמר ליה: "תלתא זבינת לי ואית לי ארעא"** (כיון דאמרת 'מן הגזע' היינו כל שרואה פני החמה, ואפילו סמוך לקרקע הרי הוא של בעל האילן, ואם כן היכי תקון רבנן מילתא דאתי בה מוכר לידי פסידא? והא זימנין שיש לו אילן אחד בתוך שדה של חברו, ואמור רבנן 'דהיוצא מן הגזע שלו', ומסקא ארעא שירטון ותגביה הקרקע עד שיתכסה אילן היוצא מן הגזע מקצתו בקרקע ויראו, כשלשה אילנות! וכגון שהיה רוחב בין הגזע לאילן כשיעור המפורש לפנינו, ויטענו לוקח שיש לו קרקע ויפסיד המוכר, דהוי כשלשה אילנות - וקנה קרקע! והוה להו לרבנן למימר 'היוצא מן הגזע יחתוך בעל האילן פן יפסיד המוכר') ?

אלא אמר רב נחמן: יקוץ (מתניתין דקתני 'היוצא מן הגזע - שלו' לא שניחנו כן ויגדל, אלא הרי הוא שלו על מנת לקצץ ולשרוף)! **וכן אמר רבי יוחנן: יקוץ!**

אמר רב נחמן: נקיטינן (מרבתינן): דקל - אין לו גזע (לקמיה מפרש) .

סבר רב זביד למימר: אין לו גזע (היוצא מן הגזע) **לבעל דקל: דכיון**

דלמחפר ולשרש קאי (דכיון דלחפור ולשרש קאי כשייבש האילן דהא לא קנה קרקע) -

אסוחי מסח דעתיה (בעל הדקל מן העתיד לצאת מן הגזע, דסבור הוא שמא ייבש הדקל מהרה ולא יוציא גזע, דלא דמי [דקל] לשאר אילנות שאם יבשו בראשון קוצצן למטה וחוזרין וגדילין, שהרי גזען מחליף

כדתניא לעיל (דף 9:), אבל דקל - מאחר שייבש - אין לו תקנה, כדתניא לעיל 'בדקלים ובארזים חופר ומשרש'; הלכך מייאש מן היוצא מן הגזע ולא נתכוין לקנותו) .

מתקיף לה רב פפא [עיי' תוספות, שיטת ר"ת ושיטת רבנו חננאל]: **והא קונה שני אילנות** (דמתניתין בכל אילנות מיירי, ואפילו בדקלים) - (ואף על גב) **דלמחפר ולמשרש קיימי - וקתני** (אפילו הכי קתני מתניתין) **דיש לו גזע!?** **אלא אמר רב פפא:** (לא תיתלי טעמא דאסוח דעתא בחופר ומשרש, אלא) **אין לו גזע לבעל דקל** (כדקאמרת ולא מטעמך, אלא) **לפי שאין מוציא גזע** (לפי שאין דרך דקל להוציא מן הגזע כלום אלא מלמעלה בראשו גדילים כל ענפיו; והלכך עולין לו בחבל, כדאמרן ב'המוכר את הבית' (לעיל דף ט:); ומשום הכי הסיח דעתו ואפילו אי מיקרי ויוצא מן הגזע - הרי הוא של בעל הקרקע; ומתני' - באילנות הרגילין להוציא גזע מיירי, ולא בדקל, הואיל ולא שכיח להוציא גזע, דכל מילתא דלא מסיק לוקח אדעתיה - לא קני) .

ולרב זביד (דסבירא ליה דמוציא גזע) **קשיא מתניתין** (דבכל אילנות המוציאין גזע מיירי) !?
דזבין לחמש שנין (שאף אם ימות - יטע אחר במקומו; והלכך: כיון דמשעבדא ליה ארעא לזמן קצוב - לא מסח דעתיה מן הגזע; אבל היכא דזבין סתמא - שאפילו אם ימות לסוף יום או יומים לעקור ולשרש קאי - התם ודאי מסח דעתיה) .

קנה שלשה קנה קרקע:
וכמה?

אמר רבב חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: **הרי זה קנה תחתיהן** (תחת עיקר האילנות והנופות) **וביניהן** (קרקע מגולה שבין נופות אילן זה לנופות אילן זה) **וחוצה להן** (סביב האילנות וחוצה מקום שכלין נופותיהן ולחוץ)

(בבא בתרא פב, ב)

כמלוא אורה וסלו (א'חוצה להן' קאי: כמלוא אורה המלקט וסל בידו ללקט פירות הנופות החיצונות, כמו 'וארוה כל עוברי דרך' (תהלים פ) 'אריתי מורי' (שיר ה); ולקמן מפרש כמה יהא ביניהן ויצטרפו; 'אורה' שייך למימר בתאנים, ו'בוצר' בענבים, ו'קוצר' בתבואה, ו'גודר' בתמרים, ו'מוסק' ביתים, ו'מלקט' בשאר אילנות) .

מתקיף לה (לדבי יוחנן, דיהיב ליה דרך חוצה להן כמלוא אורה וסלו: כדי להלך סביבות האילנות ללקט פירותיהן) **רבי אלעזר:** **השתא דרך אין לו** (ליכנס דרך שדהו של בעל שדה לילך לאילנותיו, אלא יפרח באויר או יקח לו דרך מבעל הקרקע, כרבנן ד'המוכר את הבית' (לעיל דף סד), דאמרי גבי מוכר בור ודות: בעין רעה מוכר, וצריך ליקח לו דרך לבורו ולדותו, והוא הדין הכא גבי שלשה אילנות, דדמי לבור ודות, משום דארעא אחריתי היא: שאין האילנות נטועין בקרקע של בעל השדה, שהרי יש להן קרקע, וחשיבי 'שדה האילן' בפני עצמו, דומיא דבור ודות שהוא קרקע בפני עצמו, ולא אישתעבד שדהו לאילנותיו של לוקח דנימא 'גם לכל צרכיהן אישתעבד אפילו לתת לו דרך', כדלקמן גבי שני אילנות), **אורה וסלו** (שאינן צריך לו כל כך כמו דרך) **יש לו** (בתמיה: הרי אפשר לעלות באילן וללקוט אי נמי מתחתיו ילקט) ? [ומשיב רבי אלעזר:] **- דרך אין לו - דארעא אחריתי היא; אורה וסלו יש לו** .

אמר רבי זירא: **מדברי רבינו** (רבי אלעזר שפירש טעמו משום דארעא אחריתי היא) **נלמד: שלשה - הוא דאין לו דרך, הא שנים יש לו** (דרך, דהא אין לו קרקע) !?

דאמר ליה (לוקח): **"בארעא דידך קיימי** (ושיעבדת לי קרקע שלך לצורך אילנות) "**(כאדם שמשאיל מקום לחבירו בביתו להניח חפציו - כן גם זה: דרך משאיל לו) .**

אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרבא: **לימא רבי אלעזר לית ליה דשמואל רביה**, **דאמר שמואל** (ב'המוכר את הבית'): **הלכה כרבי עקיבא דאמר 'מוכר בעין יפה מוכר'?**

אמר ליה: (לעולם כרבי עקיבא סבירא ליה, ומיהו מתניתין - דפריש עלה רבי יוחנן 'כמלוא אורה וסלו') **לא מתוקמא מתניתין כרבי עקיבא** (רבנן היא, והלכך קפריך ליה); **ממאי?** **מדקתני 'הגדילו יְשָׁפָה'**, **ואי סלקא דעתך רבי עקיבא היא - אמאי יְשָׁפָה?** **האמר מוכר בעין יפה מוכר!?**

אמר ליה: **אימור דאמר רבי עקיבא גבי בור ודות, דלא מכחשי ארעא** (לא הבור ולא הדרך שאנו נותנין לו, הלכך בעין יפה זבין ויהיב ליה דרך); **גבי אילן מי שמעת ליה** (בתמיה: מי אית ליה עין יפה גבי אילן כל כך לשעבד לו קרקע שלו לכל מה שיגדלו נופותיו ויאבד קרקע שלו? - שהצל רע לבית השלחין, וגם לא יוכל לחרוש בבקר בשביל בה המרדע? דנהי נמי דאית ליה 'עין יפה' גבי אילן במכר אילנות ושייר קרקע לפניו, שיש לו קרקע לרבי עקיבא על מנת ליטע אחרים תחתיהן, כדאמרן ב'חזקת הבתים' (לעיל דף לז.), מיהו היזק גדול כל כך כגון שמאבד לגמרי קרקע שלו - לית

ליה עין יפה?!? **מי לא מודי רבי עקיבא** (בהך סתמא דתנן ב'לא יחפור') **באילן הנוטה לתוך שדה חבירו שקוצץ מלא מרדע** (בגבהו) **מעל גבי מחרישה** (והא דמי לההוא דמי, שהרי האילנות הללו אינן נטועין בקרקעו של מוכר, דהא יש להן קרקע בפני עצמן, ואיסתלק ליה מיניה לגמרי; ולעולם הא סיפא מתוקמא כרבי עקיבא; ומיהו שיעורא דאורה וסלו אית ליה לרבי עקיבא, דלר"ע - דרך יש לו דומיא דבור ודות, דלא דמי להיזק גדול של אילן הנוטה, ולעולם לית ליה דשמואל רביה; ומיהו רישא ודאי: דקתני גבי שני אילנות 'אם מתו אין לו קרקע' - לא מתוקמא כרבי עקיבא, דאמרן ב'חזקת הבתים': 'מכר אילנות ושייר קרקע לפניו - פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן כו') **תניא כוותיה דרבי חייא בר אבא: הרי זה קנה תחתיהן וביניהן וחוצה להן כמלוא אורה וסלו.**

אמר ליה אביי לרב יוסף: אותן אורה וסלו מי זורען (בעל האילן דשלו הן? או בעל השדה? דהא לא נשתעבדו לבעל האילנות אלא בשעת לקיטת פירותיהן, לדרוס עליהן; ואם כן בעל השדה זורען, ובעת הלקיטה - ידרוס הלוקח אפילו בזרעים, אבל תחתיהן וביניהן פשיטא לך דבעל האילן זורען)?

אמר ליה: תניתיה (בפרק 'המוכר פירות' [בבא בתרא פ"ו מ"ו] לקמן [צט,ב]: מי שיש לו גינה לפניו מגינתו של חבירו כו') **החיצון זורע את הדרך** (הכא נמי בעל השדה זורע את הדרך, כלומר: אורה וסלו)

אמר ליה: מי דמי? התם לית ליה פסידא ללוקח (לבעל הגינה הפנימית שיידרוס יפה כשיצטרך על זרעיו של זה), **אבל הכא** (גבי אורה וסלו, אם בעל השדה זורען) **אית ליה פסידא ללוקח** (לבעל האילן): **דאמר ליה "קמיטנפי פירי** (כשיפלו על הזרעים)!" **הא** (דאורה וסלו) **לא דמיא אלא לסיפא** (דההיא, דקתני) ' **נתנו לו בית דין דרך מן הצד מדעת שניהן כו'** **וזה וזה אינן רשאים לזורעה** (הואיל ונתרצו שניהן ובחרו להן דרך זה על ידי בית דין, ואף על גב דהפסד מועט הוא שהזרעים יעכבו הליכתן קצת) ' **(וכל שכן גבי אורה וסלו דהוי כמדעת שניהן, דמסתמא הקונה אילנות יש לו שיעור אורה וסלו, והוי פסידא טובא טינוף פירות)!** **תניא כוותיה דאביי: 'הרי זה קנה תחתיהן וביניהן וחוצה להן כמלוא אורה וסלו וזה וזה אינן רשאים לזורעה'.**

וכמה יהא ביניהן (דנימא 'קנה כל מה שביניהן'? דאי קרובין יותר מדאי - הרי הן כיער העומד ליתלש, ולא חשיבי; ואם רחוקים נמי יותר מדאי - לא מצטרפי)?

רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל: מארבע אמות (לכל הפחות בין כל אילן לאילן מן השלשה, שתהא ראויה המחרישה לחרוש ביניהם, לבד עובי האילנות כדמוכח לקמיה) **ועד שמונה** (ולא עד בכלל [תוספות פג, א ד"ה וכמה - חולק: ועד בכלל]).

רבא אמר רב נחמן אמר שמואל: משמונה ועד שש עשרה (ולא ט"ז בכלל).

אמר ליה אביי לרב יוסף: לא תפלוג עליה דרב נחמן, דתנן מתניתין כוותיה (ואתה חלית ושכחת), **דתנן** (במסכת כלאים פ"ד מ"ט): **'הנוטע את כרמו שש עשרה אמה על שש עשרה אמה** (שאם כל הכרם נטוע שורות שורות זו בצד זו רחוקות זו מזו ט"ז אמה שלימות - לא ימצטרפי למיהוי 'כרם': דשורה בפני עצמה אינה כרם, אלא אם כן יש שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאה זנב, כדתנן במסכת כלאים) - **מותר להביא זרע לשם** (בין שורה לשורה, דלא הוה 'כרם'; אבל בפחות מט"ז - הוי כרם, ואסור להביא זרע לשם; ומיהו אנו האידנא קיימא לן כרבי יאשיה בכלאים: עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד; ב'שחיתת חולין' (דף קלו:)); **אמר רבי יהודה** (סייעתא לתנא קמא): **מעשה בצלמון** (שם מקום), **באחד שנטע את כרמו שש עשרה על שש עשרה אמה, והיה הופך שער** ('שער' היינו הענפים הנוטים) **שתי שורות לצד אחד** (הפכן לצד אחד כגון שאורך שתי השורות מן המזרח למערב וסדורות זו כנגד זו מצפון לדרום והפך זמורה של שורה דרומית לצד צפון ושל צפונית לצד דרום נמצא אויר שבין שתי שורות הללו מלא ושחוצה להן ריקן וכן כל הכרם) **וזורע את הניר** (החרישה ריקנית, דהוי ט"ז ריקנות; אבל אם לא היה מהפך - נמצא שכל שורה תופסין זמורותיה מאויר ה"טז, ואסור להביא זרע לשם); **לשנה אחרת היה הופך את השער למקום הזרע** (שזרע בו אשתקד), **וזרע את הבור** (שהיה בור אשתקד מחרישה וזריעה); **ובא מעשה לפני חכמים והתירוהו** (משום דהיפך) ', **(אבל אם לא היפך דבציר ליה אויר ט"ז אמות - אסור דהוי 'כרם', כדרב נחמן)!**

אמר ליה: אנא לא ידענא (כלומר לא סבירא לי כי ההיא משנה) **אלא עובדא הוה** (וכרבי שמעון סבירא ליה, כדלקמן)

(בבא בתרא פג, א)

בדורא דרעותא (בעיר של רועים שמכר אחד לחבירו שלשה אילנות, ולא היה שמונה אמות ביניהן, ואמר ליה רב יהודה למוכר זיל הב ליה ללוקח הקרקע) **ואתו לקמיה דרב יהודה, ואמר ליה** (רב יהודה למוכר): **'זיל הב ליה** (ללוקח הקרקע ואע"ג דאין ביניהן אלא) **כמלא בקר וכליו'** **ולא הוה ידענא כמלא בקר וכליו כמה הוי; כיון דשמעת להא** (לברייתא הנשנית על הא) **דתנן** ('בלא יחפור' [פ"ב מ"ב, דף כו,א]): **'לא יטע אדם אילן** (בקצה שדהו) **סמוך לשדה חבירו אלא אם כן הרחיק ממנה ארבע אמות', ותני**

עלה: 'ארבע אמות שאמרו - כדי עבודת הכרם (כדי שלא תלך מחרישתו לחרוש אילן זה דרך שדה חבירו)' אמינא שמע מינה כמלא בקר וכליו = ארבע אמות. וכרב יוסף - מי לא תנן (בתמיה: ואמאי אמר ליה אביי "לא תפלוג עליה דרב נחמן, דתנן...") 'רבי מאיר ורבי שמעון אומרים: (אף) הנוטע את כרמו שמונה אמות על שמונה מותר להביא זרע לשם' (וסיפא דהך דרבי יהודה [במסכת כלאים פ"ד מ"ט] היא) ! ? אפילו הכי מעשה (דצלמון) עדיף (רב [כלומר: מעשה חשוב ממשה ללא מעשה]; והלכך אמר ליה אביי 'לא תפלוג עליה דרב נחמן': דמעשה השנוי במשנה מסייעה; וההיא משנה עיקר טפי מהך דרבי שמעון, דסמכינן אעובדא).

(וקמפרש גמרא: בשלמא לרב יוסף (דאמר מארבעה ועד שמונה) אליבא דרבי שמעון (וסבירא ליה כרבי שמעון; שמעינן דאיידי רבי שמעון מתרוייהו שיעורי כרב יוסף): שמעינן ליה מפוזרין (שמונה אמות דהיינו לכל (היותר) רצופין; ארבע אמות לכל (הפחות) ושמעין ליה רצופין: מפוזרין - הא דאמרן; רצופין - דתנן [כלאים פ"ה מ"ב]: 'כרם הנוטע על פחות מארבע אמות - אינו 'כרם' (אלא 'יער', ומותר בכלאים), דברי רבי שמעון; וחכמים אומרים: כרם, ורואין את האמצעיים כאילו אינן (דכל העומד ליעקר - כעקור דמי; וחומרא היא גבי כלאים); אלא לרב נחמן (דסבירא ליה ט"ז כרבנן) אליבא דרבנן (בשלמא) מפוזרין (ט"ז) שמעינן ליה (שמעינן ליה ממעשה דצלמון), רצופין מי שמעינן ליה ?

(ומשני): סברא הוא (דשמונה הוורצופין): מדלרבי שמעון פלגא (מדלרבי שמעון הוירצופין) שיעורא דרצופים פלגא דמפוזרין) - לרבנן נמי פלגא (לרבנן נמי פלגא דט"ז הוירצופין). אמר רבא: הלכתא מארבע אמות (כעובדא דרעותא) ועד שש עשרה (כעובדא דצלמון; וכולה כרבנן קפטיק, דסבירא במאי דפליגי - פליגי, ובמאי דלא פליגי - לא פליגי: פליגי בשמונה אמות מפוזרין דרבי שמעון, ואמרי ט"ז; אבל ברצופין = ארבע אמות - מודו ליה, ונאמר 'מדלרבי שמעון פלגא - לרבנן נמי פלגא').

תניא כוותיה דרבא: כמה יהו מקורבין? ארבע אמות; וכמה יהו מרוחקין? שש עשרה (כלומר: עד ט"ז אמות, ולא ט"ז בכלל) - הרי זה קנה קרקע ואת האילנות (קטנים) שביניהן; לפיכך: יבש האילן או נקצץ - יש לו קרקע; פחות מכאן או יתר על כאן, או שלקחן בזה אחר זה - הרי זה לא קנה לא את הקרקע ולא את האילנות שביניהן; לפיכך: יבש האילן או נקצץ - אין לו קרקע (ליטע אחר במקומו).

(נראה בעיני דהוא הדין למקדיש אילנות: דאיכא נמי האי שיעורא; והך ברייתא דקתני גבי הקדש 'ממטע עשרה לבית סאה' בשילהי 'המוכר את הבית' (לעיל דף עב). - פליגא אהך ברייתא, דלא שנא מוכר ממקדיש; וראיה לדברי מתוספתא דבבא בתרא (פ"ד) דקתני בתרוייהו 'ממטע י' לבית סאה').

בעי רבי ירמיה: כשהוא מודד, ממקום קצר (מגובה גזע האילן) הוא מודד (הט"ז אמות והארבע אמות) או ממקום רחב (סמוך לקרקע הוא עב) הוא מודד? (ואית דפתי' 'מקום קצר' = כל הגזע עד הענפים; 'מקום רחב' = מקום הנופות: הענפים, שמרחיבין אילן ואילן; ולא נהירא.)

אמר ליה רב גביהה מבי כתיל לרב אשי: תא שמע (דמן הבינוני הוא מודד), דתנן [כלאים פ"ז מ"א] 'הרכובה שבגפן' (גפן בחור מרכיבין בגפן זקן; כשהוא מודד ארבע אמות בינתיים כדי שיהיו שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאה זנב) - אינו מודד אלא מעיקר השני (פקק השני) (כדתניא 'בקנים ובגפנים מן הפקק ולמעלה', אבל לא מן העיקר הראשון, שרחב יותר, ולא מן השלישי, שקצר הרבה; אלא מן הבינוני; והוא הדין לאילנות).

בעי רבי ירמיה: מכר לו שלשה בדי אילן (אילן אחד מכר לו שיש לו שלש בדים מרוחקין זה מזה ארבע אמות, והעלה הקרקע שירטון, ונראין בשעת מכירה כשלשה אילנות) - מהו (מי אזלינן בתר גוף האילן, דמיניה קא רבו, ואין לו קרקע? או דלמא כיון דנשרשו כל אחד בקרקע - קנה קרקע, ואף על גב דמיחברי מתחת לקרקע? ואית דמוקמי לה בשלשה אילנות ומכר לו בד בכל אחד, ולא נהירא: דכיון דשייר לעצמו רוב כל בדי אילן, ואילן - שייר גם הקרקע לעצמו) ?

אמר ליה רב גביהה מבי כתיל לרב אשי: תא שמע: דתנן [כלאים פ"ז מ"ב] 'המברין' (כופף אמצעית הגפן בקרקע ומכסהו בקרקע באמצעיתו, וכשנשרש באמצעיתו - חותכין עיקר הראשון, ונעשו שתי גפנים) שלשה גפנים (כשהוברכו בקרקע, נעשו ששה, והוי כרם: דבכל ששה איכא שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאה זנב; והלכך נקט שלשה: דאינו יכול למצוא חמשה גפנים בפחות משלשה: דשתי גפנים מוברכות לא הוו אלא ארבעה) ועקריהן נראין (כלומר: שהשרישו): רבי אלעזר ברבי צדוק אומר: אם יש ביניהן מארבע אמות ועד שמונה (כרבי מאיר ורבי שמעון לעיל [וכרב יוסף]) - מצטרפין (ואף על גב דכל שתי גפנים ינקי משורש אחד; והוא הדין לשלש בדי אילן דקנה קרקע), ואם לאו - אין מצטרפין.

בעי רב פפא: מכר לו שנים בתוך שדהו ואחד על המצר - מהו (מי הוא הפלגה ולא מצטרף, דלא דמי לשדה האילן, ולא קנה קרקע? או דלמא קנה) ? (ואם תימצי לומר דקנה, שנים בתוך שלו ואחד בתוך של חבירו (כגון שיש לו שני אילנות בקצה

שדהו ויש לו עדיין אילן אחד שקנה בשדה חבריו הסמוך לאילנות הללו ויש לו גם הקרקע עם האילן) -
מאי?
תיקו.

(בבא בתרא פג, ב)
בעי רב אשי: (אם תימצי לומר דהנך אין מפסיקין - [אפשר לומר שכך הדין] משום דליכא שום הפסק בינתיים, אבל אם יש) בור (של מים מכונסים בין שלשה אילנות) - מהו שתפסיק?
(ואם תימצי לומר דאינו מפסיק, דהא לא מיתחזו המים מבראי, אבל) אמת המים מהו שתפסיק?
(ואם תימצי לומר דלא מפסיק) רשות הרבים (כגון מארבע אמות עד ט"ז, ולא ט"ז בכלל) -
מהו (שתפסיק)? ריכבא דדיקלי (הרכבת דקלים הרבה ביחד דמי להפסקה טפי מכולהו)
מהו?
תיקו.

בעא מיניה הלל מרבי: עלה ארוז ביניהן (לאחר מכירה) - מהו (מי הוי הפסקה, ולא יקנה קרקע)?
(הכי סלקא דעתא השתא, ומתמה עלה:): עלה ברשותא ידיה נפק (הא ברשותיה דלוקח קאי דכיון דמטיקרא לא היה שום הפסק קנה קרקע וכיון דקנה קרקע הארוז שלו הוא דבקרקע שלו גדל)!?
אלא: היה ארוז ביניהן (בשעת מכירה) מהו?
אמר ליה: קנה וקנה (וגם הארוז קנוי לו, כדתניא לעיל: 'זאת האילנות שביניהן').

כיצד הן עומדים (היאך הן נטועין הני שלשה אילנות שיש בהן מארבע ועד ט"ז? היאך סדר נטיעתן דקני קרקע)?
רב אמר: כשורה (כזה *** והוי ארבע אמות או עד י"ו בין כל אחד לחבירו), ושמאל
אמר: כחצובא (קנקן שיש לו שלש רגלים אחד כנגד אויר השתים כזה **).
מאן דאמר כשורה - כל שכן כחצובא (דאין הקרקע ראוי לחרישה ולא שיירה לעצמו),
ומאן דאמר כחצובא - אבל כשורה לא; מאי טעמא? משום דמיזדרע בינתייהו.
מתקיף לה רב המנונא: ולמאן דאמר כחצובא - מאי טעמא? דלא מיזדרע בינתייהו? אלא מעתה זבין ליה תלת היגי רומייתא (סנאים או אטדים גדולים, כחצובא) - דלא מיזדרע בינתייהו (ולוי נראה אפילו כשורה נמי לא מיזדרע בינתיים, שדואגים ללכת בסמוך להם, מפני שנועצים בגוף כקוץ ומכאיב) - הכי נמי דיש לו קרקע?
אמר ליה: הנך לא חשיבי (היגי רומייתא), הנך חשיבי (ואנן תרתי בעינן: חשיבות דאילנות, והוא דלא מיזדרע).

משנה:
המוכר ראש בהמה גסה - לא מכר את הרגלים (ובתוספתא (פ"ד) תני: במה דברים אמורים? במקום שלא נהגו, אבל במקום שנהגו - הכל כמנהג המדינה);
מכר את הרגלים - לא מכר את הראש;
מכר את הקנה (היא הריאה, ונקראת על שם קנה שלה) - לא מכר את הכבד; מכר את הכבד - לא מכר את הקנה;
אבל בדקה: מכר את הראש - מכר את הרגלים; מכר את הרגלים - לא מכר את הראש; מכר את הקנה - מכר את הכבד; מכר את הכבד - לא מכר את הקנה.
ארבע מדות במוכרין (ארבעה דינין חלוקין זה מזה, ואלו הן: 1) לוקח יכול לחזור בו; 2) מוכר יכול לחזור בו; 3) אין אחד מהן יכול לחזור בו; 4) שניהן יכולין לחזור בהן - הרי ארבעה; והשתא מפרש להו ואזיל; ומניינא לא למעוטי מידי אתא, אלא להודיעך שצריך לתת טעם לכל ארבעתן: למה הן חלוקין זה מזה):

1) מכר לו חטין יפות (התנה לו למכור חטים יפות) ונמצאו רעות - (אין זה מקח טעות שיוכלו שניהם לחזור, שהרי חטין התנה לו למכור וחטין מכרו! ואי משום דרעות נינהו - אין זו אלא 'אונאה', כגון אונאת שתות) הלוקח יכול לחזור בו (ויכול לוקח לחזור שהרי נתאנה, אבל מוכר שלא נתאנה - לא יכול לחזור, אפילו אם הוקיר השער: דבשעת מכירה לא נתאנה הוא אלא לוקח, ותנן ב'הזהב' (בבא מציעא דף נא.): מי שהוטל עליו אונאה - ידו על העליונה: רצה אומר לו 'תן לי מעות' או 'תן לי מה שאוניתי'; והכא נמי: מי שנתאנה יכול לחזור בו; ואע"ג דלית הלכתא כי ההיא משנה, דהא פסק רבא ב'הזהב' (שם דף נ:): 'שתות קנה ומחזיר אונאה', ואינו יכול לומר תן לי מעות; וההיא משנה מוקי לה רבא כרבי יהודה הנשיא, ואיהו סבירא ליה כרבי נתן; אפילו הכי, הכא - גבי יפות ונמצאו רעות - כולי עלמא מודו דיכול לחזור,

שהרי הטענה, ולא היה דעתו ליקח רעות; אבל גבי אונאת שתות: שקנה מה שרוצה לקנות, וליכא שום טעות אלא מכירת יוקר - התם מחזיר אונאה, משום דכתיב 'אל תונו', אבל המקח קיים, כרבי נתן וכדפסק רבא);

(2) **רעות ונמצאו יפות** - (מוכר נתאנה והלכך) **מוכר יכול לחזור בו** (ולא לוקח, ואפילו אם החל השער);

(3) **רעות ונמצאו רעות, יפות ונמצאו יפות** - אין אחד מהם יכול לחזור בו (ואפילו אם הוקר השער, דנתאנה מוכר, או החל השער ונתאנה הלוקח; דסלקא דעתא אמינא דהיכא דהחל השער ורוצה לוקח לחזור מצי טעין גבי רעות ונמצאו רעות: "אני ליפות נתכוונתי, והאי דאמרי לך 'רעות' - לאו משום דנתרציתי, אלא משום ד'רע' יאמר הקונה' כדאמר בגמרא; וכן היכא דהוקר השער, ורוצה מוכר לחזור, מצי טעין גבי יפות ונמצאו יפות: "רעות הייתי סבור למכור, והאי דאמרי 'יפות' - משום ד'טוב טוב יאמר המוכר', דמד'רע' יאמר הלוקח' - המוכר אומר 'טוב טוב'; קא משמע לן דתרוייהו לא מצו הדרי, הואיל ונמצא כמו שאמר שניה; והוא הדין במוכר שתם שלא פירשו לא רעות ולא יפות, דאין אחד מהן יכול לחזור);

(4) **שחמתית** (אדומה על שם חמה שמאדימתן) **ונמצאת לבנה, לבנה ונמצאת שחמתית** (שניהן טעו דכיון דהתנה לו למכור שחמתית - חפץ היה לעכב הלבנה, וגם הלוקח לא היה חפץ בלבנה כי אם בשחמתית); (וכן כל הנך דקתני ואזיל): **עצים של זית ונמצאו של שקמה, של שקמה ונמצאו של זית**; **יין ונמצא חומץ חומץ ונמצא יין** (אין זה 'יפות ונמצאו רעות', דאיכא דניחא ליה בחלא ואיכא דניחא ליה בחמרא, כדמפרש בגמרא) (דהו שני מינין, ואיכא דניחא ליה בהאי ולא ניחא ליה בהאי; הלכך הוי מקח טעות, ושניהן נתאנו) - (הלכך) **שניהם יכולין לחזור בהן** (ואף על פי ששוה יפה ממה שקנאו, מיהו אין חפצים במכירה זו לא לוקח ולא מוכר; אבל גבי חטין יפות ורעות - כולי עלמא ניחא להו ביפות ולא ברעות, ורצון המוכר לעכב היפות ולמכור הרעות ודעת הלוקח ביפות ולא ברעות).

גמרא:

אמר רב חסדא: מכר לו שוה חמש בשש (שעתה נתאנה לוקח שתות מעות: שהרי מששה מעות שנתן לו למוכר - לא היה לו ליתן כי אם חמשה, דאינו שוה אלא חמשה) **והוקר ועמד על שמנה**; **מי נתאנה, לוקח? לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר משום** (אבל שוה ששה בחמשה - דלקמיה הוי שתות מקח, שנתאנה המוכר מפשוט אחד שהוא חלק שש משוייו של מקח ששוה ששה, ובחמשה מכרו, וקרי ליה רב חסדא 'אונאה', וקאמר בתרוייהו שנתאנה יכול לחזור בו - דסבירא ליה כשמואל, דאמר בפרק 'הזהב' (שם דף מט:): **אף שתות מעות שנינו: דלא שנא אונאת שתות דמעות או אונאת שתות דמקח דהויא אונאה ויכול לחזור מי שנתאנה, כדתנן: מי שהוטלה האונאה עליו - ידו על העליונה; ותינא כוותיה דשמואל ורב חסדא בפרק 'הזהב' (שם): 'מי שהוטל עליו ידו על העליונה כיצד מכר לו שוה ה' בו' מי נתאנה לוקח יד לוקח על העליונה רצה אומר לו תן לי מעותי או תן לי מה שאוניתי מכר לו שוה ו' בה' נתאנה מוכר יד המוכר על העליונה רצה אומר לו תן לי מקחי כו'; ומיהו לית הלכתא כרב חסדא אלא כרבא, דפסק התם: 'הלכתא שתות קנה ומחזיר אונאה'; ומיהו רב חסדא - כסתם מתניתין דהתם סבירא ליה, דמי שהוטל עליו - ידו על העליונה, ואתא למימר דהיכא דמכר לו שוה חמש בשש - דנתאנה לוקח, והיה יכול לחזור בכדי שיראה לתגר או לקרובו, כדאמר בגמרא ב'הזהב' (שם): הוקרו בתוך אותו זמן ועמדו על שמנה - דהשתא לבסוף נתאנה מוכר אפילו ביותר משתות, דהוי ביטול מקח, ורוצה מוכר לחזור עתה, משום דעדיין לא נתקיים המקח לגמרי כל זמן שיכול לוקח לחזור, דעדיין לא הראה לתגר או לקרובו, והלכך: הואיל ובתוך כך נתאנה - גם הוא רוצה לחזור, שהרי עתה נתאנו שניהם - אפילו הכי אינו חוזר, דמי הוא שנתאנה מעיקרא; בשעת מכירה - לוקח, הלכך יכול לחזור בו כל שעה שירצה בתוך זמן הקצוב לו, אבל לא מוכר, שהרי הוא היה המאנה וידו על התחתונה, ואף על פי שלא נתקיים המקח עדיין כשחזר ונתאנה גם הוא)**

(בבא בתרא פד, א)

דאמר ליה (לוקח למוכר): "אילו לא אוניתיך (בשעת מכירה) - (היה מתקיים המקח) לא הוה מצית הדרת בך (ואף על פי שהוקר אחרי כן); **השתא דאוניתיך - מצית הדרת בך** (והשתא מצית הדרת - בתמיה: וכי בשביל שאוניתי וייפו חכמים את כחי לחזור אם ארצה ונתנו ידי על העליונה - תחזור בך גם אתה כשהוקר לבסוף, ותהי גם ידך על העליונה? אם כן מצינו חוטא נשכר) " ? (ועמדו על שמונה' - רבותא נקט: ביטול מקח, והוא הדין דהוה מצי למימר 'ועמדו על שבעה' דאיכא אונאת שתות מעות, ורוצה גם מוכר לחזור) **ותנא תוונא** (תנא דידן, כמו 'אבונא' 'אחונא'; ולשון קצר הוא) **'יפות ונמצאו רעות** (הרי נתאנה לוקח) - **לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר** (אף על גב דהוקר, דלהך רבותא איצטריך למתנייה) !

ואמר רב חסדא: מכר לו שוה שש בחמש (שתות מקח הוא, והוא הדין לשוה שבע בשש, דהוי שתות מעות) **והוזלו (אחר זמן מרובה) ועמדו על שלש** ('על שלש' - הכי נמי הוי מצי למימר על ארבע דהוי ביטול מקח) (ורוצה לוקח לחזור, דהא אכתי לא נתקיים המקח, דהא מוכר לעולם חוזר, כדאמרינן ב'הזהב' (בבא מציעא דף נא:)): **מי נתאנה? - מוכר; מוכר יכול לחזור בו ולא לוקח, דאמר ליה: "אילו לא אוניתיך - לא הוה מצית הדרת בך, השתא מצית הדרת בך" ? ותנא תוונא: 'רעות ונמצאו יפות - מוכר יכול לחזור בו ולא לוקח'.**

מאי קא משמע לן? מתניתין היא?
 אי ממתניתין, הוה אמינא דלמא דרב חסדא תרוייהו מצו הדרי בהו, ומתניתין (בדליכא אונאה כלל, אלא בשוייהן מכרו, ועכשיו טוען "איני חפץ באלו"; הלכך במכר, יפות ונמצאו רעות) - הא אתא לאשמועינן: דלוקח יכול לחזור בו, דסלקא דעתא אמינא משום דכתיב (משלי כ"ד) 'רע רע יאמר הקונה [ואזל לו אז יתהלל]' (יכול לוקח לחזור בו, דאמר ליה: "יפות בקשתי ומקחי טעות"; אבל אם בא מוכר לחזור ולומר "גם אני אחזור שמקח טעות הוא", הלוקח אומר לו "אינו טעות, שאף אני בחזקת רעות לקחתים, ד'רע רע יאמר הקונה"; וסיפא נמי: 'רעות ונמצאו יפות': המוכר חוזר, דאמר "טעיתי ולא היה בדעתי למכור אלו"; אבל אם בא הלוקח לחזור בעלילה זו מפני שהחזילו חטין ורוצה לומר לו "אלו לא מכרת לי", אומר לו "בחזקת רעות לקחתם, ואני מודה לך". וכן פירש רבינו זקני מנוחתו כבוד; ולי נראה דהכי מצי טעין ליה: "אני לא הטעתיך, דבחזקת יפות מכרתים לך, ד'טוב טוב יאמר המוכר' בשעת מכירה; אבל גבי אונאת שתות דרב חסדא: שאין אדם יודע שויו של מקח עד שיראה לתגר - התם ליכא למימר 'רע רע יאמר הקונה' ויודע היה שקנאו ביוקר, דאי הוה יודע - לא הוה זבין אלא בשויין, דהוא נאמן לטעון "יודע הייתי שרעות הו, ואף על פי כן גמרתי בדעתי לקנות, דכיון ששוות הדמים - דעתי לקנות"; אבל בהא לא מהימן אי טעין "הייתי יודע דאיכא אונאה וגמרתי בדעתי לקנות" דהא - ודאי לא עביד איניש) (כלומר: דרב חסדא דאיכא אונאה - תרוייהו הדרי, הואיל ונתאנה המאנה לבסוף בתוך זמן שהיה המתאנה יכול לחזור; וכיון דלא נתקיים המקח לגמרי עד דנתאנה גם המאנה - תרוייהו הדרי).

שחמתית ונמצאת לבנה כו' [לבנה ונמצאת שחמתית, עצים של זית ונמצאו של שקמה, של שקמה ונמצאו של זית; יין ונמצא חומץ חומץ ונמצא יין - שניהם יכולין לחזור בהן]

אמר רב פפא מדקתני 'לבנה' שמע מינה: האי שמשא סומקתי היא (שחמתית = אדומה ולא שחורה, דהא שני מראות יש בחטין ולא יותר: לבנות ואדומות; ומדקרי לחדא 'לבנה' ולאידך 'שחמתית' - שמע מינה 'שחמתית' = אדומה, ועל שם חמה, שהיא אדומה, קרי לחטין אדומות 'שחמתית'); תדע דקא סמקא צפרא ופניא [השמש אדומה בבקר ובערב]; והאי דלא קא חזינן כוליה יומא נהורין - הוא דלא כרי (מאור עינינו אינו ברור כל כך מתוך אור היום, שמכחה עינינו; אבל צפרא ופניא, שהיום חשוך - ניכר אדמומית החמה; ורב פפא - לפרש משנתנו בא: אמאי מקרי 'שחמתית').

מיתיבי 'וראה הכהן את הנגע' והנה מראה עמוק מן העור (ובו שער צהב דק וטמא אתו הכהן נתק הוא צרעת הראש או הזקן הוא (ויקרא יג, 2)) - כמראה חמה עמוקה מן הצל (הלבן נראה עמוק אצל השחור); והתם לבן הוא (כדכתיב (ויקרא יג) 'ואם בהרת לבנה היא' ומדמדי ליה לחמה - שמע מינה לבנה היא)!

כמראה חמה ולא כמראה חמה: כמראה חמה דעמוקה מן הצל, ולא כמראה חמה: דאילו התם לבן, והכא אדום; ולמאי דסליק דעתין מעיקרא (דהוה פרכינן לרב פפא מברייתא דלבנה היא), הא קא סמקא צפרא ופניא (אמאי לא הויא קשיא לן האי דסמקא צפרא ופניא? מה היינו יכולין לפרש: אמאי סמקא אם לבנה היא)?

בצפרא דחלפא (במזרח) אבי וורדי דגן עדן (אוורדי דגן עדן שהוא במזרח, כדכתיב 'גן בעדן מקדם' (בראשית ב)), בפניא (ששוקעת במערב) דחלפא אפתחא דגיהנם (ומאדמת מכח אש גיהנם);

ואיכא דאמרי איפכא (בצפרא סמקא משום דעומדת במזרח ומאירה החמה כנגדה במערב, ומאדמת מכח גיהנם שבמערב: לפי שעמוד של אור החמה מכה כנגד גיהנם, ומאדים החמה מכחו; בפניא - דחלפא במערב ועמוד שלה הולך לצד מזרח, ומכה בגן עדן ומאדים מכח אדמומית וורדי דגן עדן).

יין ונמצא חומץ - שניהן יכולין לחזור בהן:
 לימא מתניתין רבי היא, ולא רבנן (דכיון דאמרי מין אחד הן - אין שניהן חוזרין אלא המתאנה, דדמי לחטין יפות ונמצאו רעות רעות ונמצאו יפות), דתניא:

(בבא בתרא פד, ב)

'יין וחומץ מין אחד הוא (ואם תרם מזה על זה - תרומתו תרומה, דקרינא ביה 'והרמותם ממנו' (במדבר יח); וכן לענין הודאה ממין הטענה: דאם טענו 'יין וחומץ', והודה לו באחד מהן - חייב שבועה על השני, דאיכא 'הודאה מקצת הטענה וממין הטענה'; רבי אומר: שני מינין!)

אפילו תימא רבנן: עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי אלא לענין מעשר ותרומה, וכדרבי אלעא, דאמר רבי אלעא [לקמן קמג,א; יבמות פט; קידושין מו,ב; בבא מציעא ט; [תמורה ה,א]]: 'מניין לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה? שנאמר (במדבר יח, לב) ולא תשא עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו [ואת קודשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו] (לא תשא עליו חטא אם תרימו חלבו, כלומר: מן היפה, הא אם תרימו מן הרע שבאותו המין - תשא חטא: שהתרומה תקדש כמו שהיא רע, ואין תקנה להחליפה ולא לחזור ולתרום); אם אינו קדוש, נשיאות חטא למה (הא לא עבד ולא מידי, ויחזור

ויתרום מן היפה? מכאן לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה'; אבל לענין מקח וממכר (שזה רוצה לקנות יין או חומץ, אף על גב דמין אחד הוא - לא קני) - דכולי עלמא [גם לרבנן]: איכא דניחא ליה בחמרא ולא ניחא ליה בחלא, ואיכא דניחא ליה בחלא ולא ניחא ליה בחמרא (דאיכא דניחא ליה בטעם יין ואיכא דניחא ליה בטעם חומץ, ולא דמי לחטין יפות ורעות: דהתם חד טעמא אית להו, וחד שמא אית להו, ומה ששאל מכר לו, אלא שאינהו קצת).

משנה:

המוכר פירות לחבירו (ופסק לו הדמים בשער הידוע: כל איפה בכך וכך): משך (כגון בסימטא ובחצר של שניהן) ולא מדד (ואף על פי שלא מדד) - קנה (דמדידה לא מעכבא, דאינה אלא גלויי מילתא בעלמא כמה מכר; אבל אם לא פסק - אף על פי שמדד ומשך - לא קנה, כדאמרין בגמרא: דלא סמכא דעתיהו: שעדיין המוכר יכול להעלות דמיהן כל מה שירצה, וזה יכול לומר "לא אקנס אלא בזול"); מדד ולא משך - לא קנה (וכגון שמדד בכליו של מוכר, והניח על גבי סימטא; אבל מדד ונתן לתוך כליו של לוקח - קנה, כדאמר בגמרא). אם היה (הלוקח) פיקח - שוכר את מקומן (אם ברשות בעלים הם, כדאמרין בגמרא: ובשליפי רבובי [כלים גדולים] מוקי לה בגמרא, והלכך קתני בהו' משך: דאין דרכם בהגבהה: דלא שייכא משיכה אלא במידי דלאו בר הגבהה הוא, כדאמרין בגמרא). (אבל) הלוקח פשתן (דהיינו 'שליפי זוטרי' כדאמרין בגמרא) מחבירו - הרי זה לא קנה (במשיכה) עד שיטלטלנו ממקום למקום (כלומר: שיגביהם ויטלם ממקומם למקום אחר, ואורחא דמילתא נקט: דאין דרך להגביה מקחו אלא כדי ליטלו ולילך); ואם היה מחובר לקרקע ותלש כל שהוא - קנה (בגמרא מפרש לה).

גמרא:

אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: מדד [המוכר] (בכליו של מוכר) והניח [המוכר] על גבי סימטא - קנה (הלוקח, כאילו הניח מוכר ברשותו של לוקח, וכגון שפסק הדמים; וסימטא: אית דאמר שביל של יחידים, ואני שמעתי: כניסה בולטת מרשות הרבים ויש רשות לבני אדם להעמיד שם חפצים שלהם, כחצר השותפים, דאינו עשוי להילוך בני רשות הרבים). אמר ליה רבי זירא לרבי אסי: שמא לא שמע רבי (כלומר: שמא לא שמעת מרבי יוחנן) אלא במודד (והניח) לתוך קופתו (של לוקח) [שהיה מונח] בסימטא, דקני ליה כליו בסימטא, שהרי יש לו רשות להניח שם כליו כבחצר השותפין, אבל סימטא - בלא כלי - לא קני: דלא 'משיכה' איכא, ולא רשות המיוחדת ללוקח איכא? וכן כלי בלא סימטא - לא קני, כגון כליו ברשות הרבים, דאין לו רשות להושיבם שם)? אמר ליה: דמי האי מרבנן כדלא גמרי אינשי שמעתא: מדד לתוך קופתו מימרא בעי (בתמיה: הא אפילו ברשות מוכר קני ליה כליו דלוקח)??

קיבלה מיניה (רבי זירא מרבי אסי) או לא קיבלה מיניה? תא שמע (דקיבלה מיניה): דאמר רבי ינאי (רבו של רבי יוחנן) אמר רבי: 'חצר השותפין (והוא הדין לסימטא) - קונין (מקח) זה מזה (כדמפרש ואזיל); מאי? לאו על גבי קרקע (כרבי אסי)? (אלמא קיבלה בתר הכי, כי שמעה מרבי ינאי!) לא, לתוך קופתו; הכי נמי מסתברא, דאמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן: 'מדד והניח על גבי סימטא - לא קנה'; קשיין אהדדי (דרבי אסי ודרבי ינאי קשיין אהך דרבי יעקב)? אלא לאו (רבי אסי אמת אמר ששמע מרבי יוחנן 'מדד והניח על גבי סימטא' קנה, וגם רבי יעקב שמע 'מדד והניח על גבי סימטא' לא קנה, כדאמר משמיה דרבי יוחנן, וכדמפרשי) שמע מינה: כאן [רב אסי ורבי ינאי] במודד לתוך קופתו [וקנה], כאן [רבי יעקב] במודד על גבי קרקע [ולא קנה]? שמע מינה (ורבי אסי טעה בפירוש שמועתו, ואיכא למימר דלא קיבלה [רבי זירא]).

תא שמע (קשיא לרבי אסי; משום הכי לא קיבלה): 'מדד ולא משך - לא קנה' מאי לאו בסימטא (ובעל כרחך במדד והניח על גבי קרקע מיירי: דאי בתוך קופתו - קשיא לכולהו, בין לרבי ינאי בין לרבי יעקב בין לרבי אסי! אלא בלא כלי מיירי, וקשיא לרבי אסי לבדו, דאמר 'קנה' והכא קתני 'לא קנה')? לא! ברשות הרבים (ואפילו אם מדד לתוך קופתו - נמי לא קנה, דאין כליו של לוקח קונה לו ברשות הרבים, כדלקמן). אי הכי - אימא רישא: 'משך ולא מדד - קנה' - משיכה ברשות הרבים מי קניא? והא אביי ורבא דאמרי תרויהו (בפירקין לעיל (דף עו:)) פרישית לה: 'מסירה (כגון בספינה ובהמה גסה) קונה ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהן; משיכה קונה בסימטא ובחצר שהיא של שניהן; והגבהה קונה בכל מקום'!?

מאי 'משך' נמי דקתני - מרשות הרבים לסימטא.
 אי הכי (דלא בסימטא מיירי, אלא ברשות הרבים) - אימא סיפא: 'אם היה פיקח שוכר את מקומן' ואי ברשות הרבים - ממאן אגר (אלא ודאי בסימטא או בחצר השותפים מיירי, דמצי אגר מבני ההוא מבוי הפתוח להיא סימטא) ?
 הכי קאמר (דהאי דקתני ואם היה פיקח מילתא באפי נפשה היא) : 'ואם ברשות בעלים היא, אם היה פיקח - שוכר את מקומן' (לאשמועינן דיש מקום שאם יהיה פיקח ישכור רשות בעלים כדי לקנות מקחו; ומשפטי קנייה בא להשמיענו: דמשיכה קונה, ושכירות מקום כהגבהה גבי פשתן) .

רב ושמואל דאמרי תרויהו :

(בבא בתרא פה, א)
 כליו של אדם (של לוקח) קונה לו (אם פסק דמים) בכל מקום (אפילו ברשות מוכר, וכגון דאמר ליה בהדיא "יקנה כליר", כדאמר לקמן בשמעתין; אבל בסתמא - מיבעיא לן לקמן, ולא אפשרטא) חוץ מרשות הרבים (והוא הדין לחצר שאינה של שניהן, כדמוכח לקמן בברייתא דארבע מדות) ; ורבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש דאמרי תרויהו : אפילו ברשות הרבים .

אמר רב פפא: לא פליגי: כאן ברשות הרבים, כאן (הא דריש לקיש ורבי יוחנן) בסימטא; ואמאי קרו לה 'רשות הרבים' ? - שאין רשות היחיד. הכי נמי מסתברא, דאמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן: 'כליו של אדם קונה לו בכל מקום שיש לו רשות להניחו' (כגון סימטא, וחצר השותפין, ורשות מוכר וכגון דאמר ליה "זיל קני", כדלקמן, דהיינו 'יש לו רשות') : 'יש לו רשות - אין, אין לו רשות (כגון רשות הרבים) - לא ! שמע מינה .

תא שמע : ארבע מדות במוכרין*: עד שלא נתמלאה מדה - למוכר (שאם נשפך היין או השמן או אם הוקר - למוכר, ויכול לחזור בו, דמוקי לה לקמיה במדה שהשאלו שניהן); משנתמלאה מדה - ללוקח;
 במה דברים אמורים? במדה שאינה של שניהן [זו מדה ראשונה: מדה שאינה של שניהם, אלא מושאלת להם] (הלכך [היות ומושאלת לשניהם]: כל זמן שלא נתמלאת המדה - הרי היא ברשות מוכר: לקחתה, וליטול בה מקחו עד שיצניענו או יניחנו בכליו, דלדעת כן השאלו להם: לזה למדידה ולזה להצניע את שלו; וכל זמן שעוסק במדידה למלאות המדה - הרי היא ברשותו דמוכר, דהיינו מוכר, ואין הלוקח יכול לקנות בתוך כליו של מוכר כל זמן שלא משך או שלא הגביה; משנתמלאת המדה - ללוקח כדפרישית: שעכשיו נעשית כליו של לוקח, דלדעת כן נשאלה לו; וסבירא ליה להאי תנא דכליו של לוקח קונה ברשות הרבים, כדמפרש ואזיל, ודלא כרב ושמואל! ומיהו בסימטא ובחצר של שניהן מוקי לה לקמיה, דהתם קני כליו של לוקח, אבל אם היתה מדה של אחד מהן [זו מדה שניה] (או של לוקח או של מוכר) - ראשון ראשון (שנותני לתוך המדה) קנה (קנה בעל המדה: שאם המדה של מוכר - אף על פי שנתמלאת המדה - הרי היא של מוכר, ולא קנה לוקח, ואף על פי שפסק הדמים - לא קנה עד שימשוך: דבכליו של מוכר ברשות הרבים - אי נמי בסימטא - לא קני לוקח, דהא אפילו ברשות לוקח נמי אמרינן לקמן דלא קנה לוקח כל זמן שהפירות בכליו דמוכר עד שישפכם לקרקע! ואם המדה של לוקח, אף על גב דלא נתמלאת - נמי ראשון ראשון קנה, דדמי לימשך אף על פי שלא מדד' דקתני מתניתין דקנה: דכליו של לוקח קונה לו); במה דברים אמורים? ברשות הרבים (וקשיא למאן דאמר: חוץ מרשות הרבים) ובחצר שאינה של שניהן (וכגון שלא נתן בעל חצר להם רשות למדוד שם, דהיינו דומיא דרשות הרבים), אבל (אם היו מודדין) ברשות מוכר - לא קנה (לוקח אף על פי שהמדה שלו: דכליו של לוקח ברשות מוכר - לא קנה, ואף על פי שפסק ומדד ומשך: דמשיכה לא מהניא בי מוכר) עד שיגביהנה (דהגבהה קונה בכל מקום) או עד שיוציאנה מרשותו (עד שיוציאנה מרשות של מוכר לרשות של לוקח או לסימטא, או שצירף ידו למטה משלשה [טפחים] ברשות הרבים סמוך לאיסקופת הבית וקיבלה, כדאמרינן בכתובות (דף לא.) גבי 'היה מגרר ויוצא', ולקמן בשמעתין (דף פו.) מייתי לה; ומיהו לקמן מוקי לה במדה דמוכר בי מוכר ומדה דלוקח בי לוקח: דבי מוכר שכיחי מאני דמוכר ובי לוקח שכיחי מאני דלוקח); [מדה שלישית:] ברשות לוקח (שהביא המוכר תבואתו למכור בבית לוקח) - כיון שקבל עליו מוכר (שנתרצה ואמר ליה: "כל תבואה זו קנויה לך בכך וכך כל סאה וסאה") - קנה לוקח (מיד אף על פי שלא מדד, דקני ליה רשותו, ואף על פי שהמדה של מוכר: דהכלי בטל אצל הרשות! ומיהו לקמיה מוקי לה במדה דלוקח, ולא גרע מימשך ולא מדד' דקתני מתניתין דקנה); [מדה רביעית:] ברשות הלה המופקדים אצלו (שהפקיד שם מוכר פירותיו, ומסתמא הקנה לו נפקד למפקיד את רשותו לצורך פירותיו למכור ולמדוד פירותיו בביתו, כדרך כל הנפקדים) - לא קנה עד שיקבל עליו (נפקד במצות מפקיד לייחד לו רשות ללוקח לקנות הפירות באשר הוא שם) או עד שישכור את מקומן (והוא הדין נמי: גבי רשות מוכר שייך קבלה ושכירות, והכא נמי שייך הגבהה והוצאה; אלא תנא - אורחא דמילתא קתני, דסתם מוכר, כשמוכר - רוצה הוא לפנות את ביתו, הלכך קתני התם הגבהה והוצאה: דאינו חפץ להשאיל ולא להשכיר רשותו; וגבי נפקד שייך 'קבלה' ושכירות: דכי היכי שהיה נפקד של זה הראשון - הכי נמי ישמור נפקדונו של שני; ורבותא תנא הכא קבלה ושכירות וכל שכן הגבהה והוצאה; ולמאן דמוקי לקמן במאני דמוכר בי מוכר ומאני דלוקח בי לוקח - איכא לאוקומי נמי במאני דמופקד בי מופקד, והלכך לא קני לוקח בכליו דנפקד) .

* (הכי גרסינן בתוספתא: 'ארבע מדות במוכרין: עד שלא נתמלאה מדה - למוכר; משנתמלאה מדה - ללוקח; במה דברים אמורים? במדה שאינה של שניהן, אבל אם היתה מדה של אחד מהן - ראשון ראשון קנה; במה

דברים אמורים? ברה"ר או בחצר שאינה של שניהן, אבל ברשות הלוקח - כיון שקיבל עליו מוכר הרי זה קנה; ברשות מוכר - לא קנה עד שיגביה או עד שיוציא מרשות הבעלים; ברשות זה המופקדין אצלו - לא קנה עד שיקבל עליו או עד שישכור את מקומו ופירושו: ארבע מדות במוכרים - לאו ארבעה רשויות קחשיב: רשות הרבים, רשות מוכר, רשות לוקח, רשות המופקדין אצלו: דהא רשות מוכר ורשות נפקד חזא הוא: דהכא והכא שייך למימר קבלה ושכירות מקום והוצאה והגבהה, דהא תנן במתניתין גבי רשות מוכר שכירות מקום, דקתני: 'ואם היה פיקח שוכר את מקומו', ואוקימנא ברשות בעלים וכיון דדינן שוה - ליכא ארבע מדות; ומה הן 'ארבע מדות'? - ארבעה חלוקין של דינן שחלוקין זה מזה, ואלו הן: מדה שאינה של שניהן: ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהן, דאמרינן בה: 'עד שלא נתמלאת המדה - למוכר, משנתמלאת המדה - ללוקח' - הרי אחת; מדה שלא חד מהן ראשון ראשון קנה - הרי שתים; רשות לוקח: מיד כשקיבל מוכר - קנה, - הרי שלשה; רשות מוכר ורשות נפקד, דקמפרש בהן דין הגבהה והוצאה קבלה ושכירות - הרי ארבעה; וסמך מצאתי לי מדברי רבינו זקני מנוחתו כבוד.

קתני מיהא 'ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהן' ;

(בבא בתרא פה, ב)

מאי לאו ברשות הרבים ממש (ואפילו הכי קתני ד'אם היתה מדה של אחד מהן - ראשון ראשון קנה', אלמא כליו של לוקח ברשות הרבים קונה, וקשיא למאן דאמר: חוץ מרשות הרבים, ולרבי אבהו אמר רבי יוחנן) ?

לא, סימטא !

והא דומיא דחצר שאינה של שניהם קתני ?

מאי 'חצר שאינה של שניהם' נמי ? - דלא דהאי כולה ולא דהאי כולה אלא דתרווייהו (חצר השותפין) .

בעא מיניה רב ששת מרב הונא: כליו של לוקח ברשות מוכר (כגון: פסק ונתן לתוך מדה של לוקח, או מדד במדה שלו ושפכן לכליו של לוקח, והבית של מוכר הוא) - קנה לוקח (כאילו נתן לתוך רשותו של לוקח) או לא (דרשות עיקר, והכלי בטל לגבי הרשות) ? אמר ליה: תניתיה (משנה היא בגיטין [פ"ח מ"א] בפרק 'הזורק' (דף עז.)) : 'זרקו לה לתוך חיקה (כלומר: על בגדיה שהיא מלובשת) או לתוך קלתה (סל שהנשים נותנות לתוכו מחטין וצינוריות) - הרי זו מגורשת (דקונה לה קלתה ברשות המגרש) !

אמר ליה רב נחמן: מאי טעמא פשטת ליה מההיא, דמחו לה מאה עוכלי בעוכלא (כלומר: שדו בה נרגא: מאה הכאות במשקל ששמו עוכלא: ששיברו הטעם הזה; דבפרק 'הזורק' פרכינן: 'שמע מינה כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח' ומתצי כל הני אמוראי התם, דלא תילף מינה) ? דאמר רב יהודה אמר שמואל: והוא שהיתה קלתה תלויה בה (ואינה נגדרת בקרקע, ולכך קונה לה קלתה: דדמי להגבהה, שקונה בכל מקום; 'תלויה בה' היינו קשורה ותלויה) ; וריש לקיש אמר: קשורה, ואף על פי שאינה תלויה בה (קשורה אף על פי שאינה תלויה אלא נגדרת בקרקע, וקשורה בה; ולא גרסינן 'תלויה אף על פי שאינה קשורה') ? ! רב אדא בר אהבה אמר: כגון שהיתה קלתה מונחת לה בין ירכותיה (ואף על פי שמונחת בקרקע - אין מקפיד על מקום מושב אשתו, ועד עכשיו היה אותו מקום קנוי לה) ; רב משרשיא בריה דרבי אמי אמר: כגון שהיה בעלה מוכר קלתות [עיי' תוספות] (לכך אינו מקפיד על מקום: שיש לו בית לכך; כך פירשה רבינו מנוחתו כבוד במסכת גיטין) ; רבי יוחנן אמר: מקום חיקה קנוי לה (כשנגרין בגדיה על הקרקע), מקום קלתה קנוי לה .

[סדר החכמים - כנראה לפי מידת הכוח שנתנו לקבלת הגט על ידי האשה.]

אמר רבא: מאי טעמא דרבי יוחנן ? - לפי שאין אדם מקפיד

לא על מקום חיקה ולא על מקום קלתה ;

אלא פשוט לה (דלא קנה) מהא: 'ברשות מוכר לא קנה עד שיגביהנה או עד שיוציאנה מרשותו' מאי לאו בכליו דלוקח (שמדדו בו בבית מוכר, ואפילו הכי לא קנה לו כליו) ? (ומשני): לא, בכליו דמוכר (ומשום הכי לא קנה לוקח עד שיגביהנה: דאכתי לא נפק מרשותיה דמוכר כלל) ;

(ומקשינן): ומדרישא בכליו דמוכר - סיפא נמי בכליו דמוכר (ולפי סדר

התוספתא איכא לאקשויי הכי: ומדסיפא בכליו דמוכר רישא נמי בכליו דמוכר) !

אימא סיפא: 'ברשות לוקח, כיון שקיבל עליו מוכר - קנה לוקח', ואי בכליו

דמוכר אמאי קנה לוקח (לדידך, דאזולת בתר כלי ולא מבטלת ליה אצל הרשות שהוא בתוכו, אם כן אמאי קנה לוקח בקבלת מוכר? הא אכתי לא נפק מרשותו דמוכר כלל) ? (אלא ודאי בתר רשות אזלינן, ולא בתר כלי; והלכך: בי מוכר הרי הוא של מוכר עד שיגביהנה לוקח, לא שנא בכליו דלוקח ולא שנא בכליו דמוכר; ובי לוקח - קנה לוקח ואפילו אי הוי בכליו דמוכר) !

(ומשני): סיפא - אתאן לכליו דלוקח .

ומאי פסקא (כי פסקת את הדבר כן: דלעולם בי מוכר אין מודדין כי אם בכליו דמוכר, ובי לוקח בכליו דלוקח - בתמיה) ?

(ומשני): סתמא דמילתא: בי מוכר - מאני דמוכר שכיחי; בי לוקח - מאני דלוקח שכיחי (והיינו שתיים מדות מארבע מדות של מוכרין, דהכי קאמר: ברשות מוכר לעולם לא יקנה לוקח כי אם בהגבהה, משום דדרך למדוד שם בכליו דמוכר; ולעולם ברשות לוקח קונה בקבלת מוכר, שהרי נתונים בכליו דלוקח).

אמר רבא: תא שמע: 'משך חמריו ופועליו' [עיי' תוספות] והכניסן לתוך ביתו (מצאתי מוגה בהגהת רבינו זקני מנוחתו כבוד כן: משך חמריו ופועליו והכניסן לוקח לתוך ביתו, והתבואה על גבן), בין פסק עד שלא מדד (אם באו לחזור קודם מדידה – יחזור; דבמאי נקנה? לא משיכת תבואה יש, ולא רשות לוקח יש, דעודם על צוארם ולא הונחו לרשותו, שהרי לא פירקו, כדמוכח סיפא, דקתני בה 'פירקו' - מכלל דרישא בלא פירקו, אלא הכנסה בעלמא: שמשכן והכניסן לתוך ביתו קתני, והך משיכה - לאו משיכה היא לקנות, שהרי האדם הוא מושך, ומשיכת אדם טעון פירות לא מהניא לקנות את הפירות עד שימשוך הפירות עצמן), ובין מדד (דהונחו לרשותו) עד שלא פסק (אם באו לחזור קודם פיסוק) - שניהן יכולין לחזור בהן (חזרין, אף על פי שהונחה עתה בשעת מדידה ברשותו דלוקח ובכליו דלוקח: דלא קניא רשותו קודם פיסוק, ואפילו משיכה קודם פיסוק לא מהניא, כדמפרש לקמיה: דלא סמכא דעתיה - לא דמוכר ולא דלוקח: שהמוכר - שמא יפסוק דמיהן יקרים יותר, או הלוקח ישלם בזול יותר! ומתניתין, דקתני 'משך ולא מדד קנה' - כשפסק קודם משיכה);

(בבא בתרא פו, א)

פירקו (בין מוכר בין לוקח) והכניסן לתוך ביתו (והכניסן לרשותו - דיש כאן הנחה ברשות לוקח - יש כאן חילוק): פסק עד שלא מדד - אין שניהן יכולין לחזור בהן (ואף על גב דאכתי בהך הכנסה לא קנה, משום דלא פסק - אהני לכי פסק בתר הכי דקניא ליה רשותיה שמונחין בו; הלכך: פסק אחרי כן; אף על פי שלא מדד - קניא ליה רשותיה, ואין יכול לחזור אפילו קודם מדידה: דבשעת פיסוק - קניא ליה רשותיה, ואין כליו של מוכר מעכב עליו! אלמא כלי לא חשיב 'רשותיה' ומדידה נמי לא מעכבא, כדתנן: 'משך ולא מדד - קנה': דהואיל ופסק דמים על כולו - מדידה גלוי מילתא בעלמא היא! ולא דמי להיכא דלא מכר לו אלא כור אחד, דאמרין לקמן: מדידת הכור מעכבא ויכול לחזור בו אפילו בסאה אחרונה, דהתם מעכבא מדידה דלא קניא רשותיה אלא מאי דזבין ליה); מדד עד שלא פסק - (לא קנה, ו) שניהן יכולין לחזור בהן (קודם שיפסקו, אבל משיפסקו - קנה).

ואית דמפרשי 'פירקו והכניסן לתוך ביתו' - היינו 'משיכה', והאי דקתני 'פסק עד שלא מדד אין שניהן יכולין לחזור' - מוקמי לה כשפסק קודם שפירקו, וקני במשיכה שאחר פיסוק; וטעות הוא בידם: דאם כן היכי יליף מיניה דכליו של מוכר לא מעכב קנייה דרשות לוקח? דלמא הא דקנה לוקח - לאו משום קניית רשותו הוא, אלא משום משיכה?); ומדכליו דמוכר ברשות לוקח לא קנה (לא קנה מוכר, כלומר: שאין כליו של מוכר מעכב על רשות הלוקח לקנות הלוקח, כדקתני 'פירקו ופסק - קנה': דקנה רשות קודם מדידה, ואף על פי שעדיין הפירות בתוך שקין של מוכר, וכיון דאהני רשות לוקח לבטל כליו של מוכר ולהוציאן מרשות מוכר) - כליו דלוקח נמי ברשות מוכר לא קנה (כל שכן וכל שכן כליו דלוקח נמי ברשות מוכר יבטל הרשות את הכלי של לוקח: שלא להוציאן מחזקת המוכר שמוחזק בהן עד עתה)!

אמר רב נחמן בר יצחק: בששפכין (האי 'פירקו' היינו שפירקו לשפכין מן השקין לקרקע ביתו של לוקח, דליכא כליו דמוכר, והלכך קניא ליה הלוקח רשותו)!

אי קפד רבא (דאיהו אמר האי 'תא שמע'): מידי 'שפכין' קתני? 'פירקו' קתני (דמשמע: כמות שהיו מונחין החבילות כן פירקו)!

[מדוע הקפיד רבא? הרי הוא מרבה להשתמש ב'הכי קתני' בתירוציו? אולי כוונת הרשב"ם לענות על זה כשאמר: דאיהו אמר האי 'תא שמע']

אלא אמר מר בר רב אשי: במתאכלי דתומי (חבילות שומים דליכא שקין).
אמר ליה הונא בריה דמר זוטרא לרבינא: מכדי 'פירקו' קתני (שהונחו ברשות לוקח, וקני ליה רשותו מיד כשקיבל עליו מוכר למכור לו, כדקתני בברייתא לעיל) - מה לי פסק ומה לי לא פסק?

אמר ליה: פסק - סמכא דעתיה, לא פסק - לא סמכא דעתיה (דמי ימר שיתקיים המכר? שמא המוכר יעלה בדמיהן, והלוקח יזלזל בדמיהן, שהרי אין דמיהן קצובין).

אמר ליה רבינא לרב אשי: תא שמע: דרב ושמואל, דאמרי תרוייהו: 'כליו של אדם קונה לו בכל מקום' - לאתויי מאי? לאו לאתויי רשות מוכר?

התם דאמר ליה (מוכר) "זיל קני" (אני רוצה שיקנה לך כליר) " (דכמאן דמושיל ליה מקום הנחת כליו דמי, כי קמיבעיא לן סתמא)!

תנן התם (בפרק קמא דקדושין פ"א מ"ה): 'נכסים שיש להן אחריות (שקיימין לעולם) נקנין בכסף (במתן מעות), ובשטר (אם כתב לו "שדי מכורה לך" או "נתונה לך" ומסר לו את השטר), ובחזקה (נעל וגדר ופרץ כל שהוא; והתם יליף טעמא מקראי); ושאיין להן אחריות (מטלטלי) - אין נקנין אלא במשיכה (שמושכן לרשותו או לרשות שיש לו חלק בו, כגון סימטא וחצר השותפין, וכל שכן בהגבהה, דהגבהה קונה בכל מקום ובכל דבר: דמשהגביהה הניחה ברשותו אפילו בלא משיכה; כן נראה לי)';

בסורא מתנו לה להא שמעתא (דלקמיה האי 'לא שנו') משמיה דרב חסדא;
בפומבדיתא מתנו לה משמיה דרב כהנא, ואמרי לה משמיה דרבא:

לא שנו אלא דברים שאין דרכן להגביה (שכבידן), אבל דברים שדרכן להגביה (דברים קלים) - בהגבהה אין, במשיכה לא. יתיב אביי וקאמר להא שמעתא.

איתיביה רב אדא בר מתנה לאביי [דומה לתוספתא בבא קמא פ"ט מ"ו; שבת צא,ב; כתובות לא,א; סנהדרין עב,א - בגמרות אלה בשם רב ביב בר אביי]: 'הגונב כיס בשבת (והוציא לרשות הרבים) חייב (בתשלומין דליכא למימר קם ליה בדבריה מיניה דליכא הכא שתי רשעיות ביחד), שכבר נתחייב בגניבה (משעת הגבהה: דהגבהה בכל מקום קונה) קודם שיבא לידי איסור שבת (ואיסור שבת ליכא עד שעת הוצאה); היה מגרר ויוצא מגרר ויוצא (בקרקע, דהגבהה ליכא, ולא קני ליה אלא בשינוי רשות: שימשכנה לרשותו) - פטור³ (מן התשלומין דקם ליה בדבריה מיניה וכתוב כדי רשעתו) (דברים כה) משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות), שהרי איסור שבת וגניבה באין כאחד⁴ (דבשעת הוצאת חוץ קנייה ונתחייב בסקילה; ובכתובות בפרק 'אלו נערות' פרכין: דמשכיה להיכא? אי לרשות הרבים - איסור שבת איכא, איסור גניבה ליכא? ומוקמינן לה כשצירף ידו למטה משלשה [טפח ים] וקבלה, וידו של אדם חשובה לו כארבעה [טפח ים] על ארבעה [טפח ים] וקניא ליה, ולא בטלה לגבי רשות הרבים לגבי קנייה, ויש כאן [איסור] שבת וגניבה באין כאחד; והך 'קנייה' - לאו משום הגבהה היא, אלא משיכה לתוך ידו: שהרי ידו סמוכה בתוך שלשה [טפח ים] לקרקע. ואית דמוקי ליה התם בצידי רשות הרבים: דלענין גניבה מיקנא קני, ולענין שבת הוי רשות הרבים, כרבי אליעזר); 'והרי כיס, דבר הגבהה הוא, ואפילו הכי קני במשיכה (ואפילו הכי אי לאו משום איסור שבת הוה קני ליה במשיכה, כגון אם היה מגרר ויוצא בחול)?

תבא קמא טו, הגונב כיסו של חברו והוציא בשבת הרי זה חייב שכבר נתחייב בגניבת הכיס עד שלא תבא שבת אם היה מגרר בו ויוצא פטור העושה מום במוקדשין אין משלם אלא חצי נזק.

אמר ליה: במיתנא (כך השיבו סתם) (וסבור רב אדא דכיס קטן הוא, ותמה על תירוק זה, ואמר ליה): אנא נמי במיתנא קא אמינא (דאע"ג דאיכא ביה מיתנא דרכו להגביהו הוא) !
אמר ליה: במידי דבעי מיתנא (גירסת הרשב"ם: 'דחזי למיתנא קאמינא לך' [ופירושו]: כיס גדול מאד) . [כך שיטת הגמרא נכונה, וכך מצאתי הגהת רבינו זקני מנוחתו כבוד.]

תא שמע [מהברייתא לעיל דף פה,א: ארבעה מדות במוכרין]: 'ברשות מוכר - לא קנה עד שיגביהנה או עד שיוציאנה מרשותו'; (ע"ד שיוציאנה היינו משיכה) אלמא מידי דבר הגבהה (דבר קל), אי בעי בהגבהה קני ליה ואי בעי במשיכה קני ליה !?

אמר רב נחמן בר יצחק: לצדדין קתני: מידי דבר הגבהה - בהגבהה, מידי דבר משיכה - במשיכה (ע"ד שיגביהנה' אם דבר קל הוא, או ע"ד שיוציאנה' אם דבר כבד הוא) .

(ולפי עניות דעתי נראה לי דהוה מצי לתרוצי הכא במידי דבר משיכה עסקינן, הלכך אי בעי בהגבהה - ליקני, דהגבהה עדיפא ממשיכה, וקונה בכל דבר; ואי בעי במשיכה - ליקני, דהא אורחיה במשיכה! אלא דניחא טפי לאורויי דין תרוייהו: דמידי דבר הגבהה בהגבהה ולא במשיכה, ומידי דבר משיכה - אפילו במשיכה; וכן נראים הדברים: דהא בפרק קמא דקידושין (דף כה:) תנן: אמר רבי מאיר: 'בהמה גסה במסירה והדקה בהגבהה' - ולא במסירה ומשיכה; ואמרי ליה רבנן: 'בהמה דקה נקנית במשיכה' כלומר: אף במשיכה; ובגמרא אמרי רבנן אחרים: 'זו וזו במשיכה', ואמר להו רבי שמעון: 'זו וזו בהגבהה'; אלמא הגבהה עדיפא ממשיכה, דהא אפילו [גסה] לרבי שמעון בהגבהה ולא במשיכה, כדמפרש התם.)

(בבא בתרא פו, ב)

תא שמע (ממתניתין דף פד,ב): 'המוכר פירות לחבירו: משך ולא מדד - קני' - והא פירות דבני הגבהה נינהו, וקתני דקני במשיכה (דבשליפי זוטרי משמע מתניתין - מדמפלגי בסיפא גבי פשתן - דהכי קתני: 'המוכר פירות משך ולא מדד - קנה' דמשיכת כל שהוא מהניא בפירות, שהרי דבר מועט הוא, ובמשיכת כל שהוא נעקר כולו ממקומו, כדאמר שמואל לגבי ספינה (לעיל דף עה:): 'עד שימשוך את כולה'; אבל המוכר פשתן שהוא ארוך, אף על גב דהוי שליפי זוטרי - לא קנה במשיכת פורתא, דעדיין לא נעקר כולו ממקומו עד שיטלטלנו ממקום זה למקום אחר, כלומר: שימשכנו או יגביהנו למקום אחר: שיהיה נעקר כולו ממקום שהיה שם, דאיכא למימר דאפילו רב - דפליג בספינה - הכא מודה: דהתם מים יש תחתיו, ומדניידא פורתא חשיבא כ'נעקרה כולה ממקומה', אבל על גבי קרקע - איכא למימר דמודי)?

הכא במאי עסקינן - בשליפי רברבי (והכי קא מפליג בין פירות לפשתן: המושך פירות, פעמים שאם משך - קנה, כגון בשליפי רברבי: דהתם ודאי מהניא משיכה, וכל שכן הגבהה; אבל המוכר פשתן: דאי אפשר בשליפי רברבי, כדמפרש לקמן, אלא שליפי זוטרי נינהו - לא קנה עד שיטלטלנו ממקום למקום, כלומר: שיגביהנו, ולא במשיכה, כדלעיל; ודרך המגביהין מקחן - אין מגביהין על מנת להחזירו במקום שהגביהו, אלא מגביהו והולך לו ונוטלו לרשותו; והלכך נקט 'ממקום למקום') .

אי הכי - אימא סיפא 'הלוקח פשתן מחבירו לא קנה עד שיטלטלנו ממקום זה למקום אחר' (והיינו דקפריך 'אי הכי אימא סיפא כו': דבשלמא לדידי דמוקמינן לה אפילו בשליפי זוטרי: איכא

³ עד כאן לשון התוספתא בבא קמא פ"ט מ"ו

⁴ עד כאן בגמרות שבת, כתובות, סנהדרין בשם רב ביב בר אביי

לפולוגי בין רישא לסיפא במשיכת כל שהוא, כדפרישית; אלא לדידך, דמוקמת נמי לרישא בשליפי רברבי ארוכין - ליכא לפולוגי בין רישא לסיפא אלא דברישא מהניא משיכה, דרגילין להיות שליפי רברבי, ובפשתן לא מהניא משיכה אלא הגבהה, משום דלא הוו רברבי אלא זוטרי?)

אטו פשתן בשליפי רברבי מי לא עבדי (כמו פירות - בתמיה: ותהני בהו נמי משיכה) ? (וכן נראה שיטה זו בעיני, ועיקר.)

שאני פשתן, דמשתמיט (שמחליק, ואין יכולין לעשות ממנו משאות גדולות; הלכך בעי הגבהה דדרכו בכך; ורבינו חננאל פירש: **שאני פשתן דמשתמיט**: כיון שאם ימשך - מתנתק, אין דרכו להמשך; לפיכך קני בטלטול; ולפי הלשון הזה איכא לאוקומה אפילו בשליפי רברבי, ואפילו הכי ליתיה במשיכה, אלא בהגבהה, משום דמתנתק במשיכה) .

אמר ליה רבינא לרב אשי: תא שמע [קידושין כה,ב; בבא קמא יא,ב] : **'בהמה גסה נקנית במסירה והדקה בהגבהה - דברי רבי מאיר ורבי שמעון בן אלעזר; וחכמים אומרים: בהמה דקה במשיכה'** והא בהמה דקה דבר הגבהה היא, וקתני דקני במשיכה (הכי גרסינן בפירושי רבינו חננאל: **'תא שמע: בהמה גסה נקנית במסירה והדקה בהגבהה דברי רבי מאיר ורבי שמעון בן אלעזר; וחכמים אומרים: בהמה דקה במשיכה'**; והא בהמה דקה דבר הגבהה היא, ותנו חכמים במשיכה; ומשנה היא בפרק קמא דקידושין; ומדרבנן קפריך: דבהמה דקה מיקניא נמי במשיכה, ואף על גב דבת הגבהה היא) ! ?

שאני בהמה: דסרכא (מסתרכת ומתדבקת ברגליה בקרקע, ולא אפשר בהגבהה כי אם בקושי; הלכך אורחה במשיכה; ורבינו חננאל פירש **'דסרכא'** שורטת, מלשון שרוך נעל (בראשית יד) .

רב ושמואל דאמרי תרויהו [בבא מציעא קב,ב; לקמן קה,א, קוב,ב] : **'כור בשלשים אני מוכר לך'** - יכול לחזור בו אפילו בסאה האחרונה (צריך היה לו [למוכר] למעות כנגד דמי הכור, ולא נתכוין שיהא זה קונה פחות מכור ולא יותר מכור, אלא כור בצמצום מקנה לו: לא פחות ולא יותר; הלכך אם משך ואף על פי שפסק ואפילו ברשות לוקח ובכליו של לוקח - לא קנה עד שיהא הכור מדוד כולו, דהכא מדידה מעכבא, הואיל והקפיד במכירה פחות מכור ויותר מכור, ומשום הכי יכול לחזור בו מכל המכירה; אפילו כשמדד לו כ"ט סאין - חוזר הוא כל זמן שלא נמדד סאה אחרונה; ואף על פי שמשך הכ"ט סאין - חוזר הוא כל זמן שלא נמדד סאה אחרונה; ואף על פי שמשך הכ"ט סאין - אינה משיכה מעליא, דכור זה - חד מקח הוא, ועד דמשיך כוליה - לא קני, כדאמרין בפרק 'הזהב' (בבא מציעא דף מז.ו): דהיכא דמכר לו חמור בפרה וטלה, ומשך את הפרה ולא משך את הטלה - שניהם יכולין לחזור בהם, משום דלא הוי משיכה מעלייתא; ומתניתין דקתני **'משך ולא מדד - קנה'** היינו כשמקנה לו כל החבילה כמות שהיא, והמדידה - גלויי מילתא בעלמא היא, להודיע כמה מכר) ; **'כור בשלשים: סאה בסלע** [כור = 30 סאה] **אני מוכר לך'** - ראשון ראשון קנה (שכל אחד מכירה בפני עצמו היא, וכגון דהויא מדה דלוקח, ובסימטא, דקני ליה כליו; אי נמי ברשות מוכר, וכגון דאמר ליה מעיקרא **'יקנה לך כליך ברשותי'**)

תא שמע (משום דפרכינן מינה טובא בשמעתין לעיל לא קאמר 'מיתבי') : **'אם היתה מדה של אחד מהן - ראשון ראשון קנה'** - ואף על גב דלא נתמלאה המדה! ? כגון דאמר ליה: **'היך - בשנים עשר סלעים, לוג בסלע אני מוכר לך'** וכדאמר רב כהנא (במסכת מנחות פז,ב; שבת פ,ב) : **שנתות היו בהיך** (של קדש: עד כאן לפי, עד כאן לאיל, עד כאן לכבש; כלומר: סימנים למדת חצי ההיך לפי, ושלישית ההיך לאיל, ורביעית ההיך לכבש [יין]) - **הכי נמי: שנתות היו במדות** .

(מצאתי גירסא זו על העיקר בפירושי רבינו חננאל איש רומי: תא שמע: **'אם היתה המדה של אחד מהן - ראשון ראשון קנה'**, ואף על גב דלא נתמלאת המדה; הכא במאי עסקינן? בדאמר ליה **'היך ב"ב סלעים, לוג בסלע אני מוכר לך'**, וכדאמר רב כהנא: שנתות היו בהיך - הכא נמי כו'; וכן עיקר: דמההיא רישא שייך למיפרך הא דקתני בה בהדיא **'עד שלא נתמלאת המדה למוכר'** כו', אבל במדה של אחד מהן לא חיישינן ל'נתמלאת המדה', אלא ראשון ראשון הנכנס בכליו של לוקח - קנה לוקח: דאפילו בחצי מדה שהיא חסירה ואין ידוע כמה יש הואיל ולא נתמלאת - אין יכול לחזור בו; ואף על גב דאמר ליה: **'כור אני מוכר לך ביחד'**, או **'סאה אני מוכר לך ביחד'** - כל שכן הכא, דזבין ליה כור ומדד כ"ט סאין מלאין - שקנה כל מדה ומדה כשנתמלאת; וקשיא לתרויהו; ופרקינן: בדאמר ליה **'היך ב"ב סלעים, לוג בסלע אני מוכר לך'**, והיך ב"ב שנתות: כעין בליטות יוצאין בדופני הכלי מתוכו לסימנים: כיון שמגיע השמן או היין בכל בליטה - ידוע שהוא לוג, וכיון שהגיע לבליטה - נתמלאת המדה' קרינא ביה, ודמייא ממש ל"כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך" דקנה כל סאה וסאה - הכי נמי כל לוג ולוג קני כשמגיע לסימן; ורישא דקתני חילוק בין נתמלאת ללא נתמלאת, נהי נמי דמייירי כמו בסיפא: בדאמר ליה **'היך ב"ב, לוג בסלע'** אפילו הכי לא קני לוקח ראשון ראשון המגיע לסימן: דכיון דבמדה שאינה של שניהן עסקינן, והוא רוצה למדוד ולמלאותה כולה - הרי היא מושאלת לו עד שיגמור את מדידתו, דלא הויא שאולה ללוקח עד שתתמלא, כדפרישית לעיל: דעל מנת כן שאלוה שניהן: זה למדידה וזה לקחתה משתמלא לשפכה בכליו או ברשותו;

והאי דקפריך בספרים שלנו מסיפא, דקתני **'ברשות לוקח כיון שקיבל כו' - לאו פירכא היא כלל: דהתם כשהקנה לו כל התבואה מייירי דקני ליה רשותא בלא מדידה, כדקתני נמי מתניתין: **'משך ולא מדד - קנה'**; ועוד: אדרבה הוה ליה לפרוכי ממתניתין, דקתני בהדיא **'משך ולא מדד - קנה'** דאילו התם לא מדד כלל, ואפילו הכי קנה.**

ועוד שינויא דקמשני לפי לשון הספרים דלא מפרשי: דבהכי מייירי דקאמר **'היך ב"ב לוג בסלע'** - לאו שינויא הוא: דמה מהניא שנתות היכא דאמר ליה סתם **'היך אני מוכר לך'**? אפילו אם מדד לו היך ב"ב לוגין לא קני לשמואל עד דאמר בהדיא **'היך ב"ב, לוג בסלע אני מוכר לך'**!)

תא שמע: 'השוכר את הפועל' (ונותן לו שכרו עכשיו, בניסן, כדי) לעשות עמו לגורן: היום בדינר (כלומר: כל יום של ימות הגורן בדינר, ונתן לו עכשיו שלשים דינר לשלשים ימי הגורן; ולא גרסין 'מהיום בדינר'; בפירוש רבינו חננאל),

(בבא בתרא פז, א)

ולגורן יפה סלע [סלע = 4 דינרי כסף] (שכרו סלע בכל יום: שבסלע היה יכול להשכיר עצמו, אבל בשביל הקדמת המעות אחזיל גביה) - אסור להנות הימנו (משום דמיחזי כי 'אגר נטר לי': שנותן לו זה הפועל סלע בימות הגורן בשביל דינר שנתן לו בניסן והמתין לו עד עכשיו); אבל אם שכרו מהיום בדינר ליום (מאה יום במאה דינר ונתן לו שכרו עכשיו), ולגורן יפה סלע (ולגורן היה יכול להשתכר הפועל בסלע, דהיינו ארבעה דינרין ליום) - (כיון שמאותו היום ששכרו עושה עמו) מותר (שכל פעולת המאה ימים כיום אחד ארוך דמיין, ולא הוי 'אגר נטר לי', שהרי מיד התחיל בפעולתו, וכמו שהתחיל בפעולת ימי הגורן דמי), ואי סלקא דעתך "כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך" - ראשון ראשון קנה' - הכי נמי: קמא קמא מיפסק פסק, ואסור להנות הימנו; 'מדינר ליום ולגורן יפה סלע' - מותר? אמאי? והא אגר נטר לי הוא (והא הכא דכי 'כור בשלשים סאה בסלע' הוא: שהרי הזכיר לתת לו דינר ליום ולא קאמר ליה סתמא 'עד ימות הגורן אני שוכר במאה דינר', ואפילו הכי קתני 'מותר' וחייב להשלים - וקשיא להני דאמרי 'ראשון ראשון קנה' והשאר לא קנה; וכיון שזה לא קנה - אמאי מותר? הא כיון דיכול לחזור בו דכל יום ויום חשוב מכירה בפני עצמה - הוי נמי 'אגר נטר לי' לענין ימות הגורן, שהרי בניסן נתן לו שכר ימות הגורן, ואינהו לא חיילי עד שיגיע ימות הגורן)?

אמר רבא: ותסברא (דליהוי אסור)? זלזולי בשכירות מי אסיר (בתמיה): ואפילו היכא דהקדים לו הדינר מניסן ולא עשה עמו עד לגורן - מדאורייתא שרי, דלא דמי לא להלואה ולא למקח וממכר דאית ביה אונאה וביטול מקח: דהתם ודאי כי מחזיל גביה מְכַדִּי שויו בשביל הקדמת המעות, נמצא שנותן לו יותר מכדי הדמים שקבל, אבל שכר טרחו של אדם ליכא 'אגר נטר לי', דדרך פועל להשכיר עצמו בכל שהוא כשאין לו מה יאכל, וכל מה שמקבל הפועל מבעל הבית - ריוח הוא אצלו, והלכך הך סיפא - ליכא צד רבית כלל)?

מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא (והיינו דקפריך 'מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא': כיון דזלזולי בשכירות שרי - רישא אמאי אסור ליהנות ממנו)? (ומשני): רישא, דלא קא עביד בהדיה מהשתא - מיחזי כי 'אגר נטר לי' (חומר בעלמא הוא: דכיון דלא קעביד בהדיה מלאכה עד שיבא הגורן, והוא כבר נתן המעות מקודם - מחזי כרבית); סיפא, דקא עביד בהדיה מהשתא - לא מיחזי כי 'אגר נטר לי'!

ואם היה מחובר בקרקע ותלש כל שהוא - קנה [כל הפשתן]: (ומתמיה): משום דתלש כל שהוא (מן הפשתן) קנה (כל השאר המחובר בקרקע? ואמאי? מי קני האי [את כל הקמה] במשיכה דהאריך)?

אמר רב ששת: הכא במאי עסקינן? - דאמר ליה (מוכר ללוקח): "לך יפה לך קרקע כל שהוא, וקני כל מה שעליה" (כך כתוב בספרים ישנים, כלומר: לך והחזק בקרקע לקנות פשתן המחובר בה, דקרקע נקנה בחזקה, וכל המחובר לקרקע הרי הוא בקרקע; ואתא מתניתין לאשמועינן דחזקת קרקע מהני לפשתן, ואף על גב דלא זבין ליה ארעא; ואשמועינן נמי: חזקה קלה דבלקיסת הפשתן מקצתו - יכול לקנות השאר המחובר, וכגון דאמר ליה המוכר: לקט מן הפשתן עצמו קצת, ויתייפה הקרקע, ויהיה נקי לחרישה - כדאמרינן ב'חזקת הבתים' (לעיל דף נד): 'האי מאן דזכי זכינא אדעתא דארעא - קני' והכא נמי: אם לקט מן הפשתן קצת, ונתכוין לקנות הקרקע - קני לה לקנות כל מה שעליה; כן נראה בעיני).

משנה:

[מכאן עד פט, ב יש ללמוד לפי "פירוש רשב"ם העיקרי", ואם אזכה - אכין את הדפים על פ 10]

המוכר יין ושמן לחבירו (והוא הדין לפירות, אלא אגב דבעי לאורויי בסיפא 'חייב להטיף שלש טיפין נקט יין ושמן') והוקרו או שהוזלו (לאחר פיסוק הדמים): אם עד שלא נתמלאת המדה - למוכר; משנתמלאת המדה - ללוקח (ובמדה שאינה של שניהם מוקי לה בגמרא, ותניא מה דתניא לעיל בברייתא; וטעם כדהתם: כל זמן שלא נתמלאת - הוי כליו של מוכר, ומשנתמלאת - הוי כליו של לוקח; ומיירי בסימטא או בחצר של שניהם);

ואם היה סרסור ביניהן (והמדה שלו כדמפרש בגמרא: ודרך הסרסור לקנות מבעל הבית ומוכר לאחרים ומרויח), נשברה החבית - נשברה לסרסור (דקני ליה כליו של סרסור לסרסור, כדתניא לעיל: 'ואם היתה מדה של אחד מהן ראשון ראשון קנה' וקא משמע לן דלא אמרינן דסרסור אינו אלא שלוחו של לוקח, וכשנתמלאת - נשברה ללוקח).

וחייב להטיף לו שלש טיפין (לאחר עירי השמן והיין - חייב עוד להטיף שלש טיפין מן הדבוק בדופני הכלי);

הרכינה (הטה על צדה אחר שהטיפ ממה שלש טיפין ללוקח) **ומיצית** (שנתאסף מצוי השמן לשולי הכלי) - **הרי הוא של מוכר** (משום דהלוקח נתייאש כדאמרין בגמרא); והחנווני אינו חייב להטיף שלש טיפין (טרוד הוא במכירתו ולכן לא הזקיקוה להטיף דאין לו פנאי).

רבי יהודה אומר: ערב שבת עם חשכה פטור (בגמרא בעי: רבי יהודה - אהיכא קאי?).

גמרא:

הא מדה - דמאן? אילימא מדה דלוקח (וליקני ליה כליו, כדתניא לעיל: 'אם היתה מדה של אחד מהן - ראשון ראשון קנה' דהכא נמי: בשיש שנתות במדה עסקינן, כדאוקימנא לההיא דלעיל, דהא סתמא קתני אפילו במדה שיש לה שנתות, ואמר ליה "הין בשתיים עשר סלעים לוג בסלע") **'עד שלא נתמלאת מדה - למוכר'?** **מדה דלוקח היא!?**

ואלא מדה דמוכר - 'משנתמלאת מדה - ללוקח'? **מדה דמוכר היא** (ואמאי קנה לוקח דהא אפילו אם תמצא לומר דברשות לוקח מיירי, הא איבעיא לן לעיל: אם הכלי חשוב הפסקת רשות? ולא איפשיטא; ואם כן תפשוט ממתניתין דכליו של מוכר ברשות לוקח - קנה לוקח, והוא הדין לכליו של לוקח ברשות מוכר - דקנה מוכר)!!

אמר רבי אלעא: במדת סרסור (שהשאלה לשניהן, וכדתניא לעיל בברייתא; וטעמא כדפרישית, ותנינא במתניתין מאי דתני בברייתא לעיל ד'ארבע מדות').

והא מדקתני סיפא 'ואם היה סרסור ביניהם נשברה החבית נשברה לסרסור' - מכלל דרישא לאו בסרסור עסקינן!

רישא מדה בלא סרסור (שהשאל להם המדה, והסרסור אינו שם; וקא משמע לן דאינן שלוחיו של סרסור להיות המקח ברשותו ואף על גב דהמדה שלו; ודרך סרסור למדוד במדתו להשתכר בלוקח הלוקח ממנו), **סיפא בסרסור עצמו** (שהסרסור ביניהן; דכיון שהוא שם, והמדה שלו - המקח ברשותו; דאיהו לוקח מן המוכר ולוקח; ומשום הכי: כי נשברה - נשברה לסרסור: דכליו קני ליה, כדתניא לעיל 'ראשון ראשון קנה').

הרכינה ומיצית - הרי הוא של מוכר:

כי סליק רבי אלעזר, אשכחיה לזעירי; אמר ליה: מי כאן תנא דאתנייה רב 'מדות' (כלומר: היש כאן בארץ ישראל תנא שונה משניות וברייתות ששנה לו רב 'מדות': מתניתין דמיירי בדין מדות)?

אחוייה רב יצחק בר אבדימי. אמר ליה: מאי קא קשיא לך?
דתנן 'הרכינה ומיצית הרי הוא של מוכר',

(בבא בתרא פז, ב)

והתנן (גבי מפריש תרומה, שתי מדות ממאה) 'הרכינה ומיצה הרי זו תרומה' (אם הרכינה בעל הבית לאותה מדה שמדד בה התרומה, ומיצת - הרי הוא של תרומה, ונותנו לכהן; ובמתניתין נמי תיהוי של לוקח)!!

אמר ליה: הא - איתמר עלה: אמר רבי אבהו: משום יאוש בעלים נגעו בה (שהלוקח מתיאש ומפקיר אותו מיצוי, מפני שטורח לו להמתין עד שיתמצה; אבל תרומה לא שייך יאוש: דמכל מקום תרומה היא, ואסורה לזרים).

והחנווני אינו חייב להטיף וכו':

איבעיא להו: רבי יהודה: ארישא קאי (דקתני 'חייב להטיף שלש טיפין' - לעולם), **ולקולא** (ואתא רבי יהודה למימר דבערב שבת אינו חייב) **? או דלמא אסיפא קאי** (דקתני דחנווני פטור מלהטיף), **ולחומרא** (ואתא איהו למימר דאינו פטור אלא בערב שבת עם חשיכה) **? תא שמע (דאסיפא קאי), דתניא: רבי יהודה אומר: ערב שבת עם חשכה חנווני פטור מפני שחנווני טרוד.**

משנה:

השולח את בנו אצל חנווני ופונדיון בידו, ומדד לו באיסר שמן ונתן לו את האיסר (מצאתי הגהת רבינו זקני אבי אמי מנוחתו כבוד: **השולח בנו אצל חנווני ופונדיון בידו** - שהוא שני איסרין - להביא לו באיסר שמן ואיסר יתן לו החנווני, וכן עשה: **מדד לו באיסר שמן** והאיסר מסר לתינוק להביא לאביו האיסר והשמן);

ומי שמפרש 'ונתן לו' תינוק 'את האיסר' לחנווני, וגם מפרש 'ואבד את האיסר': הוא השמן הלקוח באיסר - טעות הוא, ואינו לשון משנה; וגם כשבבעל הגמרא תמיה: בשלמא באיסר ושמן בהא פליגי - מאי קאמר? מי איכא פלוגתא באיסר? והלא לא אבד אלא השמן? ואם תאמר 'לתנייה לפונדיון במתניתין לא הוצרך, שכן דרך רוב סחורות, כי איסרין לא היו מצויין כפונדיוני, כמו שנוהגין במחציות שנותן פשוט ומקבל מחצה, ואוכל בדמי מחצה כן פירש זקני מנוחתו כבוד): **שבר (התינוק) את הצלוחית (ונשפך השמן) ואבד**

את האיסר (שנתן לו החנווני עם השמן בדמי הפונדיון שהביא לו) - חנווני חייב (הצלוחית והשמן והאיסר; וטעמא מפרש בגמרא) .
 רבי יהודה פוטר, שעל מנת כן שלחו (האב לבן אצל חנווני: שימסור החנווני לבן האיסר והשמן) .
 ומודים חכמים לרבי יהודה בזמן שהצלוחית ביד התינוק ומדד חנווני לתוכה - שחנווני פטור (בצלוחית לבד, אבל בשמן ואיסר - חייב; הכי גרסין בפירוש רבינו חננאל ובספרים ישנים) .

גמרא :
 בשלמא באיסר ושמן (האיסר שנתן החנווני לתינוק והשמן שבצלוחית), בהא פליגי :
 דרבנן סברי לאודועי (לחנווני שצריך לשמן) שדריה (האב לבנו, כדי שישלח לו חנווני מה שישלח לו על ידי שלוחו פקח!) , ורבי יהודה סבר : לשדורי ליה (ביד בנו) שדריה ; אלא שבר צלוחית (אמאי חייב חנווני לשלם?) - אבדה מדעת היא (דכי מסרה לתינוק שאינו יודע לשמרה - הפקר הוא זה, ואינו חושש אם יחזירנה בנו בידו ויקנית, אלא שישלח לו החנווני מה שישלח משלו: הן שמן הן איסר - ביד פקח) ? (ופונדיון שנשלח בנו בהליכה - נהי נמי דאבדה מדעת היא, מכל מקום בחזרה יפה מחייבין חכמים, הואיל ואמרין לאודועיה שדריה) !
 אמר רב הושעיא: הכא - בבעל הבית (האי שולח בנו) מוכר צלוחיות עסקינן (וניחא ליה שיקנה אותה חנווני אם ירצה לקנותה), וכגון שנטלה חנווני (מיד התינוק) על מנת לבקרה (אם שלימה היא, על מנת לקנותה), וכדשמואל (היא פלוגתא דרבנן ורבי יהודה: דבנטילה קנאה מיד, שהרי מסתמא ימצאנה שלימה ויתכוין לקנותה; והוא דקייצי דמיה, כדלקמן, דקני ליה מיד; וכשמחזירה ליד התינוק - הרי הוא כמשליכה לאיבוד, ונאנס בידו קרינא ביה, ולא מיפטר עד שיחזירנה ליד בעלים עצמן, שהרי משנטלה - נתחייב באחריותה (ואע"ג דתניא כוותיה דשמואל בפרק רביעי בנדריים (נדריים לא: - בהליכה חייב כו')) , דאמר שמואל : 'הנוטל כלי מן האומן על מנת לבקרו (ולעכבו) ונאנס בידו (כגון שנפל מידו ונשבר) - חייב (והוא דקייצי דמיה, כדמפרש לקמן: דסמכא דעתיה לקנותה אחרי שפסק דמיו, ואפילו אם חזר בו ואומר "איני חושש בכלי זה לקנותה", ונאנס בידו קודם שהחזירו לבעלי - חייב: דמאגביה על מנת לבדקו ולקנותו אחרי כן - הוא דאיחייב ליה באחריותו, וכיון דאיחייב באחריותו - היכי מיפטר תו עד שיחזירו לבעלי?) ' [עיין תוספות ד"ה הלוקח כלי מבית האומן על מנת לבקרו - שהיה לתוספות גירסא אחרת] .
 (והכא נמי רבנן מחייבי כדשמואל, ורבי יהודה לית ליה דשמואל, והיינו דקתני סיפא 'ומודים חכמים לר"י כו' - הכי קאמר: מודים חכמים לרבי יהודה שאם נטלה על מנת שלא לבדקה הרי הוא כאילו צלוחית ביד תינוק, ומדד חנווני לתוכה - שפטור) לימא דשמואל תנאי היא [שמואל כחכמים, ולא כרבי יהודה] ?
 אלא רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו: הכא - בחנווני מוכר צלוחיות עסקינן (והך צלוחית דמתניתין - של חנווני היא, ששלח לו בעל הבית הדמים ביד בנו לקנות צלוחית ממנו ולהביא בה שמן; והלכך האי צלוחית - ליכא אבדה מדעת), ואזדא רבי יהודה לטעמיה (דלשדורי יין ושמן וצלוחית ביד בנו שדריה לבנו) ורבנן לטעמיהו (דאמרי גבי איסר ושמן חייב, דלאודועיה שדריה, והוא הדין לצלוחית) !
 אי הכי אימא סיפא 'מודים חכמים לרבי יהודה בזמן שהצלוחית ביד התינוק ומדד חנווני לתוכה, שחנווני פטור' והא אמרת לאודועי שדריה (ולא היה לו למסור הצלוחית לבנו של בעל הבית) !
 אלא אביי בר אבין ורבי חנינא בר אבין, דאמרי תרוייהו : (לא תוקמה לא בחנווני מוכר צלוחיות ולא בבעל הבית מוכר צלוחיות, אלא) הכא במאי עסקינן ?

(בבא בתרא פח, א)
 (הכא בצלוחית המיוחדת למדה עסקינן) כגון שנטלה (חנווני מיד תינוק) למוד בה (לצורך התינוק; ואף על גב דאבדה מדעת היא, כיון שננטלה - נתחייב בשמירתה עד שיחזירנה לידו של בעל הבית; כלומר: מתניתין - לאו בבעל הבית ולא בחנווני מוכרי צלוחית מיירי, אלא כגון שננטלה למוד בתוכה השמן, ואף על גב דלא לדעת שיטלנה החנווני שלחה, דשמא לא יטלנה, משנטלה מתחייב בה), וכדרבה , דאמר רבה : (גבי זקן ואינה לפי כבודו מיירי בבבא מציעא (דף ל:), דאף על פי שאינו חייב להחזירה, כיון ש) הכישה (במקל) - נתחייב בה (והשתא איכא לפרושי: מודים חכמים לרבי יהודה בשלא נטלה וכו') .
 (אי בעי הוה פריך 'לימא דרבה תנאי היא, אלא דעדיפא מינה קפריך: אימור דאמר רבה בבעלי חיים דאנקטינהו ניגרא ברייתא (הלקיחה פסיעות חיצוניות, כלומר: הרגילה לברוח ולילך למרחוק, ומשום הכי נתחייב בה) - כי האי גונא מי אמר ?
 אלא אמר רבא: אני וארי שבחבורה תרגימנוה, ומנו ? - רבי זירא :
 הכא במאי עסקינן ? - כגון שננטלה (מיד תינוק) למוד בה לאחרים (שהצלוחית מדה ומדד בה לאחרים), ובשואל [הצלוחית] שלא מדעת (בעל הצלוחית)
 קא מיפלגי : מר (רבי יהודה) סבר : שואל הוי (וכי מחזירו למקום ששאלו משם - די;

והלכך משהחזירו לתינוק - פטור), **ומר** (רבנן) **סבר**: **גזלן הוי** [עיין תוספות] (וקנייה להתחייב בה עד שתבא ליד בעלים, דבעינן 'והשיב את הגזילה', והשבה ליד תינוק לאו 'השבה' היא; והכי אמרינן ב'הגזל ומאכיל' (בבא קמא דף קיח.)). 'הגונב טלה מן העדר והחזירו ומת או נגנב - חייב באחריותו' דבעינן דעת בעלים, ואין זה דעת בעלים כשמוסרו ליד תינוק) (והא דאמרינן ב'המפקיד' [בבא מציעא מג,ב]: 'הא דאמר רבא שואל שלא מדעת גזלן הוי' - היינו לרבנן דהכא 'ומודים חכמים לרבי יהודה'; הכי יש לפרש 'מודים חכמים לרבי יהודה' היכא דלא נטלה למוד בה לאחרים, אפילו נטלה למוד לתינוק - והיינו דקתני 'בזמן שהצלוחית ביד התינוק': שלא מדד בה אלא לצורך התינוק, ואם כן לא אפקה מרשות בעלים, ומשום הכי פטור מן הצלוחית; ואית דמפרשי לה להא סוגיא לחנווני הרגיל אצלו ומסר לו בעל הבית כבר הפונדיון, ושלח בשביל השמן, והאיסור ולא שלח ביד בנו כי אם הצלוחית לבדה, ובכך הסוגיא פשוטה) .

גופא אמר שמואל: הנוטל כלי מן האומן לבקרו ונאנס בידו - חייב; **והני מילי הוא דקייצי דמיה** (שדמיו קצוצים: כגון רחיים של פלפלין ושאר כלים קטנים שדרכן לעולם לתת בפשוט פשוט; ובנדרים מוקי לה להא דשמואל בתרעא חריפא ובדבר שלוקחין קופצין עליו, דאין הנאה למוכר בלקיחתו של זה, דהרבה ימצא קופצין, ומשום דהנאתו של לוקח היא הוה ליה הלוקח כשואל עליו ומיחייב באונסא; ותניא התם בברייתא כוותיה, דקתני 'נאנסו בהליכה - חייב, בחזרה - פטור, מפני שהוא כנושא שכר'; ונראה בעיני דלאו דוקא נושא שכר: דאם כן לא ליחייב באונס אלא בגניבה ואבידה! וטעמא משום דקייצי דמיה דמיא חריפא הוא, הרי הוא בנטילה זו כמו לוקח גמור; אי נמי - כמו שואל, שכל הנאה שלו בו) .

ההוא גברא דעל לבי טבחא, אגבה אטמא דבישרא (הגביה ירך לקנותה ולראות אם שמנה היא או כחושה); **בהדי דקא אגבה - אתא פרשא מרמא מיניה** [בא פרש וחטפו ממנו]; **אתא לקמיה דרב יימר, חייביה לשלומי דמיה**; **והני מילי הוא דקייצי דמיה** . ('אבל לא קייצי דמיה כו' - לא גרסינן.)

ההוא גברא דאייתי קארי (קרא = דלעת) **לפום נהרא**; **אתו כולי עלמא שקול קרא קרא** [חטפו את הדלעות אחת אחת, במהומה] **(לקנות)**; **אמר להו: "הרי הן מוקדשין לשמים"!** (לפי שלא היה יודע ממי ישאל מעותיו - היה רוצה לאסרן להם) . **אתו לקמיה דרב כהנא, אמר להו: 'אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו' (משנה ערכין פ"ז מ"ה; ד"כ יקדיש איש את ביתו כתיב (ויקרא כז); והני מילי הוא דקייצי דמיהו (והכא נמי: כיון דקייצי דמיהו - זכו בהו, כדשמואל), אבל לא קייצי דמיהו - ברשות מרייהו קיימי, ושפיר אקדיש (ויכול להקדישן; דלא דמי לגזל, ולא נתיאשו הבעלים, דאמרינן (בבא קמא סח): 'שניהן אינן יכולין להקדיש: זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו' דהכא לאו אדעתא למיגזל שקלינהו, אלא לקנותן; וכיון דלא קייצי דמיהו - לא סמכא דעתייהו, דשמא ירצה למכרן ביותר ודעתן להחזירן; ומשום הכי ברשותא דמרייהו קיימי) .**

תנו רבנן [דומה לתוספתא דמאי פ"ד מ"א⁵]: **'הלוקח ירק מן השוק (חבר מעם הארץ), ובירר והניח (ולא גמר לקנות) אפילו כל היום כולו - לא קנה, ולא נתחייב במעשר** (דהא אינו מתכוין אלא לברר היפות); **(אבל) גמר בלבו לקנותו - קנה, ונתחייב במעשר** (נתחייב מיד לעשרו דמאי); **(ואם רוצה לחזור ממקחו) להחזירו אי אפשר (בלא הפרשת מעשר): שכבר נתחייב במעשר (ואין חבר מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן), ולעשרו (ואחר כך יחזירו למוכר) אי אפשר**; **שכבר מפחיתן בדמים (שהרי מפחיתו בדמים: שנתמעט החבילה כדי מעשר)!** **הא כיצד? מעשרו (ללוי ונותן) ונותן לו דמי מעשר (ומחזיר את המותר בעין)'; אטו משום דגמר בלבו לקנות קנה ונתחייב במעשר (בתמיה: אמאי? הא אפילו אי קייצי דמיהו יכול להחזירן, וליהדרנהו וליפטור)?**

אמר רב הושעיא: הכא בירא שמים עסקינן, כגון רב ספרא, דקיים בנפשיה (תהלים טו,ב) [הולך תמים ופעל צדק] ודובר אמת בלבבו (רב ספרא הוה קרי קריאת שמע ואמר ליה ההוא גברא "הב לי עסקך בכך וכך מעות", וסבר דמשום מיעוט דמים הוה שתיק, והעלה לו דמים מרובים, ולאחר תפלתו לא רצה לקבל אלא במיעוט מעות הראשונות, משום דגמר בלבו להקנותו בכך; והכא נמי גבי מעשר: כיון דירא שמים הוא, כיון שגמר בלבו - זכה במקח ונתחייב במכר, וכי מחזירו - כחזרו ומוכר לו דמי) .

משנה :

⁵ לשון התוספתא: הלוקח ירק מן השוק הרי זה בורר כל היום כולו ואינו חושש; משגמר בלבו - אסור; להחזיר אין יכול מפני שצריך לעשר, ולעשר אין יכול מפני שמחטר [מנין], וליטול אחד ולהניח אחד אין יכול שמא יבא אחד [ויטול] ונמצא מעשר מן המתוקן על שאינו מתוקן;

הסיטון (הוא חנווני גדול שקונה הרבה יחד ומוכר לחנוונים קטנים; 'סיטון' = חטין בלשון יון, ומשום שקונה הרבה חטין ביחד קורא לו 'סיטון') **מקנה מדותיו אחד לשלשים יום** (בשביל שנקבץ בהן היין והשמן ונקרש לתוכן ומתמעטת המדה; ובכלי הלח מוקי לה לקמן), **ובעל הבית** (שאינו מוכר תדיר כסיטון) - **אחד לשנים עשר חדש** (די בפעם אחת בשנה, שאינו נדבק בו כל כך);

רבן שמעון בן גמליאל אומר: חילוף הדברים (סיטון פעם אחת בשנה: דכיון שמוכר תדיר - אין המשקה נקרש בתוכו, אבל בעל הבית, שאינו מוכר תדיר - נקרש ומייבש המשקה בתוכו).

חנווני מקנה מדותיו פעמים בשבת (לפי שתדיר למכור יותר מסיטון ובעל הבית, ואתאן לתנא קמא; כך פירשו רבותינו, ולא נהירא: דאם כן לא סבירא ליה הכי: שהרי הלכה כרבן שמעון בן גמליאל במשנתנו! ועוד: דקמסכים בה רבן שמעון בן גמליאל, כדקאמר: **אמר רבן שמעון בן גמליאל: במה דברים אמורים כו'!** ועוד: אם איתא דפליג עליה - אמאי לא קתני שיעוריה, כדקתני לעיל? אלא נראה דאפילו רבן שמעון בן גמליאל מודה בחנווני: אף על פי שמוכר תדיר, דכיון שאינו חייב להסיף שלש טיפין - נקרש בתוכו יותר) **וממחה** (מקנה, כמו 'ומחה ה' דמעה מעל כל פנים' (ישעיהו כה)) **משקלותיו** (אבני משקל ששוקל בהן דבר לח ובשר) **פעם אחת בשבת, ומקנה מאזנים על כל משקל ומשקל** (בכל פעם ופעם ששוקל בהן, שנדבק בהן יותר מן המשקולות: לפי שיש להן בית קיבול צריך לקנחן בכל פעם ופעם);

אמר רבן שמעון בן גמליאל: במה דברים אמורים (קינוחין הללו)? - **בלח** (בדבר לח, כגון בשר ויין ושמן), **אבל ביבש** (כגון פירות כמון ופלפלון) - **אינו צריך** (אינו צריך לקנח, שלא נדבק בהן מאומה);

(כבא בתרא פח, ב)

[המשך המשנה]

וחייב להכריע לו (המאזנים מצד הבשר) **טפח** (שיהא הבשר שוקל יותר מן הליטרא; ובגמרא מוקי לה במקום שנהגו להכריע; והוא הדין לעשרה ליטרות ביחד - להכריע טפח, כדאמרינן בברייתא בגמרא 'ונותן הכרע אחד לכולן' ונראה בעיני דלפחות מליטרא לא בעינן הכרע טפח: דנפיש יותר מדאי הכרע טפח בדבר קל);

היה שוקל לו עין בעין (בצמצום: כגון במקום שאין מכריעין, נותן לו לבד המשקל את גרומיו הכרעו, כדקתני 'אחד מעשרה בלח כו'; ובגמרא מפרש לה; ובגמרא נפקא לן מקראי דחייב ליתן לו מוכר משלו לבד המשקל; ו'גירומיו' - לשון הכרעה הוא, וכן 'הגרמה' דשחיטה - נמי לשון הכרעה והטייה הוא: שמכריע ומטה את הסכין חוץ למקום שחיטה) - **נותן לו גירומין אחד לעשרה בלח, ואחד לעשרים ביבש**;

מקום שנהגו למוד בדקה (קב) - **לא ימוד בגסה** (בטאה, דהוי הפסד דלוקח דאין לו משהה קבין כי אם הכרע אחד, ואובד חמש הכרעות; ואפילו במקום שמוחקין נמי: אי אפשר למחוק כל כך בצמצום) - **לא ימוד בדקה** (דמפסיד מוכר משום שאינו יכול למחוק כל כך, ובגסה מוחק יותר; אי נמי משום שמוודד לו בדקה בריוח, וכשמוודד בגסה מכביד ומפסיד הקונה); **למחוק** (את המדה) - **לא יגדוש** (קונבליי"ר בלע"ז: אף על פי שמוסיף לו שליש בשביל גודשא, כדמפרש בגמרא); **(וכן) לגדוש - לא ימחוק** (לא ימחוק אף על פי שפוחת מן הדמים).

גמרא:

מנהני מילי (קא טלקא דעתך דבעי אהא ד'צריך להכריע טפח')? **אמר ריש לקיש: דאמר קרא** (דברים כה, טו) **אבן שלמה וצדק יהיה לך** (איהא לך איפה שלמה וצדק יהיה לך למען יאריכו ימך על האדמה אשר ה' אלקיך נתן לך) - ('וצדק' מיותר הוא, למדרש: אף על פי שאיפה שלימה מדדת - צדק משלך ותן לו (והיינו הכרעה, ובמדה נמי: למדוד בריוח כדי שיהא יתר על מדתו).

אי הכי - אימא סיפא 'היה שוקל לו עין בעין - נותן לו גירומין', ואי הכרעה דאורייתא - היכי יהיב ליה 'עין בעין' (האמרת דגזירת הכתוב הוא שיכריע בשעת המשקל)? - **אלא: רישא במקום שנהגו** (כלומר: אין גזירת הכתוב להכריע בשעת המשקל, אלא במנהגא תליא מילתא: דאם רוצין להכריע בשעת המשקל תחת גירומיו: דאחר מדידה הרשות בידו, ואותו הכרע צריך טפח, דאין הכתוב מקפיד אלא שיוסיף על המשקל או בשעת המשקל או לאחריו כן); **וכי איתמר דריש לקיש - אסיפא איתמר: 'היה שוקל לו עין בעין - נותן לו גירומין'; מנהני מילי** (דצריך להוסיף על המשקל)? **אמר ריש לקיש דאמר קרא: 'וצדק' - צדק משלך ותן לו.**

וכמה 'גירומין'?

אמר רבי אבא בר ממל אמר רב: אחד מעשרה בליטרא [עיי' תוספות]

בלח לעשרה ליטריין (כששוקלין עשרה ליטריין, דהיינו אחד ממאה

(ס"א) ומדמצריך הכרעת טפח במקום שמכריעין דייק הכי: דשיעור אחד ממאה במשקל מכריע טפח, והגירומין במקום הכרעה קיימי. ע"כ) ומלישנא דמתניתין דקתני 'אחד לעשרה בלח' ולא קתני 'אחד מעשרה בלח' דייקין ליה; הלכך: חסורי מחסרא והכי קתני: 'אחד מעשרה לעשרה בלח'; כן נראה בעיני, וטורח היה לתנא להזכיר שתי פעמים 'עשרה', וחסיר האחד).

אחד לעשרה בלח ואחד לעשרים ביבש וכו' : איבעיא להו (ולפרושי סיפא קאמי) : היכי קאמר (מתניתין, דקתני 'אחד לעשרה בלח ואחד לעשרים ביבש') : 'אחד מעשרה בלח - לעשרה דלח, (והוא הדין) ואחד מעשרים ביבש לעשרים דיבש' (דהיינו חלק אחד מארבע מאות) ? או דלמא 'אחד מעשרה (בלח) לעשרה דלח (וכן אחד מעשרה ביבש) ולעשרים דיבש' (דהיינו חלק אחד ממאתים; ואחד מעשרה - אתרוייהו קאי; ונראה משום שהלח נדבק בכלי ואינו מסיף לו הכל - צריך להוסיף לו יותר מביבש) ? תיקו .

אמר רבי לוי : קשה עונשן של מדות (אם עושה בהן עול) יותר מעונשן של עריות (אם נכשל בהן) : שזה (עריות) נאמר בהן (ויקרא יח, כז) 'אל' (דכתיב: את התועבות האל [עשו אנשי הארץ אשר לפניכם ותטמא הארץ]) וזה (ובמדות) נאמר בהן 'אלה' (דכתיב (דברים כח, טו)) [כי תועבת ה' אלקיך כל עושה אלה כל עושה עול] . ומאי משמע דהאי 'אל' קשה הוא ? דכתיב (יחזקאל יז, ג) [ויקח מזרע המלוכה ויכרת אתו ויבא אתו באלה] ואת אילי הארץ לקח (ו'אלה' קשה מ'אל', דמשום הכי הוסיף הכתוב בהן ה' : לרבות ולהגדיל הקישוי) ! גבי עריות נמי הכתיב 'אלה' (ויקרא כ, כט) כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו (הנפשות העשת מקרב עמם) ?

ההוא - למעוטי מדות מכרת (דסלקא דעתא אמינא: כיון דענן מדות נקראו 'תועבות', הוה אמינא הרי הן בכלל [ויקרא כ, כט] 'כל אשר יעשה מכל התועבות' אי לא כתב 'אלה', דמשמע מיעוט, ולא משום גזירה שוה: דאפילו לא כתב 'אלה' לא דיינינן, דאין אדם דן גזירה שוה מעצמו אלא אם כן למדו מרבותיו, ולא מקל וחומר [כפי שמסבירה הגמרא להלן]: דהאי אפשר בתשובה והאי לא אפשר בתשובה, דאין [אולי צ"ל 'ואין'] עונשין מן הדין [ושני טעמים כאן: א] יש פירכא לקו"ח: דהאי לא אפשר בתשובה, וב) אפילו אם תמצי לומר שיש ק"ח - הרי אין עונשין מן הדין!! אלא ממשמעותו, כדפרישית) .

ואלא מאי עודפיהו (דמדות, כיון דבעריות איכא כרת ובדידהו ליכא כרת) ? דהתם (עריות) אפשר בתשובה [עיי' תוספות ד"ה התם] (מועלת תשובה אי עביד ליה תשובה מעלייתא, דכתיב (הושע יד) 'שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם' ואמרינן נמי (מכות דף כג.) : 'כל חייבי כריתות שלקו - נפטרו מידי כריתתן'), (אבל) והכא (מדות: שגזל את הרבים) לא אפשר בתשובה (שהרי תשובתו תלויה בהשבת גזילה, דכתיב 'והשיב את הגזלה' (ויקרא ה) והוא אינו יודע למי יחזיר! ואף על גב דאמרינן: יעשה בהן צרכי רבים - אין זו תשובה מעליא, מאחר שאינו משיב לבעלים, אלא שבידרו לו המוטב) .

ואמר רבי לוי : קשה גזל הדיוט יותר מגזל גבוה : שזה הקדים חטא למעילה וזה הקדים מעילה לחטא (הקדים בו 'חטא' למעילה, דכתיב (ויקרא ה, כא) נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו וגו') [בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו] מיד התחלת הגזל קרי ליה 'חוטא'; משעת כפירה, וגבי הקדש כתיב (ויקרא ה, ט) '[נפש] כי תמעול מעל וחטאה בשגגה [מקדשי ה' והביא את אשמו לה' איל תמים מן הצאן בערך כסף שקלים בשקל הקדש לאשם.]' דאינו נקרא 'חוטא' עד שנהנה !

ואמר רבי לוי : בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם : הקב"ה ברח ישראל בעשרים ושתים וקללן בשמנה (שהקב"ה רחמן וברכותו מרובה מקללתו אבל אדם קללתו מרובה מברכותו) : ברכן בעשרים ושתים (ויקרא כו, ג-יג) מ'אם בחקותי' עד 'קוממיות' (מאל"ף שב'אם' עד תי"ו שב'קוממיות', והיינו בעשרים ושתים אותיות שבאל"ף ב"ת, לבד הכפולות [מנצפ"כ]) וקללן בשמונה : מ'ואם בחקותי תמאסו [ואם את משפטי תגעל נפשכם לבלתי עשות את כל מצותי להפרכם את בריתי] (ויקרא כו, טו) עד '[והארץ תעזב מהם ותרץ את שבתיה בהשמה מהם והם ירצו את עונם יען וביען במשפטי מאסו] ואת חקותי געלה נפשם' (ויקרא כו, מג) (ומי"ו עד מ"ם - שמנה אותיות), ואילו משה רבינו ברכן בשמונה וקללן בעשרים ושתים [עיי' תוספות] : ברכן בשמונה :

(בבא בתרא פט, א)

(דברים כח, א) מ'והיה אם שמוע תשמע [בקול ה' אלקיך לשמר לעשות את כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום ונתנך ה' אלקיך עליון על כל גוי הארץ] ועד (דברים כח, יד) לא תסור מכל הדברים אשר אנכי מצוה אתכם היום ימין ושמאלו ללכת אחרי אלקים אחרים) לעבדם, וקללן בעשרים ושתים (דברים כח, טו) מ'והיה אם לא תשמע [בקול ה' אלקיך לשמר לעשות את כל מצותיו וחקותי, אשר אנכי מצוך היום ובאו עליך כל הקללות האלה והשיגוך] (בפרשת 'והיה כי תבוא') עד (דברים כח, טח) '[והשיבך ה' מצרים באניות בדרך אשר אמרתי לך לא תסיף עוד לראתה והתמכרתם שם לאיביך לעבדים ולשפחות] ואין קונה' (חשוב מו"ו עד ה' כל האלפ"א בית"א דהיינו שנים ועשרים אותיות) .

מקום שנהגו למוד בגסה כו':
>סימן אין מעיינין ואין גודשין [הסדר של סימנים ראשונים אלה הפוך מבגמרא שלנו] באגרדמין ובליתרא שלשה ועשר נפש משקלות ממחק עבה לא תעשו לא יעשה [## צ"ל לא ישהה; תחת המילים בברייתות להלן מסומנים המילים שבסימן על ידי קו תחתון.]<

תנו רבנן [ברייתא זו ושל אחריה דומות לספרי כי תצא פסקא פד מלבי"ם אות קסג]: מניין שאין מוחקין במקום שגודשין (ואפילו מחיל קונה), ואין גודשין במקום שמוחקין (ואפילו מחיל מוכר)?

תלמוד לומר: (דברים כה, טו) [אבן שלמה וצדק יהיה לך] איפה שלמה [וצדק יהיה לך למען יאריכו ימך על האדמה אשר ה' אלקיך נתן לך] (משמע דלא גרסינן הכא 'וצדק', אלא מ'שלמה' נפקא לן שצריך שיהא האיפה שלימה: שלא יבא לידי רמאות: דאם עושין כן - שמא יראו אותן אחרים ויאמרו "כך המנהג" וירמה הלוקח את המוכר או המוכר את הלוקח; והא ליכא למימר דבלא מחיל מיירי ברייתא, דההוא - מ'לא תעשו עול' נפקא: שגזל לו את שלו בידים);

ומניין שאם אמר "הריני מוחק" במקום שגודשין, ולפחות לו מן הדמים (תילתא דגודשא תילתא, דהשתא לא אתי לרמות: כיון דפחת לו משער היוצא - כולי עלמא ידעי דבשביל כך פחת לו, דאין מנהג בעיר למחוק), (וכן כשמוסיף יודעין שבשביל כך מוסיף דאין דרך לגדוש) ו"הריני גודש" במקום שמוחקין ולהוסיף לו על הדמים, שאין שומעין לו? תלמוד לומר: (דברים כה, טו) [אבן שלמה וצדק יהיה לך] איפה שלמה וצדק יהיה לך [למען יאריכו ימך על האדמה אשר ה' אלקיך נתן לך] (לטפויי אתא: וצדק מכל מקום: דאף זה יכול לבא לידי רמאות, דאיכא דחזי במדידה ולא ידע לא בפחת ולא בתוספת; ובספרי יליף לכולהו מ'וצדק' שהוא מיותר).

תנו רבנן [גם זה שם]: מניין שאין מעיינין (לשקול עין בעין) במקום שמכריעין ואין מכריעין במקום שמעיינין?

תלמוד לומר: (דברים כה, טו) [אבן שלמה וצדק יהיה לך] איפה שלמה [וצדק יהיה לך למען יאריכו ימך על האדמה אשר ה' אלקיך נתן לך]

ומניין שאם אמר "הריני מעיין" במקום שמכריעין, ולפחות לו מן הדמים; ו"הריני מכריע" במקום שמעיינין, ולהוסיף לו על הדמים - שאין שומעין לו?

תלמוד לומר: (דברים כה, טו) אבן שלמה וצדק [איפה שלמה וצדק יהיה לך למען יאריכו ימך על האדמה אשר ה' אלקיך נתן לך]

אמר רב יהודה מסורא: לא יהיה לך בביתך (ממון), מה טעם? - משום (דברים כה, יד) [לא יהיה לך בביתך] איפה ואיפה [גדולה וקטנה] (שלוקח בגדולה ומוכר בקטנה בביתך קרא יתירא קדריש); לא יהיה לך בכיסך, מה טעם? - משום (דברים כה, יג) [לא יהיה לך בכיסך] אבן ואבן [גדולה וקטנה], אבל (דברים כה, טו) 'אבן שלמה וצדק יהיה לך איפה שלמה וצדק יהיה לך' [למען יאריכו ימך על האדמה אשר ה' אלקיך נתן לך].

תנו רבנן: <לא> יהיה לך⁶ (אבית דין קמזהר, וקרא יתירא קא דריש, דמצי למיכתב 'לא יהיה לך אבן ואבן כי אם אבן שלמה וצדק') - מלמד שמעמידין אגרדמין (ממונה להלקות ולענוש מעוותי המדות) למדות ואין מעמידין אגרדמין לשערים (שלא ימכרו ביוקר; סברא הוא דאינו צריך: דאם זה רוצה למכור ביוקר - אותו הצריך למעות יתן בזול, וילכו הלוקחים אצלו, וימכור זה בזול על כרחו);

דבי נשיאה אוקימו אגרדמין בין למדות בין לשערים. אמר ליה שמואל לקרנא: פוק תני להו: מעמידין אגרדמין למדות ואין מעמידין אגרדמין לשערים. נפק, דרש להו: מעמידין אגרדמין בין למדות בין לשערים.

אמר ליה: מה שמך? קרנא? תיפוק ליה קרנא בעיניה! נפקא ליה קרנא בעיניה (ואף על גב דאמרינן במסכת שבת (דף קח.): דרב לטייה כשבא מבבל ותהא ליה קרנא אקנקניה - איכא למימר דגרמא ליה הא והא). ואיהו - כמאן סבר?

⁶בעית הגירסא כאן: האם גרסינן 'לא יהיה לך' או גרסינן 'יהיה לך' - היא שאלה על איזה פסוק באה הדרשה: האם על דברים כה, יד: לא יהיה לך בביתך איפה ואיפה גדולה וקטנה? או על דברים כה, טו: אבן שלמה וצדק יהיה לך [למען יאריכו ימך על האדמה אשר ה' אלקיך נתן לך]

כי הא דאמר רמי בר חמא אמר רבי יצחק: מעמידין אגרדמין בין למדות בין לשערים מפני הרמאין (שממתינין עד שימכור אותו המוכר בזול, ואחר כך מוכרין ביוקר; ל"א מפני הרמאין המוכרים ביוקר, ואומרים שהוסיפו במדה, או שנתן חטין יפות למעלה ורעות למטה, או כל מיני רמאות, וכדאשכחן שהיו מעמידין פרהדרין: שהיו מכין בעלי חנויות, והיו אומרים להם: "מכרו בזול!" במסכת יומא (דף ט.) (בירושלמי פ"א)).

תנו רבנן: היה מבקש ממנו ליטרא - שוקל לו ליטרא; חצי ליטרא - שוקל לו חצי ליטרא; רביע ליטרא - שוקל לו רביע ליטרא. מאי קא משמע לן (הא ודאי: מה שקונה - שוקל לו)? דמתקנינן מתקלי עד הכי (בית דין קדמונים התקינו המדות עד כאן, ופחות מכאן שוקלים במטבעות; ואם יבא אדם לתקן בפחות - אין שומעין לו, פן יבואו לרמות ולומר "זהו רביע ליטרא"; אי נמי מתקני מתקלי בענין זה, ולא שליש ליטרא, ולא חמישית ליטרא, מפני שמטעין בהן - בפירוש רבינו חננאל). (לשון אחר: קא משמע לן דמתקנינן מתקלי עד הכי. שהתקינו מדת משקל עד כאן, ואין המוכר יכול לומר ללוקח "לא אשקול לך דבר מועט כזה שאתן לך הכרע בשביל מקח מועט זה"; אבל בפחות מכאן - אין דרך לשקול, ולא יתן לו שום הכרע, דלא חשיב מקח בפחות; ורבינו שמואל פירש: דלא מתקנינן משקלות מועטין דלמא אתי למיטעי בהו; ואף על גב דבמדות קטנות אמרינן לקמן דלא טעו אינשי, שזה חללו מרובה מזה, ואיכא היכרא טובא - במשקלות טעו; ולא נהירא לי)

תנו רבנן: היה מבקש ממנו שלשה רבעי ליטרא, לא יאמר לו "שקול לי שלשה רבעי ליטרא אחת אחת" (כל רביע בפני עצמו) (שאי אפשר לו שלא ישקול בריוח ומפסיד, שאי אפשר לצמצם; ואית דמפרש בשביל ההכרעות, ולא היא: דאם היה יכול לצמצם ההכרעות - חד שיעורא הוה, דרביע הכרע ליטרא הוא מכריע, שהרי ההכרעות הוא טפח מכריע רבע ליטרא, שהוא דבר קל; ואפילו במקום שנוהגין למוד בדקה - הני מילי מדות, אבל משקלות - אין דרך לשקול כי אם הכל ביחד במשקל הגדול), אלא שוקל ליטרא ומניח רביע ליטרא עם הבשר (ונותן ליטרא בכף מאזנים אחד, והבשר ורביע ליטרא בכף שניה; דהשתא איכא שלשה רבעי בשר; ובמקום שאין מכריעין עסקינן, דאי מכריעין - נמצא נותן לו הכרע של אותו רביע שנותן עם הבשר בחנם! ובמקום שמכריעין - נותן שלשה רבעים באחת ומניח בשר בשניה ומכריע).

תנו רבנן: היה מבקש ממנו עשר ליטרין, לא יאמר לו "שקול לי אחת אחת והכריע", אלא שוקל לו כולן בבת אחת ונותן הכרע אחד לכולן (משום דאי אפשר לצמצם, ומפסיד המוכר, כדפרישית).

תנו רבנן: נפש מאזנים (הוא ברזל החלול שהלשון קבוע בו) תלויה באויר שלשה טפחים (שהיו שלשה טפחים מן הקנה לגג הבית; ובמאזנים גדולות ששוקלין בהן נחשת וברזל עסקינן, כדלקמן: שהן תלויות בגג הבית וקבועות שם; לפיכך צריך הרחקת שלשה טפחים מן הגג: שלא תגע בגג כשיכריעם), וגבוהה מן הארץ שלשה טפחים (שלא יגע בקרקע בשעת הכרעה), וקנה (הוא הקנה שהלשון קבוע באמצעיתו, ושתי המיתנות תלויין בראשיו) ומתנא (הן החבלים שהכפות תלויות בהן) שלה שנים עשר טפחים (ארבעה טפחים הקנה, וארבעה טפחים כל אחד מן החבלים התלויות בשני ראשי הקנה; אבל אי הוי פחות - אין מכריע המאזנים בשביל דבר מועט מתוך שהמשקל מרובה);

ושל צמרים (מוכרי צמר במשקל) ושל זגגין (מוכרי כלי זכוכית) תלויה באויר שני טפחים וגבוהה מן הארץ שני טפחים וקנה ומתנא שלה - תשעה טפחים;

ושל חנווני ושל בעל הבית תלויה באויר טפח (דכך צריך להכריע), וגבוהה מן הארץ טפח, וקנה ומתנא שלה ששה טפחים; ושל טורטני (מאזנים של כסף וזהב וקטנות הן; 'טורטני' - הצורף קרוי כן; וכל אחת לפי מה שהן גדולות צריכות להרחיק מן הגג ומן הקרקע לפי ששוקל בהן משקל כבד ומכריע יותר) תלויה באויר שלש אצבעות (ואף על גב דאינו יכול להכריע כי אם שלש אצבעות: דכי אמרינן דצריך להכריע טפח - הני מילי בשר ומיני מאכל, אבל באלו - אינו צריך כי אם דבר מועט), וגבוהה מן הארץ שלש אצבעות וקנה ומתנא שלה איני יודע (תנא דברייתא קאמר ליה).

(ומתמה תלמודא: ואלא הך קמייטא דמאי (כיון דקחשיב צמרים וזגגין וחנונים ובעל הבית וצורפי זהב וכסף)?

(בפירוש זה העמוד יש פרישות נכריות מהופך ומבולבל והספרים שונות, זה אומר בכה וזה בכה; וכן יש עוד שלש הלכות בפרק זה אשר הם כאלו, וכאשר מצאנו בהעתק ישן דפסנו והלכנו אחריו):

(בבא בתרא פט, ב)

אמר רב פפא: דיגרומי (הן צורפי נחושת וברזל: נפחים ששוקלין חתיכות גדולות של מאה ליטראות ביחד).

אמר רבי מני בר פטיש: כדרך שאמרו לענין איסורין (דאסור לשקול אם לא עשוין בענין זה) - כך אמרו לענין טומאתן (דאין מקבלין טומאה אם אין עשוין כך: דלא חשיבי כלי, כיון דאסור לשקול בהן) .

מאי קא משמע לן? תנינא (במסכת כלים פרק כ"ט ולענין טומאה נשנית) : 'חוט מאזנים של חנוני' (הוא החבל שתלויות בו בגג) ושל בעלי בתים - טפח (כדתניא לעיל: 'ושל בעל הבית תלויה באויר טפח' וכיון דאשמעינן בשל בעל הבית דמקפיד בחוט שיהא ראוי לשקול - הוא הדין לכל הני דלעיל) ' ? (שיעור) קנה ומתנא שלה איצטריכא ליה (אשמועינן רבי מני דאית להו הקפדה לענין טומאה, כמו למשקל; ובמקום דקתני 'איני יודע' - הוי ספק טומאה, והשאר דקתני בברייתא דלעיל), דלא תנן (במסכת כלים) .

תנו רבנן: אין עושין משקלות לא של פֶּעֶץ (בדיל אשטיין) ולא של אבר (פלומב"א) ולא של גיסטרוֹן (מיני מתכות מעורבבים), ולא של שאר מיני מתכות (מפני שפוחתין והולכין); אבל עושה הוא של צונמא (אבן) ושל זכוכית .

תנו רבנן: אין עושין המחק (רשטייר"א בלע"ז שמוחקין בו את המדה) של דלעת מפני שהוא קל (ואינו נכנס כל כך במדה, ולכך אינו מוחק יפה ומפסיד המוכר), ולא של מתכת מפני שהוא מכבד, אבל עושהו של זית ושל אגוז של שקמה ושל אשכרוע (בוישב"ל) .

תנו רבנן: אין עושין את המחק צדו אחד עב וצדו אחד קצר (מפני שהקצר נכנס בתוך התבואה ומוחק יפה, והעב אינו נכנס כל כך ואינו מוחק יפה, ואם צדו אחד עב וצדו אחד קצר - כשהוא קונה ימוחק בעב, וכשהוא מוכר ימוחק בקצר! אלא שניהן עבים או שניהן קצרים כפי המנהג); לא ימוחק בבת אחת (בפעם אחת ובמהרה שאינו מוחק יפה), שהמוחק בבת אחת רע למוכר ויפה ללוקח, ולא ימוחק מעט מעט (כגון מוחק רוחב טפח לבד, ומגביה את המחק, וחוזר וכובש את המחק ומוחק טפח, אלא בפעם אחת ובנחת; אי נמי בשתי פעמים, כגון מוחק עד חצי המדה ומגביה המחק וחוזר ומוחק חצי המדה השני) - שרע ללוקח ויפה למוכר; על כולן (על כל מיני עוולות הללו) אמר רבן יוחנן בן זכאי: אוי לי אם אומר אוי לי אם לא אומר: אם אומר - שמא ילמדו הרמאים, ואם לא אומר - שמא יאמרו הרמאים "אין תלמידי חכמים בקיאים במעשה ידינו" (ומתוך כך יבאו לרמות יותר) .

(וקבעי גמרא:) איבעיא להו: אמרה (רבן יוחנן לבסוף) או לא אמרה (דמעיקרא הוה מספקא ליה אם יאמר או לא, ולבסוף מי איפשיט ליה) ?

אמר רב שמואל בר רב יצחק: אמרה, ומהאי קרא אמרה (הושע יד, ו) [מי חכם ויבן אלה, נבון וידעם] כי ישרים דרכי ה' (דברי תורה) וצדיקים ילכו בהם (יזהרו בהם שלא לרמות הבריות) ופושעים יכשלו בהם (ילמדו לרמות) .

תנו רבנן: (ויקרא יט, לה) לא תעשן עול במשפט במדה במשקל ובמשורה: 'במדה' - זו מדידת קרקע (שהרי מדת כלי כתב לקמיה, דהיינו 'משורה' כדכתיב: 'ומים במשורה תשתה' (יחזקאל ד)) : שלא ימדוד (לשני לקוחות שלקחו קרקע בשותפות או לאחד משני אחין שחלקו) לאחד בימות החמה ולאחד (ולאחר באותו חבל עצמו) בימות הגשמים (שבימות החמה החבל יבש, וקצר יותר מבימות הגשמים; ורבינו חננאל פירש: בימות הגשמים הקרקע כוץ ובימות החמה הקרקע מתבקע בפתיחיו ומוסיף במדתו); 'במשקל' - שלא יטמין משקלותיו במלח (שמכבדן); 'במשורה' - שלא ירתיח (שלא ישפוך המוכר את היין בחוזק, ומגביה לתוך משורתו של לוקח, מפני שעולה הקצף: אשקומ"א בלע"ז, ונראה כמלא); וקל וחומר: ומה משורה, שהיא (קטנה כל כך): אחד משלשים וששה בלוג (שלשים וששה יש בהן בלוג), הקפידה עליו תורה (הקפידה תורה ברתיעה שלה שהיא פחותה ממאה בלוג) - קל וחומר (קל וחומר ברתיעת כלי גדול כגון) להין (או אפילו) וחצי הין (או אפילו) ושלישית ההין ורביעית ההין ולוג וחצי לוג ורביעית ~~חצי~~ [ו] תומן [הב"ח] (שמינית הקב חצי לוג) ועוכלא (לקמן מפרש) (גרסינן בתוספתא) .

אמר רב יהודה אמר רב: אסור לאדם שישעה מדה חסרה או יתרה בתוך ביתו (דזימנין דאתי למדוד; ומיהו קרא לא אזהר 'גדולה' ו'קטנה' אלא כשיתקנה לו על מנת למוד בהן; דאי לא תימא הכי - מאי אצטריך ליה למימר?), ואפילו היא עביט של מימי רגלים (דאיכא למיחש פעמים שרוחצו ומעביר טינופו ומודד בו; הלכך אין לו תקנה אלא שבירה) .

אמר רב פפא: לא אמרן אלא באתרא דלא חתימי (שאין ממונה של מלך עושה חותם במדות; הלכך אסור: דאתי לרמוי), אבל באתרא דחתימי, אי לא חזי חתימה - לא שקיל (לוקח, ומותר לשהות); ובאתרא דלא חתימי נמי לא אמרן אלא דלא מהנדסי (הולכין ובאין ממונים של מלך לבדוק את המדות, כמו 'זימנין דמהנדסי בהדי הדדי' ב'אלו טריפות' (חולין דף מג.)), אבל מהנדסי - לית לן בה. ולא היא! זימנין דמיקרי בין השמשות (שהכל טרודין, ואין רואהו; אי נמי" הלוקח עצמו, מתוך טרודו - אינו נותן אל לבו) ומיקרי ושקיל (והלכך יבא המוכר לרמות בו).

מדות נפח לבבא בתרא פט-צ

מדות היבש	מדות הלח	קבים	לוגים	ביצים
כור=30 סאין				
איפה = 3 סאין				
סאה		6	24	144
תרקב [חצי סאה]	הין	3	12	72
חצי תרקב	חצי הין	1½	6	36
קב	שלישית הין	1	4	24
	רביעית ההין		3	18
חצי קב			2	12
רובע קב	לוג	¼	1	6
תומן	חצי לוג	1/8	½	3
חצי תומן	רביעית לוג	1/16	¼	1½
עוכלא			1/5	1.2
	שמינית הלוג	1/32	1/8	3/4
	קורטוב לרשב"ם	1/64	1/16	3/8
	קורטוב לגירסתנו	1/128	1/64	3/32

תניא נמי הכי: 'לא ישהה אדם מדה חסרה או יתרה בתוך ביתו - ואפילו היא עביט של מימי רגלים, אבל עושה הוא סאה' (יחצי סאה) לא גרסינן, דהיינו 'תרקב': תרי קב, היינו שלשה קבין), תרקב, וחצי תרקב (קב ומחצה), וקב (דלא אתי למיטעי בחצי תרקב, כדלקמיה, דביתלתא לא טעו אינש), וחצי קב, ורובע, (גירסת הרשב"ם: 'וחצי רובע' [ופירש: היינו שמינית הקב: חצי לוג], ותומן, וחצי תומן,

(בבא בתרא צ, א)

ועוכלא; (תומן) איכא למימר היינו שמינית הלוג, דלקמן, ו'עוכלא' לקמיה מפרש: אחד מחמשה ברובע; וקשיא לי: דאם כן כמו שכתוב בספרים שלנו - מאי האי דקפריך לקמן 'תומן ועוכלא לא ליעבד' - ומשום דטעו אינשי בריבעא קפריך לה, והאי - לאו קושיא היא: שהרי התומן גדול מן העוכלא יותר מכפלים, אם שמינית הקב הוא ואם שמינית הלוג הוא, היינו עוכלא; ועוד: אם שמינית הקב הוא - היינו חצי רובע! אלא הכי גרסינן בתוספתא ובפירושי רבינו חננאל: 'קב וחצי קב ורובע ותומן וחצי תומן ועוכלא; וכמה היא עוכלא? אחד מחמשה ברובע; ופירושה: קב = ארבעה לוגין; ולוג = ששה ביצים; נמצא הקב = כ"ד ביצים, וחצי קב = שני לוגין, ורובע - היינו לוג = ששה ביצים; כל 'רובע' = רובע הקב, וכל 'רביעית' שבגמרא = רביעית הלוג, וכן 'תומן' = שמינית הקב, דהיינו חצי רובע; וחצי רובע לא גרס ליה בהדיהו, דהיינו 'תומן', אבל 'שמינית' - לשון נקבה, היינו שמינית הלוג; והיינו דקתני לקמיה גבי לוג 'רביעית' ו'שמינית'; אבל הכא - גבי קב - גרס 'רובע' ו'תומן', והתומן = חצי לוג: שלשה ביצים, וחצי תומן = ביצה ומחצה; וכמה היא 'עוכלא'? אחד מחמשה ברביע (ועוכלא אחד מחמשה ברובע הקב, כלומר: אחד מחמשה בלוג, היינו ביצה וחומש ביצה, שהלוג = ששה ביצים; וכן פירש רבינו חננאל, ועיקר; והשתא לא עדיף חצי תומן על עוכלא כי אם חומש: שחצי תומן = ביצה ומחצה, שהן שבעה חומשין וחצי חומש, דהיינו חמשה חומשין וחמשה חצאי חומש, והעוכלא היא ביצה וחומש ביצה, דהיינו ששה חומשין, שהן ארבעה חומשין וארבעה חצאי חומש; נמצא חצי תומן יתר על עוכלא חומש וחצי חומש ביצה, ואישתכח דלא עדיף מיניה ריבעא אלא חומשא! והכי פרכינן לקמן: חצי תומן ועוכלא לא נעביד, דכיון דטעו אינשי בריבעא, כל שכן דטעו בחומשא!); ובמדת הלח הוא עושה הין (י"ב לוג הוא, דהיינו נמי תרקב), וחצי הין (היינו חצי תרקב), ושלישית ההין (דהיינו קב לקמיה מפרש למה התקינו), ורביעית ההין (היינו שלשה לוגין; והא דלא עביד נמי חצי רביעית ההין, דהיינו לוג ומחצה - משום דאתי למיטעי בחצי קב דיבש, דהיינו שני לוגין; ואמרינן לקמן דבריבעא טעו אינש), ולוג (היינו נמי רובע הקב דלעיל), וחצי לוג (היינו 'תומן' דיבש), ורביעית (היינו 'חצי תומן' דאמרו לעיל: ביצה ומחצה), ושמינית (היינו חצי ביצה ורביע ביצה; אבל יבש אין דרכו למדוד בכלי קטן כל כך, אלא נמכר באומד או במשקל אם דבר יקר הוא), ואחד משמונה בשמינית (וחצי שמינית' גרסינן בתוספתא),

וזהו 'קורטוב' (הנזכר בהרבה מקומות: 'אבעים טאה חסר קורטוב שנפל לתוכו קורטוב יין' בפרק שני דחולין דף כו.) ובפרק קמא דמכות (דף ג:);

ולעבד נמי קביים (דליהוי שלישית הסאה, כי היכי דתקון שלישית ההין) ? (ומשני:) אתי לאיחלופי בתרקב (דהוא שלשה קבין, וגדול שליש מקביים, וימדוד לו מוכר בקביים תחת תרקב).

אלמא טעו אינשי תילתא? אי הכי - קב נמי לא ליעבד דאתי לאיחלופי בחצי תרקב (דהיינו קב וחצי, ואינו פחות מקביים שליש אלא רביע, ואתי למיטעי) ! ?

אלא קביים - היינו טעמא דלא עבד: דאתי לאיחלופי בחצי תרקב! אלמא טעי איניש ריבעא - אי הכי, חצי תומן ועוכלא [שניהם כאחד] לא ליעבד (נראה בעיני דהכי גרסינן: אי הכי חצי תומן ועוכלא לא ניעבד: שהחצי תומן אינו גדול אפילו רביע, כי אם חומש, כדפרישית לעיל, וכל שכן דאתי למיטעי) ! ?

אמר רב פפא: מדות קטנות - בקיאי בהו אינשי (שמתוך קטנותו יודעין בהו לשער כמה מחזיק, ולא אתי לרמות).

שלישית ההין [ו] רביעית ההין [שניהם כאחד] לא ליעבד (רביעית ההין פחותה משלישית ההין רביע, ואתי למיטעי) ?

כיון דהו במקדש (כדאמרן לעיל דף פו:): שנתות היו בהין: עד כאן לפר, עד כאן לאיל, עד כאן לכבש - דהיינו חצי, ושלישית, ורביעית ההין) - לא גזרו בהו רבנן.

במקדש נמי ליגזור?

כהנים זריזין הן.

אמר שמואל: אין מוסיפין על המדות יותר משתות ולא על המטבע יתר משתות (אם באו אנשי העיר להוסיף על כל המדות - בין גדולות בין קטנות - לפי חשבון אחד מכור עד רביעית, ולשבר מדות הראשונות, דלא ליתי למיטעי - אין מגדילין כי אם שתות יותר: שמי שהחזיק חמשה ביצים - יחזיק עתה ששה; וטעמא מפרש לקמיה), והמשתכר (כגון חנוני הקונה יין ופירות מן הסיסון הרבה ביחד כדי למכור מעט מעט) - אל ישתכר יותר משתות (ו[כגון שלא הוקר השער, אבל אם לקח בשעת הגורן, ועכשיו הוקיר - ישתכר אפילו כפליים: כפי שהשער הולך; ותקנת חכמים היא זו שלא ישתכר יותר]).

'אין מוסיפין על המדות יותר משתות' - מאי טעמא? אילימא משום אפקועי תרעא (שמביאים תבואה לכאן, כשיראו שהוסיפו המדות - ויקירו, ומשכנסו היוקר - מוקירין יותר מכדי תוספת) - שתות נמי לא (משום האי טעמא גופיה) ! ? אלא (להכי אין מוסיפין יותר משתות) משום אונאה (משום דאותו מכר דהוי עכשיו אונאה, אין שניהם חוזרין כשאין מוסיפין אלא שתות): דלא ליהוי ביטול מקח (אם נוסיף יתר על שתות; ולא נכון לעשות תקנה שיבטלו על ידה המכירות; והיכי דמי: כגון החמרים שמביאין תבואה לכאן רגילים ליתן חמשה קבין בחמשה [דינר], וכשהוסיפו המדות שתות, והן לא ידעו - יתנו כמו כן חמשה קבין בחמשה דינר, ונמצא שנתאנה שתות: דששה קבין יש בהני חמשה, ויחזור לו פשוט, ויהיה המכר קיים! אבל אם הוסיפו על החמשה קבין קב וחצי - הרי נתאנה יתר משתות, ובטל המקח); (ואפילו אם יוסיפו על המדות פחות משתות - ליהוי ביטול מקח: והאמר רבא: 'כל דבר שבמדה (שהוטעה במדה) ושבמשקל ושבמנין - אפילו פחות מכדי אונאה (דהיינו פחות משתות דהוי מחילה בחפץ הנמכר באומד) - (הכא) חוזר (משום דטעות גמור הוא; ושניהן נמי חוזרין) ' (אלא 'משום דפחות מכדי אונאה הוי מחילה לגמרי' לא נתכוין רבא, אלא לאפוקי ממחילה; ומיהו מקח טעות הוי, לחזור שניהן, דהא לרבא לית ליה חזרה במי שנתאנה טפי מן המאנה, דפסק רבא בפרק 'הזהב' (בבא מציעא דף נ:): 'הלכתא: שתות קנה ומחזיר אונאה' אבל בפחות משתות הוי מחילה; וביותר משתות שניהן חוזרין) ! ? אלא דלא ליהוי פסידא לתגרא (שבא מעיר אחרת, ואמרן דמשתכר שתות; ובשלא הוסיפו כי אם שתות, והוא לא ידע ומכר כמו שהיה רגיל עד עכשיו - לא איבד כי אם שתות שהיה לו להרויח, ולא הפסיד מקרן שלו כלום; אבל אם הוסיפו יותר משתות - אית ליה פסידא מקרן שלו).

(ומתמה גמרא:) פסידא הוא דלא ליהוי ליה, רוחא לא בעי (כלומר: להכי חשו: דלא יפסיד מקרן שלו כלום, אבל לריוח שלו לא חשו חכמים אם לא ירויח) ? זבן וזבין

תגרא איקרי (בתמיה: משל הוא: וכי לכך קנה התבואה רחוק מכאן, שיתננה כאן באותן דמים כדי שיקרא 'תגר', ולהרויח אינו חושש? הא ודאי אין לך פסידא גדולה מזו: שטורח ואוכל ואינו מרויח! והכי הוי להו למימר: אין מוסיפין על המדות שתות כי אם פחות משתות כדי שירוויח התגר פורתא) ?

אלא אמר רב חסדא: שמואל - קרא אשכח ודרש (דאמר 'מוסיפין שתות'; והלכך מותר להוסיף שתות, דלא חייש קרא אתגר אם יטעה בתוספת ולא ירויח; ומיהו יותר משתות אין מוסיפין, משום פסידא דתגרא, שהרי לא התיר הכתוב [כן נראה הטעם בעיני]: (יחזקאל מה'יב) והשקל (סלע) עשרים גרה (מעות קטנות שיש מהן חמשה בדינר); עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה

וחמשה שקל (שלש חשבוניות הללו ביחד) המנה יהיה לכם (ויש לומר דיש מקומות שהמנה חמשה עשר סלעים, ויש עשרים סלעים, ויש חמשה ועשרים; לכך נאמר: שלשת המנים הללו - המנה של קודש יהיה לכם);

(בבא בתרא צ, ב)

[ומבאר רב חסדא את חשבוננו של שמואל: בפסוק כתוב: $60=20+25+10+5$ שקל, ובכל שקל – 4 דינר, כלומר: 240 דינר;] **מנה? מאתן וארבעין הו** (בתמיה: וכי הוי המנה ששים שקלים, דהיינו מאתן וארבעין דינר? שהשקל = ארבעה דינר, והא קיימא לן מנה = כ"ה סלעים, דהיינו מאה זוזי, כדאמרינן (כתובות דף י.): לבתולה מאתים ולא למנה מנה)? ! - **אלא שמע מינה תלת: שמע מינה: מנה של קדש כפול היה** (חמשים שקלים; וחמשה שקלים המיותרין - הן תוספת שתות שהוסיפו על מנה של חול חמשה סלעים, על כ"ה - דהיינו שלשים סלעים; וכשאתה כופל את של קדש - הוי ששים שקלים), **ושמע מינה: מוסיפין על המדות** (ועל המטבעות, וליכא איסורא משום רווחא דתגר דלא מרויח מידי, דאקראי בעלמא הוא שלא ישמע התגר, ובמידי דלא שכיח לא חשו, שהרי הכל ידעו שהוסיפו שתות, ולא יבאו לסעות), (ומיהו) **ואין מוסיפין יותר משתות** (דאיכא פסידא דתגר, והכתוב לא התיך; והאי **ואין מוסיפין** פירוש: בעלמא, ואינו מחשבון 'שמע מינה תלת' אלא פירוש הוא: דאף על גב דשמע מינה דמוסיפין - אסור להוסיף יותר משתות, כדמפרש לקמיה: דהאי תוספת - שתותא מלבר הוא: על חמשה שקלים הוסיפו שש מעלמא, כגון על חמשים שקלים דהיינו חמש פעמים עשרה - הוסיפו עוד עשרה, והיו ששים; אבל שתותא מלגיו - זהו שתחלוק את החמשים בששה חלקים, ומגיע לכל חלק שמנה שקלים ודינר - הוסיף אחד מששה חלקים שבתוך החמישים על החמשים והוי נ"ח סלעים ודינר), **ושמע מינה: שתותא מלבר** (מוסיפין, וכל שכן פחות, ובלבד שישברו מדות הראשונות; אבל טפי אין מוסיפין משום פסידא דתגר) .

רב פפא בר שמואל תקין כיילא (מדה) בר תלתא קפיזי (תשעה לוגין; דקפיזא הוא קב חסר לוג, דהיינו שלשה לוגין, כדאמר במסכת שבת (דף קג.): 'דחק קפיזא בקבא'). **אמרו ליה: והא אמר שמואל 'אין מוסיפין על המדות יותר משתות'** (וזה נוסף על חצי תרקב שליש: דחצי תרקב היינו קב וחצי, שהן ששה לוגין; ואית דמפרשי 'קפיזא' = לוג; תלתא קפיזי - שלשה לוגין, דהוה ליה תוספת שליש על חצי קב דלעיל, דהיינו שני לוגין)? (הכי נמי הוה מצי לאקשוויי: והא אתי למיטעי בקב שהוא יתר רביעי? וללישנא קמא נמי: הא אתי למיטעי בתרקב, דהוי י"ב לוגין, וטעי איניש בריבעא; אלא משום דאמר שמואל בהדיא קפריך מינה, אבל ההיא פירכא - מכללא דברייתא שמעינן לה.) **אמר להו: אנא - כיילא חדתא תקיני** (שאין בעיר הזאת מדה אחרת דליהוי תוספת, ולא יבא לידי הפסד תגר, וגם לא לסעות בריבעא, שאין בעיר הזאת לא חצי תרקב דליהוי מוסף עליו שליש, ולא תרקב דליהוי פחות רביעי, דליתי למיטעי (כן נראה בעיני)). **שדריה לפומבדיתא ולא קבלוה** (אף על פי שאין בעיר הזאת תרקב וחצי תרקב); **שדריה לפאפוניא וקבלוה, וקרו ליה 'רוז פפא'** ('רוז' - לשון מדה הוא באותו המלכות; ואית דגרס 'רוז פפא', כלומר: עצת רב פפא, ולא נהירא: דאינו לשון גמרא) .

>סימן: אוצרי פירות אין אוצרינ ואין מוציאין ואין משתכרינ פעמים בביצים מתריעין ולא מוציאין [תחת המילים בברייתות להלן מסומנים המילים שבסימן על ידי קו תחתון] **תנו רבנן: אוצרי פירות** (שקונין בשוק לאצורם למכור ביוקר, וגורמין שמתייקר השער, ואיכא הפסד עניים; ונראה לי דבעיר שרובה ישראל מיירי), **ומלוי ברבית, ומקטיני איפה, ומפקיעי שערים** (מוסיפין על השער) - **עליהן הכתוב אומר** (עמוס ח,ה) **לאמר מתי יעבור החדש ונשבירה שבר** (כלומר: נמכור ביוקר לסוף חדש, אחר ימות הגורן; והיינו 'מפקיעי שערים': דלחדש לא מיקרי 'אוצרי פירות', והשבת ונפתחה בר (כלומר: מתי תגיע שנת השמטה, ונפתחה אוצרות בר - והיינו 'אוצרי פירות'), להקטין איפה (היינו 'מקטיני איפה'), ולהגדיל שקל (נראה לי דהיינו 'מלוה ברבית': שמגדיל שקלו על ידי הלואת רבית; דאי משום להגדיל שקל ממש - מ'מקטיני איפה' שמעת לה, ומ'מאזני מרמה' שמעת נמי אונאת משקלות), **ולעות מאזני מרמה, וכתוב** (עמוס ח,ז) **נשבע ה' בגאון יעקב אם אשכח לנצח כל מעשיהם. אוצרי פירות - כגון מאן?** **אמר רבי יוחנן: כגון שבתא אצר פירות** [עיי' מהרש"ל] (כדי למכור לעניים ביוקר; אבל כגון דאצר פירי בשעת הזול ומוכרן בזול לעניים בשעת היוקר, כדלקמן - אף על פי שגורם יוקר השער - מותר) .

אבוה דשמואל מזבין להו לפירי בתרעא חרפא (בשער המוקדם, דהיינו בשעת הגורן) **כתרעא חרפא** (כי חרפא, בזול, כדי שימכרו גם הכל ויזדלזל השער כל השנה); **שמואל בריה משהי לפירי ומזבין להו בתרעא אפלא כתרעא חרפא** (שמואל מאצר הוא לפירי של שדותיו, ומזבין להו בתרעא אפלא: בעת היוקר - כדתרעא חרפא: כשעת הזול [במחיר הזול]; ומיהו מן השוק לא הוה מאצר בשעת הגורן, דמכל מקום מוקיר השער קצת, ויצא שוכרו בהפסדו; כן נראה בעיני; ומיהו איסור ממש ליכא); **שלחו מתם טבא דאבא מְדַכְרָא** (טובים מעשה האב ממעשה הבן): **מאי טעמא? תרעא דרווח רווח** (שהאב גורם מתחלה שלא יוקר השער: דכיון דרווח והחל השער - רווח עוד כל השנה, אבל משהוקר השער - אינו יכול להזדלזל מהרה) .

אמר רב: עושה אדם את קבו אוצר (את קבו' מה שמלקט משדותיו; ולישנא מעליא נקט, כלומר: אותו מעט שנתן לו הקב"ה ואין איסור, אלא שלא יקח מן השוק על מנת לאצור; ומיהו לפרנסת ביתו יכול לקנות אם אין לו משדותיו).

תניא נמי הכי [תוספתא עבודה זרה פ"ה מ"א]: אין אוצרינ פירות דברים שיש בהן חיי נפש, כגון יינות שמנין וסלתות, אבל תבלין, כמון ופלפלין – מותר; במה דברים אמורים? בלוקח מן השוק; אבל במכניס משלו – מותר; ומותר לאדם לאצור פירות בארץ ישראל שלש שנים: ערב שביעית ושביעית ומוצאי שביעית (לקנות בששית לצורך ששית ושביעית ושמינית למכור לעולם פן ימותו בשביעית ובשמינית ברעב, דהא מפירות שמינית לא אכלי עד סוף השנה), ובשני בצורת – אפילו קב חרובין לא יאצור (לא יכניס, ומיהו ישייר לעצמו כדי הוצאתו לשנה), מפני שמכניס מארה בשערים. אמר ליה רבי יוסי ברבי חנינא לפוגא שמעיה (ובארץ ישראל היה, וסבירא ליה: קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא, וכמאן דאמר במגילה (דף י'). 'שמעתי שמקריבין אף על פי שאין בית'): "פוק* אצר לי פירי" שלש שנים: ערב שביעית, ושביעית, ומוצאי שביעית.

* [אמר לפגא שמעיה "פוק": אולי "פוגא" הוא סוג אמרכל, קניין, היוצא לקנות?]

תנו רבנן: אין מוציאין פירות מא"י דברים שיש בהן חיי נפש, כגון יינות שמנים וסלתות; רבי יהודה בן בתירא מתיר ביין, מפני שממעט את הטיפלה (דנכנס יין יצא סוד); וכשם שאין מוציאין מארץ לחו"ל – כך [עיי' תוספות] אין מוציאין מארץ ישראל לסוריא [עיי' תוספות] (דכבוש יחיד לא שמיה כבוש); ורבי מתיר

(בבא בתרא צא, א)

מה יפרכיא (אחרונה של א"י) לה יפרכיא (ראשונה של סוריא דכיון דסמוכים כל כך מותרין).

תנו רבנן: אין משתכרים בארץ ישראל בדברים שיש בהן חיי נפש, כגון יינות שמנים וסלתות (אין משתכרין לקנות יין ושמן וסלתות מבעל הבית למכור בשוק, אלא בעל הבית עצמו ימכור לצריכין, כמו שימכור לחנוני; ומיהו לקנות חטין ולעשות פת – מותר; דכיון דאיכא טירחא – שרי; אבל למכור הדבר בעין, כמו שקונה אותה מבעל הבית – אסור, דהא בעל הבית נמי מצי מזבין ליה בלא טורח).

אמרו עליו על רבי אלעזר בן עזריה שהיה משתכר ביין ושמן; 'ביין'?

סבר לה רבי יהודה (בן בתירא: הלואי שיוקיר ולא יקנו ממנו); 'בשמן'?

באתריה דרבי אלעזר בן עזריה שכיח מיסחא.

תנו רבנן: אין משתכרין פעמים (לקמיה מפרש) בביצים (נראה לי משום דביצים אין בהם חיי נפש כל כך, וגם טורח מרובה וריוח מועט הוא לעני המחזר בעיירות לקנות ביצים, ולכך התירו לו להשתכר יותר משתות).

אמר מרי בר מרי: פליגי בה רב ושמואל: חד אמר: על חד תרי (מה שלקח בדינר לא ימכור בשני דינרים), וחד אמר תגר לתגרא (אלא תגר ראשון ימכור לצריכין, אבל לא לתגר אחר, דיש כאן ריוח שתי פעמים: לתגר ראשון ולתגר שני, ומוקירן יותר מדאי; אבל בשאר דברים – מותר, שאם יוקיר זה - ימצא אחרים שימכרו בזול)

תנו רבנן: מתריעין (בתפלה) על פרקמטיא (שהחלה: הבגדים טובים שהחלו, דאין כאן הפסד לעניים אם יוקירו) ואפילו בשבת.

אמר רבי יוחנן: כגון כלי פשתן בכבל ויין ושמן בארץ ישראל. אמר רב יוסף: והוא דזל (כל כך) וקם עשרה בשיתא (דקים עשרה בגדים בדמי שיתא: שהחלו קרוב למחצה).

תנו רבנן: אין יוצאין מארץ לחו"ל (שמפקיע עצמו מן המצות) אלא אם כן עמדו סאתים בסלע. אמר רבי שמעון: אימתי? - בזמן שאינו מוצא ליקח, אבל בזמן שמוצא ליקח – אפילו עמדה סאה בסלע לא יצא; וכן היה רבי שמעון בן יוחאי אומר: אלימלך מחלון וכליון – גדולי הדור היו, ופרנסי הדור היו; ומפני מה נענשו? מפני שיצאו מארץ לחוצה לארץ, שנאמר (רות א, ט) [ותלכנה שתיהם עד בואנה בית לחם והי כבואנה בית לחם] ותהם כל העיר עליהן ותאמרנה הזאת נעמי; מאי 'הזאת נעמי'?

אמר רבי יצחק: אמרו: חזיתם נעמי, שיצאת מארץ לחו"ל, מה עלתה לה?

ואמר רבי יצחק: אותו היום שבאת רות המואביה לארץ ישראל מתה אשתו של בעז (ולאשמועינן אתא שהקב"ה מקדים רפואה למכה, ויש לו לאדם לבטוח בהקב"ה), והיינו דאמרי אינשי: 'עד דלא שכיב שיכבא (קודם שימות המת) - קיימא מנו בייתה (עומד ומזומן כבר הממונה על ביתו ועומד במקומו)'.
אמר רבה בר רב הונא אמר רב: אבצן (מן השופטים הוא בספר שופטים [יב,ח]) זה בעז;

מאי קא משמע לן (מה ריוח יש בדבר, ומה אנו למידין שום מצוה מכאן)?
כי אידך דרבה בר רב הונא, דאמר רבה בר רב הונא אמר רב: מאה ועשרים משתאות עשה בעז לבניו, שנאמר (שופטים יב,ט) והיו לו שלשים בנים ושלשים בנות שלח החוצה ושלשים בנות הביא לבניו מן החוץ וישפט את ישראל שבע שנים, ובכל אחת ואחת עשה שני משתאות: אחד בבית אביו ואחד בבית חמיו (מאה ועשרים משתאות לששים בנים ובנות: לכל אחד שתי סעודות סעודת אירוסין, שהיא מצוה, כדאיתא בפסחים (דף מט.), וסעודת נשואין: כל שבעת ימי המשתה קרי סעודה אחת; יש לשונות אחרים ואין בהן ממש), ובכולן לא זימן את מנוח; אמר: 'כודנא עקרה (פרדה עקרה) - במאי פרעא לי' (אין לו בנים שיזמין לו לסעודתן) [זו אימרה עממית, כנראה; ויש לפרש כאן, שאמר בעז: מנוח יצטרך לתת לי מתנות הרבה, ולי לא תהיה דרך להחזיר לו]!?

תאנא: וכולן מתו בחייו (ולא גרס 'תנא'; ומסקנא דמלתא דרבה בר רב הונא היא; והכי הוה קים להו); והיינו דאמרי אינשי: בחיין דילדת שיתין (שסופן למות) שיתין למה ליך (מה בצע בלידתן)? איכפל (ונסיב אשה אחרת) ואוליד חד דמשייתין זריז (והיינו עובד, שהוליד בועז מרות, ויצא ממנו דוד מלך ישראל; ואיכא דפתרי ליה בשמשון דזריז משייתין דאבצן; ולא נהירא כלל).

(כדרבה בר רב הונא כו'. דקאמר שכל בניו [של אבצן] מתו בחייו; ומדקאמר 'אבצן זה בועז', וכתב בבוועז שנשא רות, ואף על פי שהיו לו עדיין בנים הרבה - אשמעינן (יבמות סב:): שאם נשא אדם אשה בבחרותו - ישא אשה בזקנותו, כמו שעשה אבצן, דהיינו בועז, לפי שהיה ירא שמיא ימותו בניו מאשתו ראשונה בחייו ולא יהיה לו זכר, וכתב 'בבקר זרע [את] זרעך ולערב אל תנח ידך' (קהלת יא); דמהכא נמי דרשינן ליה, וכדמפרש קרא טעמא: 'כי אינך יודע אי זה יכשר הזה או זה וגו'; אבל אי לא אמר לן 'אבצן זה בועז', הוה אמרינן אבצן לא נשא אשה אחרת, ובוועז נמי מעולם לא היו לו אשה ובנים עד שלקח רות).

<סי' מלך אברהם עשר שנים שנפטר נתנשא לבדו>

אמר רב חנן בר רבא אמר רב: אלימלב, ושלמון (אבי בועז כדכתיב ושלמון הוליד את בועז), ופלוגי אלמוני (משמע ליה שם הגואל, כדכתיב: 'סורה שבה פה פלוגי אלמוני'), ואבי נעמי - כולן בני נחשון בן עמינדב הן (כדכתיב: ונחשון הוליד את שלמון, ושלמון הוליד וגו').

מאי קא משמע לן?

שאפילו מי שיש לו זכות אבות (אלימלך בן נחשון שהיה נשיא וחסיד) - אינה עומדת לו בשעה שיוצא מארץ לחוצה לארץ.

ואמר רב חנן בר רבא אמר רב: אמיה דאברהם: 'אמתלאי בת כרנבו'; אמיה דהמן: 'אמתלאי בת עורבתי' (לפי שאמותן של יצחק ויעקב הוזכרו - צריכין אנו לידע שם אם אברהם ואגב גרדא נקט אימיה דהמן לפי ששמותיהן שוין); וסימנין: טמא טמא טהור טהור ('כרים' - מצאן; טהורין הן, ואברהם טהור; עורב - טמא הוא, והמן נמי טמא היה); אמיה דדוד (לפי שכל אמהות של מלכים כתובות בנביאים - הוצרך לפרש גם אם דוד): 'נצבת בת עדאל' שמה; אמיה דשמשון: 'צללפונית' (משום דאיידי בה קרא טובא, וכתב נמי 'לאביו ולאמו לא הגיד' הוצרך לפרש).

ואחתיה 'נשיין' (כך שמה; ואגב גרדא דאימיה נסבה) [כנראה היתה מסורת שלשמשון היתה אחות].

למאי נפקא מינה?

לתשובת המינים (שכל הדברים האלו שואלין המינים: מה טעם אין אנו יודעין שמותן; ששואלין לנו יותר באלו מנשים אחרות כדפרישית טעמא, ואנו משיבין להן שמסרו לנו הנביאים בעל פה).

ואמר רב חנן בר רבא אמר רב: עשר שנים נחבש אברהם אבינו (שחבשו נמרוד; ובאגדה ראיתי דתרח אביו חבשו בשביל שהיה מאבד צלמיו): שלש בכותא ושבע בקידו ('כותא' ו'קידו' מקומות הן; וכל זה להודיע חביבתו של אברהם אבינו) ורב דימי מנהרדעא מתני איפכא.

אמר רב חסדא: עיברא זעירא דכותא (כך שמו) זהו 'אור כשדים' (שהושלך שם אברהם אבינו, והרואה צריך לברך "ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה", כדתנן ב'הרואה' (ברכות דף נד.)).

ואמר רב חנן בר רבא אמר רב: אותו היום שנפטר אברהם אבינו מן העולם, עמדו כל גדולי אומות העולם בשורה, ואמרו: "אוי לו לעולם שאבד

(בבא בתרא צא, ב) מנהיגו, ואוי לה לספינה שאבד קברניטא (המוליך את הספינה) (דברי הימים א כט, יא) [לך ה' הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כ-כל בשמים ובארץ לך ה' הממלכה] והמתנשא לכל לראש.

אמר רב חנן בר רבא אמר רב: אפילו ריש גרוגותא (שר הממונה על הבורות: מי ידלה ממנו היום להשקות שדותיו, ומי למחר, ושררה קטנה היא) - משמיא מוקמי ליה (ומדכתיב 'לך ה' הממלכה והמתנשא' יליף לה, כלומר: על ידך המתנשא לכל דבר - אפילו לגרוגותא - לראש הוא על פירך) [עיי' מהרש"א].

אמר רב חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה: חס ושלום שאפילו מצאו סובין לא יצאו, ואלא מפני מה נענשו? - שהיה להן לבקש רחמים על דורם ולא בקשו, שנאמר (ישעיהו נ"ג, ב) בזעק יצילוך קבוציך [ואת כלם ישא רוח יקח הבל והחוסה בי נחל ארץ וירש הר קדשי] (על ידי שתזעק לקבץ הנדחים - תנצל). אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: לא שנו אלא מעות בזול ופירות ביוקר, אבל מעות ביוקר (שהפרקמטיא זלה מאד) - אפילו עמדו ארבע סאין בסלע יוצאין (יוצאין כדמפרש טעמא לקמיה), >סימן סלע פועל חרובא טליא אמרין< דאמר רבי יוחנן: נהירנא (זכורני) כד הוו קיימין ארבע סאין בסלע והוו נפיש נפיש כפן [נפוחים מרעב] בטבריא מדלית איסר (לקנות בו לחם).

ואמר רבי יוחנן: נהירנא כד לא הוו מיתגרין פועליא למדנח קרתא [לצד המזרחי של העיר] מריח פיתא מיתין (שרוח מערבית מנשבת ומביאה ריח הפת שהוא טוב מאד למזרח העיר, ומייתין מתוך ריח טוב מרובה; כן נראה בעיני, ויש מפרש: מתוך תאות רעבון).

ואמר רבי יוחנן: נהירנא כד הוה בצע ינוקא חרובא והוה נגיד חוטא דדובשא [ירד חוט של דבש, זרם של דבש] על תרין דרעוהי [על שתי זרועותיו משום שאפילו החרוב היה כל כך עשיר].

ואמר רבי אלעזר: נהירנא כד הוה נטיל עורבא כשרא ונגיד חוטא דמשחא מריש שורא ועד לארעא [ונזל מהבשר נחל של שומן מראש הקיר לארץ].

ואמר רבי יוחנן: נהירנא כד הוו מטיילין (משחקין) טליא וטלייתא (נער ונערה) בשוקא כבר שית עשרה וכבר שב עשרה, ולא הוו חטאין.

ואמר רבי יוחנן: נהירנא כד הוו אמרינן בי מדרשא: דמודי להון - נפיל בידיהון; דמתרחין עליהון - דיליה דילהון (דומני שהיתה לרשב"ם גירסא שונה: דמודי להן דמתרחין [עלי] להון נפיל בידיהון, וזה פירושו: דמודי להון לעובדי כוכבים מתרצה להן במה שאומרים נפיל בידיהון; אלא כל דבריהן יסתור; 'דמתרחין' = בוטח: שעל ידי שמתגלה להן - לוקחין כל מה שיודעין משלו, כדכתיב בחזקיה: 'ויראם את [כל] בית נכאתו וגו' (מ"ב כ)).

כתיב 'מחלון' ו'כליון' [רות א, ב]: ושם האיש אלימלך ושם אשתו נעמי ושם שני בניו מחלון וכליון אפרתים מבית לחם יהודה ויבאו שדי מואב ויהיו שם], וכתיב 'יואש' ו'שרף' (בדברי הימים א ד, כב): ויוקים ואנשי כזבא יואש ושרף אשר בעלו למואב וישבי לחם והדברים עתיקים] !! רב ושמואל: חד אמר מחלון וכליון שמן, ולמה נקרא שמן יואש ושרף? יואש - שנתיאשו מן הגאולה; שרף - שנתחייבו שריפה למקום; וחד אמר: יואש ושרף שמן, ולמה נקרא שמן מחלון וכליון? מחלון - שעשו גופן חולין (חול - ארץ טמאה היא), וכליון - שנתחייבו כליה למקום (על שיצאו מא"י).

תניא כמאן דאמר מחלון וכליון שמן, דתניא: מאי דכתיב (דברי הימים א ד, כב): 'ויוקים ואנשי כוזבא יואש ושרף אשר בעלו למואב וישבי לחם והדברים עתיקים' (בני יהודה קא חשיב ואזיל בדברי הימים, ואיכא למימר: דכל הני דקחשיב - משבט יהודה היו, מצד האם או מצד האב)?

'ויוקים' - זה יהושע (ושמא אמו מיהודה, כדכתיב נמי: איש יהודי אמו מיהודה (מגילה דף יב:)), שהקים שבועה לאנשי גבעון;
'ואנשי כוזיבא' - אלו אנשי גבעון שכזבו ביהושע (הכי קאמר: מי שהקים שבועה לאנשי כוזיבא, דהיינו יהושע; אבל אנשי כוזיבא לא משבט יהודה הם, שהרי כנענים היו, שכזבו ביהושע);

'ויואש ושרף' - אלו מחלון וכליון (שהיו משבט יהודה, בני אלימלך בן נחשון); ולמה נקרא שמן 'וואש' ו'שרף'? - 'וואש': שנת יאשו מן הגאולה (שיגאלם הקב"ה מן הרעב, כדכתיב: כי פקד ה' את עמו לתת להם לחם סבורים היו שלא יפקדם); 'שרף': שנתתיבו שריפה למקום;
'אשר בעלו למואב' - שנשאו נשים מואביות;
'וישבי לחם' - זו רות המואבית (שנקראת על שבט יהודה, כלומר: בנים שיצאו ממנה) ששבה ונדבקה בבית לחם יהודה;

'והדברים עתיקים' - דברים הללו (שיצאו מחלון וכליון לחו"ל, וע"י כך באה רות ונשאת לבועז ונולדו מלכי בית דוד) - עתיק יומיא אמרן (מאתו יצאו כבושים) [דכתיב (תהלים פט, כא) מצאתי דוד עבדי (בשמן קדשי משחתי); וכתוב (בראשית יט, טו) נוכמו השחר עלה ויאיצו המלאכים בלוט לאמר קום קח את אשתך ואת שתי בנותיך הנמצאות (פן תספה בעון העיר)]:

(דברי הימים א ד, כג) 'המה היוצרים ויושבי נטעים וגדרה עם המלך במלאכתו ישבו שם';
'המה היוצרים' - אלו בני יונדב בן רכב שנצרו שבועת אביהם (שלא לשתות יין ולא לבנות בתים, כדכתיב (בירמיהו לה));
'יושבי נטעים' - זה שלמה, שדומה לנטיעה במלכותו (הלון וגדול, כדכתיב 'על כסא ה' למלך');
'וגדרה' - זו סנהדרין, שגדרו פרצותיהן של ישראל (לעשות סייג לתורה);

'עם המלך במלאכתו ישבו שם' - זו רות המואבית, שראתה במלכות שלמה בן בנו של בן בנה (כלומר שלמה בן דוד שהוא בנו של ישי שהוא בן עובד בנה), שנאמר (מלכים א ב, יט) [ותבא בת שבע אל המלך שלמה לדבר לו על אדניהו ויקם המלך לקראתה וישתחו לה וישב על כסאו] וישם כסא לאם המלך [ותשב לימיו]; ואמר רבי אלעזר: לאמה של מלכות (שיצאו ממנה כל המלכים).

תנו רבנן: (ויקרא כה, כב) [וזרעתם את השנה השמינית] ואכלתם מן התבואה ישן [עד השנה התשיעית עד בוא תבואתה תאכלו ישן] - בלא סלמנטון (דסלמנטון אין מניח ליישן התבואה אלא מרקיבה);
מאי 'בלא סלמנטון'?

רב נחמן אמר: בלא רצינתא (תולעת המרקיב את התבואה), ורב ששת אמר: בלא שדיפא (מתחממת התבואה, ואין יכולה להתיישן).
תניא כותיה דרב ששת, תניא כותיה דרב נחמן:
תניא כותיה דרב נחמן: 'ואכלתם... ישן'; יכול יהו ישראל מצפין לחדש מפני ישן שכלה (היינו על ידי רצינתא, שמרקיבה ומכלה אותה; דהכי קאמר קרא: 'ואכלתם מן התבואה ישן עד קרוב לימות הקציר, ולא עד בכלל')? תלמוד לומר [שם]: 'עד בא תבואתה': עד שתבא תבואה מאליה (שתתבשל התבואה יפה, ולא יהו צריכין להקדים קציר ולעשות קליות).

תניא כותיה דרב ששת: 'ואכלתם מן התבואה ישן'; יכול יהו ישראל מצפין לחדש מפני ישן שרע (היינו 'שדיפה'; אבל שלם הוא הגרעין, אלא שמתחמם)? תלמוד לומר: 'עד בא תבואתה' עד שתבא תבואה מאליה.

תנו רבנן: (ויקרא כו, י) ואכלתם ישן נושן [וישן מפני חדש תוציאו]; מלמד שכל המיושן מחבירו הוי יפה מחבירו (דמשמע: הישן יאכלו, ויניחו החדש להתיישן); ואין לי אלא דברים שדרכן ליישנן (חטה ויין), דברים שאין דרכן ליישנן (כגון מיני פירות שמרקיבין) - מניין? תלמוד לומר: 'ישן נושן' - מכל מקום (שנה הכתוב להודיע שבח ארץ ישראל: שאפילו אותן שאין דרכן ליישנן - יתיישנו ויתקיימו);

'וישן מפני חדש תוציאו' - מלמד שהיו אוצרות מלאין ישן, וגרנות מלאין חדש, והיו ישראל אומרים: היאך נוציא זה מפני זה? (דהכי משמע 'וישן מפני חדש תוציאו': בעל כורחכם, שלא יהיה לכם מקום להצניע החדש, ואע"פ שהישן טפי מעלי - יוציאוהו מפני החדש, שהחדש ראוי להתיישן טפי מן הישן, שכבר נתיישן)!
אמר רב פפא: כל מילי עתיקא (ישן) מעליא, לבר מתמרי ושיכרא והרסנא (דגים קטנים).

הדרן עלך המוכר את הספינה

=====

כל המוצא שגיאה מתבקש להודיע לי לכתובת yeshol@gmail.com

מקרא:

דברי הגמרא באותיות כאלה: ROD 12; רש"י בתוך הגמרא בסוגריים () ובתוך הסוגריים - אותיות 10 MIRIAM; מראי מקומות גם 10 MIRIAM מובאות וציטטות בגופן NARKISIM; השלמת פסוקי המקרא בסוגריים () ובאותיות 10 NARKISIM; הערות: בסוגריים [] באותיות 10 CourierNew; ההערות עם קידומת ## אינם פשט הגמרא אלא הערת העורך לבדיקת הלומד. תחילת עמוד - בתחילת שורה, אפילו באמצע משפט - כך: (תענית ב,ב)

הגירסא: לפי דפוס וילנא עם אחרים מההגהות שעל הדף - לפי הנראה לי כנחוש לצורך הפשט הפשוט.

הערות בשולי הדף - בתצוגת דף אינטרנט אפשר - באקפלורר - להניח עליהם את הסמן ואז מופיעה ההערה בחלון. אפשר גם לראות אם עוברים לתצוגה של דף הדפסה.

In Explorer, Footnotes become visible when the cursor rests on the number of the footnote.

הערות וטבלאות באנגלית - ע"י כולל עיון הדף, ראש הכולל הרב מרדכי קורנפלד -

Producers of the Dafyomi Advancement Forum, <mailto:daf@dafyomi.co.il>,
<http://www.dafyomi.co.il/>

This material is ©2009 by Julius Hollander 27 Bialik St., Petah Tikva, Israel 49351
Permission to distribute this material, with this notice, is granted - with request to
notify of use at yeshol@gmail.com